بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورَةُ الأَنْعَام ގެ މާނަ

سُورَةُ الأَنْعَام | އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١٦٥)

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَجَعَلَ ٱلظُّلُمَٰتِ وَٱلنُّورَ ۖ ثُمَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ﴿١﴾ هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن طِينٍ ثُمَّ قَضَىٰٓ أَجَلًا ۖ وَأَجَلٌ مُّسَمًّى عِندَهُۥ ۖ ثُمَّ أَنتُمْ تَمْتَرُونَ ﴿٢﴾ وَهُوَ ٱللَّهُ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَفِى ٱلْأَرْضِ ۖ يَعْلَمُ سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ ﴿٣﴾ وَمَا تَأْتِيهِم مِّنْ ءَايَةٍ مِّنْ ءَايَٰتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا۟ عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴿٤﴾ فَقَدْ كَذَّبُوا۟ بِٱلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ ۖ فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ أَنۢبَٰٓؤُا۟ مَا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٥﴾ أَلَمْ يَرَوْا۟ كَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَبْلِهِم مِّن قَرْنٍ مَّكَّنَّٰهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ مَا لَمْ نُمَكِّن لَّكُمْ وَأَرْسَلْنَا ٱلسَّمَآءَ عَلَيْهِم مِّدْرَارًا وَجَعَلْنَا ٱلْأَنْهَٰرَ تَجْرِى مِن تَحْتِهِمْ فَأَهْلَكْنَٰهُم بِذُنُوبِهِمْ وَأَنشَأْنَا مِنۢ بَعْدِهِمْ قَرْنًا ءَاخَرِينَ ﴿٦﴾

މަޢުނާ

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = ހުރިހާ تعريف އާއި ثناء އެއް خاصّ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ.۞ ٱلَّذِى = އެކަލާނގެއީ.۞ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ.۞ وَجَعَلَ ٱلظُّلُمَٰتِ وَٱلنُّورَ = އަދި އެކަލާނގެ އަނދިރިކަމާއި އަލިކަން ލެއްވިއެވެ. (ހެއްދެވިއެވެ.) ۞ ثُمَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ދެން ކާފިރުވި މީސްތަކުން.۞ بِرَبِّهِمْ އެބައިމީހުންގެ رَبّ އާއި.۞ يَعْدِلُونَ ﴿١﴾ = شريك ކޮށް ބައިވެރިކޮށް ހަމަހަމަކުރަނީއެވެ.۞ هُوَ ٱلَّذِى ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.۞ خَلَقَكُم = ކަލޭމެން ހެއްދެވީ.۞ مِّن طِينٍ = މެށިން.۞ ثُمَّ قَضَىٰٓ أَجَلًا = ދެން އެކަލާނގެ مُدَّة އެއް ނިންމަވައިފިއެވެ. (އެއީ ދުނިޔޭގެ حياة އެވެ.)۞ وَأَجَلٌ مُّسَمًّى عِندَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ حضرة ގައި ކަނޑައެޅިގެންވާ مُدَّة އަކާއި (އެއީ آخرة ދުވަހެވެ.)۞ ثُمَّ أَنتُمْ تَمْتَرُونَ ﴿٢﴾ = ދެން ކަލޭމެން (ކާފިރުން) ޝައްކު ކުރަނީއެވެ.۞ وَهُوَ ٱللَّهُ = އަދި ހަމަ الله އެވެ.۞ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَفِى ٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކުގައިވެސް އަދި ބިމުގައިވެސް. (އެބަހީ: އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވެސް معْبُود އަކީ، އަދި ވެރިއަކީ ހަމަ الله އެވެ.)۞ يَعْلَمُ = އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ = ކަލޭމެންގެ ސިއްރާއި އަދި ކަލޭމެންގެ ފާޅުވެސް.۞ وَيَعْلَمُ = އަދި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ مَا تَكْسِبُونَ ﴿٣﴾ = ކަލޭމެން ކުރާ عَمَلُ ތަކެވެ.۞ وَمَا تَأْتِيهِم = އަދި އެމީހުން ކައިރިއަކަށް ނާދެއެވެ.۞ مِّنْ ءَايَةٍ = އެއްވެސް دليل އެއް حجّة އެއް.۞ مِّنْ ءَايَٰتِ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ އާޔަތްތަކުގެ ތެރެއިން.۞ إِلَّا كَانُوا۟ عَنْهَا = އެމީހުން އެއަށް ފުރަގަސްދީފައިވާ ގޮތުގައި މެނުވީ.۞ مُّعْرِضِينَ ﴿٤﴾ = އެނބުރިގެން ދަނިކޮށް.۞ فَقَدْ كَذَّبُوا۟ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ދޮގުކުރިއެވެ.۞ بِٱلْحَقِّ = حقّ (އެއީ قرآن އެވެ. / ނަބިއްޔާ محمّد صلّى الله عليه وسلّم އެވެ.)۞ لَمَّا جَآءَهُمْ = އެމީހުން ކައިރިއަށް އައިއިރުން.۞ فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ = ފަހެ ނިކަންހުރެ އެމީހުންގެ ކައިރިއަށް އަންނާނެއެވެ.۞ أَنۢبَٰٓؤُا۟ = خبر ތައް.۞ مَا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٥﴾ = އެމީހުން އެކަމަކާ މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަކޮށްހަދަމުން ދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ.۞ أَلَمْ يَرَوْا۟ = އެމީހުން

ނުދެކެނީބާވެއެވެ؟ / އެމީހުންނަށް ނޭނގޭބާވެއެވެ؟ ✻ كَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَبْلِهِم = އެމީހުންކުރީ ތިމަންކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވި ކިހާވަރެއްކަން. ✻ مِّن قَرْنٍ = أمّة ތަކުގެތެރެއިން. ✻ مَّكَّنَّاهُمْ فِي ٱلْأَرْضِ = ތިމަންކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ބިމުގައި ހަމަޖެއްސަވައިދެއްވީމެވެ. ✻ مَا لَمْ نُمَكِّن لَّكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ތިމަންކަލާނގެ ހަމަޖެއްސަވައިނުދެއްވާކަމުގެ.އަދި ކަންތައް ✻ وَأَرْسَلْنَا ٱلسَّمَآءَ عَلَيْهِم = އަދި ތިމަންކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް ވާރޭވެއްސެވީމެވެ. ✻ مِّدْرَارًا = ބޯކޮށް / ގިނަ عدد އަކަށް. ✻ وَجَعَلْنَا ٱلْأَنْهَارَ = އަދި ތިމަންކަލާނގެ ފެންކާރުތަކެއް ދެއްވީމެވެ. ✻ تَجْرِي مِن تَحْتِهِمْ = އެމީހުންގެ (ގަސްތަކުގެ) ދަށުން ދުއްވަމުން. ✻ فَأَهْلَكْنَاهُم = ދެންފަހެ ތިމަންކަލާނގެ އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. ✻ بِذُنُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ފާފަތަކުގެސަބަބުން. ✻ وَأَنشَأْنَا = އަދި ތިމަންކަލާނގެ އުފެއްދެވީމެވެ. ✻ مِنْ بَعْدِهِمْ = އެމީހުންގެ ފަހުން.
✻ قَرْنًا ءَاخَرِينَ ﴿٦﴾ = އެހެން قرن އެއް. / އެހެން أمّة އެއް. ✻

إجْمَالِي މާނަ

(١) އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އާއި ثناء އަކީ خاصّ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. އެކަލާނގެއީ އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި އަނދިރިކަމާއި އަލިކަން އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ. (އެއީ ރޭގަނޑުގެ އަނދިރިކަމާއި ދުވާލުގެ އަލިކަން ނުވަތަ ޖާހިލުކަމުގެ އަނދިރިކަމާއި އީމާންކަމުގެ އަލިކަން.) ދެން (މިފަދަ ބޮޑު ކާފަރުންވަނީ އެއްވަރުކުރަނީ الله އަށް) يعني: އެމީހުންގެ ربّ އަށް ހަމަކުރުމަށް މީހުން شريك ކުރާ ބައިވެރިކަން އެހެނިހެން ތަކެތިތަކާއި ހަމަހަމަކުރަނީއެވެ.

(٢) ކަލޭމެން މަޓިން އުފެއްދެވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. (އެބަހީ: آدم ގެދަރިންގެ ބައްޕަ آدم عليه السّلام އުފެއްދެވީ މަޓިންނެވެ.) ދެން އެކަލާނގެ މުއްދަތެއް ކަނޑައެޅުއްވިއެވެ. (އެއީ ދުނިޔޭގެ حياة ގެ مدّة އެވެ. އެއީ އުފެދުމުން މަރުވަންދެނެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ حضرة ގައި ނަންބަރެއްގެ مدّة އެއް ނިޔަމަކުރެއްވިއެވެ. އެއީ آخرة އެވެ. މަރުވުމުންފެށިގެން قيامة އަށް ޖެހެންދެނެވެ. ދެންވެސް ކަލޭމެން (އެކަލާނގެ قدرة ތެދުކުރުމާމެދު) ޝައްކުކުރަނީއެވެ.

(٣) އަދި الله އީ އުޑުތަކާއި އަދި ބިމުގެ مَعْبُود އެވެ. އަދި އެތަންތަނުގެ مالك އެވެ. ވެރިޔާއެވެ. ކަލޭމެންގެ ސިއްރާއި ފާޅު އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (ސިއްރުން ހަދާ ވާހަކައާއި ކުރާކަންތައްތައް އަދި ފާޅުގައި އަޑުގަދަކޮށް ހަދާ ވާހަކަތަކާއި ކަންތައްތައް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.) އަދި ކަލޭމެންކުރާކަންތައް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (٤) އަދި އެމީހުންގާތަށް (އެބަހީ: ކާފިރުންގެ ގާތަށް އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ އެއްކަލާނގެކަމުގެ ދަލީލުތަކުން دليل ކުރާ އަދި محمّد صلّى الله عليه وسلّم ގެ ނަބީކަމުގެ ދަލީލުތަކުން دليل ކުރާ) دليل ތަކުގެތެރެއިން އެއްވެސް دليل އެއް، حجّة އެއް އަތުވެއްޖެއްޔާ އެމީހުން އެއާ ފުރަގަސްދީގެން ދުރުވި ނުވެއެވެ. (އެބަހީ: އެއިން އެއްވެސް دليل އެއް قبول އެއް ނުކުރެއެވެ.) (٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގާތަށް حقُّ އައިހިނދުން (އެބަހީ: قرآن އައިހިނދުން ނުވަތަ محمّد صلّى الله عليه وسلّم ފޮނުއްވުނުހިނދުން) އެމީހުން އެ حقُّ ދޮގުކޮށްފިއެވެ. އެމީހުން އެ އެއްޗަކަށް އިސްތިހުޒާކުރި ކަންތައްތަކުގެ خبر ނިކަންހުރެ އެމީހުންގާތަށް އަންނާނެއެވެ.

(٦) އެމީހުންގެކުރިން (އެބަހީ: مكّة ގެ مشرك ންގެކުރިން) ހަލާކުކުރެއްވި أمّة ތިމަންކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވި ކިހާވަރެއްކަން އެމީހުންނަށް ނޭނގޭބާވެއެވެ؟ (އެމީހުންގެ އަސަރުތަކެއް ނުދެކެނީބާވެއެވެ؟) އަދި އެ ދިމަ

مشرك ނުކުރޭ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ނުދެއްވާހާ ބާރުތައް އެމީހުންނަށް ދެއްވައި އެމީހުން ބިމުގައި ހަމަޖެއްސެވީމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ވާރޭވެހެއްސެވީމެވެ ގިނަގިނައިން ކޯރުތައް ދެއްވީމެވެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިންގެވީމެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުން (އެމީހުންގެ رسول ބޭކަލުންނާ ދިމާ ނުކިޔަމަންވުން) އެމީހުންގެ ފާފައިގެ ސަބަބުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ފަހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެހެން قرن އެއް އުފެއްދެވީމެވެ.

وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتَـٰبًا فِى قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوهُ بِأَيْدِيهِمْ لَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِنْ هَـٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٧﴾ وَقَالُوا۟ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ مَلَكٌ ۖ وَلَوْ أَنزَلْنَا مَلَكًا لَّقُضِىَ ٱلْأَمْرُ ثُمَّ لَا يُنظَرُونَ ﴿٨﴾ وَلَوْ جَعَلْنَـٰهُ مَلَكًا لَّجَعَلْنَـٰهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِم مَّا يَلْبِسُونَ ﴿٩﴾ وَلَقَدِ ٱسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَحَاقَ بِٱلَّذِينَ سَخِرُوا۟ مِنْهُم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿١٠﴾ قُلْ سِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ ثُمَّ ٱنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ ﴿١١﴾ قُل لِّمَن مَّا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ قُل لِّلَّهِ ۚ كَتَبَ عَلَىٰ نَفْسِهِ ٱلرَّحْمَةَ ۚ لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ ۚ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٢﴾

މުފުރަދާތު

وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ = އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވިނަމަ.۞ كِتَابًا ފޮތެއް. فِي قِرْطَاسٍ = ކަރުދާހުގައި. (ކަރުދާހުގައި ލިޔެގެން)۞ فَلَمَسُوهُ بِأَيْدِيهِمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ އަތްތަކުން އޭގައި ބިއްޖެ.۞ لَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا = ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވި މީސްތަކުން ބުނާނެއެވެ.۞ إِنْ هَـٰذَآ = މި ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٧﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ سِحْرْ އެއްކަމުގައި މެނުވީ.۞ وَقَالُوا = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ.۞ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ބާވައިލައްވާފައިނުވަނީކީއްވެ. ނުވަތަ ބާވައިނުލެއްވީ ކީއްވެގޮތެއްތޯ؟۞ مَلَكٌ = މަލާއިކަތެއްކަމުގައި. (ނުވަތަ މަލާއިކަތް ބޭކަލަކު)۞ وَلَوْ أَنزَلْنَا مَلَكًا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަލާއިކަތެއްކަމުގައި ބާވައިލައްވާފައިވާނަމަ.۞ لَقُضِيَ الْأَمْرُ = ކަންތައް ނިމިހުރީ ނިމިއްޖައީހެވެ. (އެމީހުން ހަލާކުވެ ނިމިއްޖައީހެވެ.)۞ ثُمَّ لَا يُنظَرُونَ ﴿٨﴾ = ދެން އެމީހުންނަށް މުހުލަތެއް ނުދެވޭނެއެވެ.۞ وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكًا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ رسول އަކީ މަލާއިކަތެއްކަމުގައި ލައްވިނަމަ.۞ لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެ ފިރިހެން މީހަކު ކަމުގައި ލެއްވީމެވެ.۞ وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِم = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް އޮޅުވާލައްވައިފީމެވެ.۞ مَّا يَلْبِسُونَ ﴿٩﴾ = އެމީހުންނަށް އޮޅިގެންވާ އެއް.۞ وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މަލާމާތްކުރެވުނެވެ.۞ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގެ رسول ބޭކަލުންނާއިމެދުވެސް.۞ فَحَاقَ = އަދި ވަށާލައިގެންވިއްޖެއެވެ.۞ بِالَّذِينَ سَخِرُوا = މަލާމާތްކުރިމީހުންގެ.۞ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެތެރެއިން.۞ مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿١٠﴾ = އެމީހުން އެއްޗަކާމެދު މަލާމާތްކުރަމުންދިޔައީ.۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ = ކަލޭމެން ބިމުގައި ހިނގާބިނގާވެ ހަދައިބަލާށެވެ!۞ ثُمَّ انظُرُوا = ދެން ނިކަން ދެކިބަލާށެވެ!۞ كَيْفَ كَانَ = ވީގޮތް ކިހާވަރެއްކަން.۞ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ﴿١١﴾ = ދޮގުކުރިމީހުންގެ ފަހުކޮޅު (އެމީހުންގެ ނިމުން)۞ قُلْ

لِّمَن = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކާކަށްހެއްޔެވެ؟ (ملك ވެގެންވަނީ ކާކަށްހެއްޔެވެ؟)۞ مَّا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާއެއްޗެހި.۞ قُل لِّلَّهِ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! اللّٰه އަށެވެ! (އެތަކެތި ملك ވެގެންވަނީ اللّٰه އަށެވެ!)۞ كَتَبَ عَلَىٰ نَفْسِهِ = އެކަލާނގެ އެކަލާނގެ ذاتُ ފުޅުގެމައްޗަށް ލިޔުއްވިއެވެ.۞ ٱلرَّحْمَةَ = رحمة . ۞ لَيَجْمَعَنَّكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ޖަމާކުރައްވާހުށްޓެވެ.۞ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قيامة ދުވަހަށް. ۞ لَا رَيْبَ فِيهِ = އެދުވަހާމެދު ޝައްކެއްނުވެއެވެ. / ނުވަތަ އެކަމާމެދު ޝައްކެއްނުވެއެވެ.۞ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓاْ أَنفُسَهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް ނަގެއިލާ ހަލާކުކުރިމީހުން.۞ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٢﴾ = ފަހެ އެމީހުން އީމާންނުވާނެއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) އަދި މިމުޝްރިކުންނަށް ކަލޭގެފާނުންގެމައްޗަށް ކަރުދާހުގައި ލިޔެވިގެންވާ ފޮތެއް ބާވައިލެއްވިނަމަވެސް ދެން އެފޮތް އެއުރެންގެ އަތްތަކުން ބީހުނަސްވެސް ހަމަކަށަވަރުން ބުނާނެއެވެ. މިއީ ހަމަ ބަޔާންވެގެންވާ سحر އެއްކަމުގައިމެނުވީ ނޫނެވެ.

(٨) އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. އެކަލޭގެފާނުންގެމައްޗަށް މަލާއިކަތެއް ބާވައިލެއްވުނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ. މި ނުވަތަ (އެކަލޭގެފާނުންގެ نبي ކަން ތެދުކަން بيان ކޮށްދިނުމަށް އެކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުގައި މަލާއިކަތެއް ބާވައިލެއްވުނުކަމުގައިވިޔަސް ނުވަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ އޭގެ ޖަވާބުގައި اللّٰه وحي ކުރައްވައެވެ.) މިމުޝްރިކުންގެ މަލާއިކަތެއްބާވައިލި ފޮނުއްވިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން ކަންތައް ނިމިހުރީއެވެ.

(٩) އަދި މިމުޝްރިކުންގެ ފޮނުއްވާ رسول އަކީ ملائكة ބާވައިލި ކަމުގައި ހެއްދެވިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެ ملائكة ބާވައިލެއްވީސް ހެދުމުގައި ފިރިހެނަކު ކަމުގައެވެ. ފިރިހެނެއްގެ ސިފައިގައެވެ. އަދި ކަންތައް އެގޭނެ އެމީހުންނަށް އެއްގޮތަކަށް މިކަން ބޭނުމެއް މިމުޝްރިކުންގެ އެމީހުންނަށް ޝައްކުވާއިރުވެއްޖެއެވެ.

(١٠) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުންގެ ކުރީން ވަކިމީހުންވި رسول ބާވައިލެއްވުނު ފަހު މަލާމާތްކުރިއެވެ. (އެބަހީ: އެ أمّة ތަކުގެ أهل ވެރިން އެބައިމީހުން ގަވަން ޖަހައިފިން رسول އާއާ މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަކުރިއެވެ.) ދެންފަހެ އެމީހުންގެ ތެރެއިން رسول ނަށް މަލާމާތްކުރިމީހުން އެކަމާގުޅޭ މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަކުރި ތަކެތި އެބަހީ عذاب އެމީހުން ވަށާލައިފިއެވެ.

(١١) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! (އެބަހީ: ކަލޭގެފާނު ޤުރައިޝް މީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ!) ކަލޭމެން ނިކަން ބިމުގައި ހިނގާބިނގާވެ ދެކިލާށެވެ! ދެން ނިކަން ބަލާށެވެ! ދޮގުހެދި މީހުންގެ ފަހުކޮޅު އެމީހުންގެ ނިމުމުގެ ކިހިނެއްތޯ ނިކަން ބަލައިލާށެވެ!

(١٢) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާއެއްޗެހި ملك ވެގެންވަނީ ކާކަށްތޯ ނިކަން އެމީހުންކުރެން ސުވާލުކޮށްލައްވާށެވެ؟ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! اللّٰه އަށެވެ. އެތަކެތި ملك ވެގެންވަނީ اللّٰه އަށެވެ. އެކަލާނގެ އެކަލާނގެ ذات ފުޅުގެމައްޗަށް رحمة ލިޔުއްވިއެވެ. (އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށްކަމުގައި އެކަލާނގެ رحمة ތަނަވަސްކުރެއްވިއެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން قيامة ދުވަހަށް އެކަލާނގެ ކަލޭމެން އެއްކުރައްވާނެއެވެ. (އެއީވެސް އެކަލާނގެ رحمة އެވެ. عقوبة އަވަސް ނުކުރައްވައި توبة ވުން އެދެނީ توبة ވުމަށް مُهْلَة ދެއްވިއެވެ. އެއީ رحمة ގެ ތަނަވަސްކަމުގެ ތެރެއިން ވާކަމެކެވެ.) އަދި އެ قيامة ދުވަހާމެދު އެއްވެސް ޝައްކެއްނުވެއެވެ. ނުވަތަ މިސްކަކެއް އެއްކުރައްވާމެދު ޝައްކެއްނުވެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އެމީހުންގެ ނަފްސުތައް ގެއްލުމާއި ހަލާކުގެތެރެއަށްލީމީހުން ފަހެ އެމީހުން އީމާން ނުވާނެއެވެ.

۞ وَلَهُۥ مَا سَكَنَ فِي ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ ۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿١٣﴾ قُلْ أَغَيْرَ ٱللَّهِ أَتَّخِذُ وَلِيًّا فَاطِرِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَهُوَ يُطْعِمُ وَلَا يُطْعَمُ ۗ قُلْ إِنِّيٓ أُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ ۖ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٤﴾ قُلْ إِنِّيٓ أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥﴾ مَّن يُصْرَفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمَهُۥ ۚ وَذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٦﴾ وَإِن يَمْسَسْكَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُۥٓ إِلَّا هُوَ ۖ وَإِن يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٧﴾ وَهُوَ ٱلْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١٨﴾

ލަފުޒީމާ

۞ وَلَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެއަށް ملك ވެގެންވެއެވެ.۞ مَا سَكَنَ فِي ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ = ރޭގަނޑާއި ދުވާލު
ހަމަހިމޭންވާހާއެއްޗެ (އެބަހީ: ހުރިހާއެއްޗެ) ۞ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެއީ.۞ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿١٣﴾ =
އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ قُلْ = ކަލޭގޭފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ أَغَيْرَ ٱللَّهِ = اللّه
ނޫން ފަރާތެއްހެއްޔެވެ؟۞ أَتَّخِذُ وَلِيًّا = އަހުރެން وَلِيّ އަކުކަމުގައި ހިފާނީ. (ސަރަޙައްދުވެރިއަކުކަމުގައި إختيار
ކުރާނީތޯ)۞ فَاطِرِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ =އެކަލާނގެއީ އުޑުތަކާއި ބިންތަކުގެފުރަތަމައިން ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ.۞
وَهُوَ يُطْعِمُ = އަދި އެކަލާނގެ ކާންދެއްވައެވެ. ރިޒުޤުދެއްވައެވެ.۞ وَلَا يُطْعَمُ = އަދި އެކަލާނގެ
ކާރިއްސުނުކުރެއްވެއެވެ. (އެކަލާނގެއަށް ރިޒުޤު ނުދެވެއެވެ.)۞ قُلْ = ކަލޭގޭފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ إِنِّيٓ أُمِرْتُ =
ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަށް އަމުރުކުރެވިގެންވަނީ.۞ أَنْ أَكُونَ = އަހުރެންވުމަށެވެ.۞ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ =
އެންމެފުރަތަމަ إسلام ވީމީހާކަމުގައި ۞ وَلَا تَكُونَنَّ = އަދި ކަލޭގޭފާނުވެގެނެއްނުވާށެވެ! مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ
﴿١٤﴾ = مشرك ންގެތެރެއިން.۞ قُلْ = ކަލޭގޭފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ إِنِّيٓ أَخَافُ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން
ބިރުގަންނަމެވެ.۞ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي = އަހުރެން އަހުރެންގެ رَب އަށް އުރުދުރުއްޖެއްޔާ.۞ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥﴾
= ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ عذاب އަށް.۞ مَّن يُصْرَفْ عَنْهُ = އެމީހަކުގެކިބައިން (عذاب) ދުރުކުރެވިއްޖެމީހާ.
(ރަނގަޅުވާން!)۞ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން.۞ فَقَدْ رَحِمَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއަށް އެކަލާނގެ رحمة
ލައްވައިފިއެވެ.۞ وَذَٰلِكَ = އަދި އެއީ.۞ ٱلْفَوْزُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٦﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ ނަސީބެވެ.۞ وَإِن يَمْسَسْكَ ٱللَّهُ
= އަދި اللّه ކަލޭގޭފާނަށް ޖެއްސަވައިފިއްޔާ.۞ بِضُرٍّ = އެއްވެސް ދަތި އުނދަގޫކަމެއް. فَلَا كَاشِفَ لَهُۥٓ =
ފިލާ އެ كَشْفُ ކުރާނީ އަދި ދުރުކުރާނެ އެކަކުވެސް ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި.۞ وَإِن يَمْسَسْكَ
بِخَيْرٍ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭގޭފާނަށް ޖައްސަވައިފިއްޔާ - ހެޔޮކަމެއް ދެއްވައިފިއްޔާ (އެކަން
މަނާކުރުމަށް ހުރަސްއަޅާނެ މީހަކު ނުވެއެވެ.)۞ فَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ = ފަހެ އެކަލާނގެއީ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް.۞
قَدِيرٌ ﴿١٧﴾ = ކުޅަދުންވަންތަވާ ވާދެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَهُوَ ٱلْقَاهِرُ = އަދި އެކަލާނގެއީ އެހުރިހާ

ޖަބާރުތަކަށް ޤަހުރުކުރައްވާ ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞ فَوْقَ عِبَادِهِۦ ۚ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެމައްޗަށް ވޮޑިގެންވެއެވެ. (ހުރިހާގޮތަކުންވެސް މަތީގައެވެ.)۞ وَهُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١٨﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ حكمة ވަންތަ އަދި خبر ތައް ވަރަށް ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٣) އަދި ރޭގަނޑުގައި ހަމަހިމޭންވާތަކެއްޗާއި އަދި ދުވާލު ހަމަހިމޭންވާތަކެތިވެސް خاصّ ވ مِلْكُ ވެގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٤) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! الله ނޫން އެހެންއިލާހަކާ، އެހެންފަރާތެއް ސަބަބުވެރިއަކުކަމުގައި، وَلِيّ އަކުކަމުގައި އަހުރެން ހިފާނީހެއްތޯ؟ إختيار ކުރަންވީހެއްތޯ؟ އެކަލާނގެއީ އުޑުތަކާއި ބިން މިސާލެއްނެތި ފުރަތަމަވެސް ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ (އަޅުތަކުންނަށް) ކާންދެއްވައެވެ. ރިޒުގު ދެއްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް ރިޒުގު ނުދެވެއެވެ. އެކަލާނގެ ބޭނުންނުވުއްވައެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އަހުރެންނަށް އަމުރުކުރެވިގެންވަނީ އެންމެފުރަތަމަ إسلام ވީމީހާކަމުގައި ވުމަށެވެ. އަދި އެއްގޮތަކަށްވެސް مشرك ންގެތެރެއިން ވެވޭއި ނުގެންނުވުމަށެވެ.

(١٥) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އަހުރެން ބިރުގަންނަނީ އަހުރެންގެ رَبّ އަށް އުރެދިއްޖެއްޔާ ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހުގެ عذاب އަށެވެ. (އަހުރެންނަށް އެ عذاب ދިމާވެއްޖެނަމަކަމަށެވެ.)

(١٦) އެދުވަހުގެ ކިބައިން އެދުރުކުރުން عذاب އަނބުރާލެވިއްޖެމީހާ ދުރުކުރެވިއްޖެމީހާ (ދަންނައެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހަކަށް އެކަލާނގެ رحمة ލައްވައިފިއެވެ. އަދި بيان ވެގެންވާ ނަސީބަކީ އެއީއެވެ.

(١٧) އަދި الله تعالى ކަލޭގެފާނަށް އުނދަގުލެއް - ދަތިކަމެއް ޖައްސަވައިފިއްޔާ ހަމަ އެކަލާނގެފުޅުމެނުވީ އެކަން ފިއްލަވާނޭ މީހަކު ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ހެޔޮކަމެއް ދެއްވައިފިއްޔާވެސް (އެކަން ކަލޭގެފާނަށް ލިބުނުކަމުގައި ހިފަހައްޓަފައިވާން ހަމައެކަނިކަމުވެސް ނުވެއެވެ.) ފަހެ އެކަލާނގެ ހުރިހާކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުދަރަތްވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٨) އަދި އެކަލާނގެއީ އަޅުތަކުންގެމައްޗަށް ހުރިހާގޮތަކުންވެސް ގަދަފަދަވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (އެހެން ހުރިހާއެއްޗެއް ނިކަމެތިކުރައްވާ قَاهِر އެވެ.) އަދި އެކަލާނގެއީ حكمة ވަންތަ އަދި ހުރިހާކަމެއްގެ خبر ތައް ވަރަށް ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

قُلْ أَيُّ شَىْءٍ أَكْبَرُ شَهَـٰدَةً ۖ قُلِ ٱللَّهُ ۖ شَهِيدٌۢ بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ ۚ وَأُوحِىَ إِلَىَّ هَـٰذَا ٱلْقُرْءَانُ لِأُنذِرَكُم بِهِۦ وَمَنۢ بَلَغَ ۚ أَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ ٱللَّهِ ءَالِهَةً أُخْرَىٰ ۚ قُل لَّآ أَشْهَدُ ۚ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَـٰهٌ وَٰحِدٌ وَإِنَّنِى بَرِىٓءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿١٩﴾ ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَـٰهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ يَعْرِفُونَهُۥ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَآءَهُمُ ۘ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِـَٔايَـٰتِهِۦٓ ۗ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿٢١﴾ وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوٓا۟ أَيْنَ شُرَكَآؤُكُمُ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٢٢﴾ ثُمَّ لَمْ تَكُن فِتْنَتُهُمْ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ وَٱللَّهِ رَبِّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ ﴿٢٣﴾ ٱنظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ ۚ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٢٤﴾

މުފްރަދާ

قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَـٰدَةً = ހެކިދިނުމުގައި އެންމެބޮޑު ކޮންއެއްޗެއްހެއްޔެވެ؟
❁ قُلِ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ ٱللَّهُ شَهِيدٌ = اللّٰه އެވެ ހެކިވެވޮޑިގެންވަނީ ކަލާނގެއެވެ. ❁ بَيْنِي
وَبَيْنَكُمْ = އަހުރެންނާއި ކަލޭމެންނާ ދެމެދު. ❁ وَأُوحِيَ إِلَيَّ = އަދި އަހުރެންނަށް وحى ދެއްވުނެވެ. (وحى
ކުރެއްވުނެވެ.) ❁ هَـٰذَا ٱلْقُرْءَانُ = މި قرآن ❁ لِأُنذِرَكُم بِهِۦ = އެ قرآن ން ކަލޭމެންނަށް إنذار ކުރުމަށް. ❁
وَمَنۢ بَلَغَ = އަދި އެ قرآن ފޯރިކަމުގައި. (تَبْلِيغ ކުރެއްވުމުގައި) ❁ أَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ = ކަލޭމެން
ހެކިވަނީހެއްޔެވެ؟ ❁ أَنَّ مَعَ ٱللَّهِ ءَالِهَةً أُخْرَىٰ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އާއިއެކު އެހެން إله ންތަކެއް ވާކަމަށް. ❁
قُل لَّآ أَشْهَدُ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އަހުރެން ހެކިނުވަމެވެ. ނުވަތަ ގަބޫލުނުކުރަމެވެ. ❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު
ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ إِنَّمَا هُوَ إِلَـٰهٌ وَٰحِدٌ = އެކަލާނގެއީ ހަމައެކަނި އެއް إله އަކު ކަމުގައެވެ. ❁ وَإِنَّنِي بَرِيٓءٌ
= އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނީ ބަރީއަވެގެންވާ މީހެކެވެ. ❁ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿١٩﴾ = ކަލޭމެން މީހަ شريك
ކުރާއެއްޗަކުން. ❁ ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَـٰهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ = މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ފޮތްދެއްވިމީހުން. (يهودى ނަސާރާ
نصارى މީހުން) ❁ يَعْرِفُونَهُۥ = އެމީހުން އެ إسلام دين ނުވަތަ / اللّٰه އެވެ އެއްކަލައުވެރިޔަ إله ކަން / ނުވަތަ
محمّد ގެފާނު އެވެ حقّ ނަބިއްޔާކަން / ދަންނާނެއެވެ. ❁ كَمَا يَعْرِفُونَ އެމީހުން ދަންނަހަފަދައިން.
އެނގޭފަދައިން. ❁ أَبْنَآءَهُمُ = އެމީހުންގެ ދަރިން. ❁ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ = އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް
ގެއްލުންވި ހަލާކުކުރިމީހުން. (ދަންނަވައެވެ!) ❁ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾ = ފަހެ އެމީހުން إيمان ނުވެތެވެ. وَمَنْ
أَظْلَمُ = އަދި އަނިޔާވެރިވެގަތީ ބޮޑު ކާކުހެއްޔެވެ؟ ❁ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ = ދޮގުހަދައިގަތް މީހާއަށްވުރެ. ❁ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا =
اللّٰه ގެ حضرة ގައި ދޮގެއް. ❁ أَوْ كَذَّبَ بِـَٔايَـٰتِهِۦٓ = ނުވަތަ އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި. ❁ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ
= ހަމަކަށަވަރުން ކާމިޔާބު ނުވެތެވެ. - ނުވާނެތެވެ. ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿٢١﴾ އަނިޔާވެރިންނެވެ. ❁ وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ =
އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން مَحْشَر ކަށް އެއްކުރައްވާ ދުވަހު. ❁ جَمِيعًا = އެ އެންމެން. ❁ ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوٓا۟
= ދެން شريك ކުރިމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަންގަވާނެއެވެ. ❁ أَيْنَ شُرَكَآؤُكُمُ = ކަލޭމެންގެ شريك ންތައް
ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ ❁ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٢٢﴾ = ކަލޭމެން އެއީ ތިމަންގެ شريك ންކަމުގައި ހީކުރި. ❁ ثُمَّ لَمْ

تَكُن فِتْنَتُهُمْ = ދެން އެމީހުންގެ އެ إمتحان ނުވެއެވެ. (އެސުވާލުގެ ޖަވާބުނުވެއެވެ.)۞ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ = އެމީހުން ހަމަ ބުނުންމެނުވީ.۞ وَٱللَّهِ رَبِّنَا = އަޅަމެންގެ رَبُّ اللّٰه ގަސަމު ބުނަމުވެ.۞ مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ (٢٣) = އަޅަމެންނީ مشرك ނުވާމީހުންގައި ނުވަމުއެވެ. / އަޅަމެން شِرْكُ ނުކުރަމުވެ.۞ ٱنظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا۟ = އެމީހުން ދޮގުހެދި ކޮންފަދައަކުންކަން ކަލޭގެފާނު ނިކަން ދެކެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!۞ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ نفس ތަކުގެމައްޗަށް.۞ وَضَلَّ عَنْهُم = އަދި އެމީހުންގެކިބައިން ގެއްލިގެންދިޔައެވެ.۞ مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ (٢٤) = އެމީހުން ދޮގުހަދާކަމުގައިވީ ތަކެތި. (އަޅުކަންކުރަމުން ބުދުތަކެއް)۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٩) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހެކިދިނުން އެންމެބޮޑުވާނީ ކޮންއެއްޗެއް ހެއްޔެވެ؟ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެއީ اللّه އެވެ. އަޅުގަނޑާއި ކަލޭގެފާނާއިދެމެދު ހެކިވެރިއަކީ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި މިގޮތުން ކަލޭގެފާނަށް މި قرآن ބާވައިލެއްވީ ކަލޭގެފާނަށާއި އަދި މި قرآن އިވޭ މީހަކަށް إنذار ދެއްވުމަށެވެ. اللّه ގާއިމު އެހެން إلهُ ނުވަތައްވާކަމުގައި ކަލޭމެން ހެކިވަމުހެއްޔެވެ؟ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! (ކަލޭމެން އެހެނަސް ހެކިދިނަސް) މިގޮތަކަށް ކަލޭގެފާނު އެހެނަސް ހެކިނުދޭނަމެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެކަލާނގެވަނީ ހަމައެކަނި إله އަކުކަމުގައެވެ. އަދި ކަލޭމެން މިއަ شريك ކުރާތަކެތީން އަޅުގަނޑު ބަރީއަވެގެންވަމެވެ.

(٢٠) މިމާތްރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ފޮތްދެއްވި މީހުން އެބަޔަ يهودى ންނާއި نصارى އިން އެކަން يعنى: އެކަލާނގެ އެއީ ހަމަ އެކަކު إله އެއްކަން ނުވަތަ إسلام دين އެއީ حقّ دين ކަން ނުވަތަ محمّد ގެފާނު އެއީ حقّ نبى ކަމެއް އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ދަރިންތަކުން އެނގޭފަދައިން އެނގޭނެއެވެ. އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތައް ގެއްލުވާ ހަލާކުކުރިމީހުން ދަންނައެވެ! ފަހެ އެމީހުން އީމާން ނުވާނެއެވެ.

(٢١) އަދި اللّه އަށް ދޮގުހެދި އުފައްދައިގަތް މީހަކަށްވުރެ ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ (އެއަށްވުރެ ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު ނުވެއެވެ.) ނުވަތަ އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރިމީހަކަށްވުރެ ބޮޑުދޮގުވެރިއަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިންނަކަށް كامياب ނުވާނެއެވެ.

(٢٢) އަދި އެންމެންއެކީ މިމާތްރަސްކަލާނގެ محشر ކުރައްވާނެ ދުވަހުން ދެން شريك ކުރިމީހުންނަށް މިމާތްރަސްކަލާނގެ وحى ކުރައްވާ އަންގަވާނެއެވެ. ކަލޭމެން شريك ނުވާކަމުގައި ހީކޮށްގެން شريك ކުރި شريك ންތައް ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ (ކަލޭމެން ބުނަނީ ދޮގުހަދައިގެން ވަންޏާ އެތަކެތި ނިކަން ގެނެސްދައްކާށެވެ!)

(٢٣) ދެން އެމީހުންގެ އެ فتنة އިގެ يعنى: އެސުވާލުގެ ޖަވާބު އެމީހުން މިފަދައިން ބުނުންމެނުވީ ނުވެއެވެ. "އަޅަމެންގެ رَبُّ اللّه ގަސަމު ދަންނަވަމެވެ. އަޅަމެން مشرك ންގެތެރެއިން ނުވެއެވެ."

(٢٤) އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކުގެމައްޗަށް ދޮގުހެދި ކޮންފަދައަކުންކަން ކަލޭގެފާނު ނިކަން ދެކެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި އެމީހުން ދޮގުހަދާކަމުގައިވީ ތަކެތި އެމީހުންގެ ކިބައިން ގެއްލިގެން ދިޔައެވެ.

وَمِنْهُم مَّن يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ ۖ وَجَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَن يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا ۚ وَإِن يَرَوْا كُلَّ آيَةٍ لَّا يُؤْمِنُوا بِهَا ۚ حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوكَ يُجَادِلُونَكَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَٰذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٢٥﴾ وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْأَوْنَ عَنْهُ ۖ وَإِن يُهْلِكُونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾ وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وُقِفُوا عَلَى النَّارِ فَقَالُوا يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبَ بِآيَاتِ رَبِّنَا وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٧﴾ بَلْ بَدَا لَهُم مَّا كَانُوا يُخْفُونَ مِن قَبْلُ ۖ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٢٨﴾

މުފްރަދާތު

وَمِنْهُم = އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައިވެއެވެ. (އެ مشرك ންގެތެރޭގައިވެއެވެ.)✽ مَّن يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާތަކަށް އަހާމީހުން.✽ وَجَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެމަތީގައި ލެއްވީމެވެ.✽ أَكِنَّةً = ފަތިގަނޑެއް / ނިވަކަމެއް.✽ أَن يَفْقَهُوهُ = (އެވިދާޅުވާ އެއްޗެއް) އެމީހުންނަށް ނުވިސްނޭތޯއްޓެވެ.✽ وَفِي آذَانِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކަންފަތްތަކުގެތެރޭގައިވެއެވެ.✽ وَقْرًا = ބަރުކަމެއް / ބީރުކަމެއް.✽ وَإِن يَرَوْا = އަދި އެމީހުން ދުށަސްކަމުވިޔަސް / އެމީހުންނަށް ފެނުނަސް.✽ كُلَّ آيَةٍ = ކޮންމެ ދަލީލެއް / ކޮންމެ حجّة އެއް.✽ لَّا يُؤْمِنُوا بِهَا = އެއަށް އެމީހުން އީމާންނުވެއެވެ. / ނުވާނެއެވެ.✽ حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوكَ = ކަލޭގެފާނު އަރިހަށް އެމީހުން އައިސްފިނަމަ.✽ يُجَادِلُونَكَ = ކަލޭގެފާނާއި އެމީހުން جَدَل ކުރާ حال.
✽ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا = ކާފިރުވީމީހުން ބުނެއެވެ.✽ إِنْ هَٰذَا = މިއީ ނޫނެވެ. / މި قرآن ނޫނެވެ.✽ إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٢٥﴾ = ކުރީމީހުންގެ ޚުރާފާތުގެ ވާހަކަތަކެއްކަމުގައި މެނުވީ.✽ وَهُمْ = އަދި އެމީހުން (އެ مشرك ން)✽ يَنْهَوْنَ عَنْهُ = އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން (މީސްތަކުން) ނަހީކުރެއެވެ. މަނާކުރެއެވެ.✽ وَيَنْأَوْنَ عَنْهُ = އަދި މީސްތަކުން އެކަލޭގެފާނުގެ ދުރުވެއެވެ.✽ وَإِن يُهْلِكُونَ = އަދި އެމީހުން ހަލާކުނުކުރެއެވެ.✽ إِلَّا أَنفُسَهُمْ = އެމީހުންގެ نفس ތަކެއްމެނުވީ.✽ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾ = އަދި އެމީހުންނަކަށް (އެކަން) إحساس ވެސް ނުކުރެއެވެ.✽ وَلَوْ تَرَىٰ = އަދި ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގެންފިނަމަ.✽ إِذْ وُقِفُوا = އެމީހުން ބަހައްޓައިވެއްޖެއިރު (ކޮޅަށް ބަހައްޓައިވެއްޖެއިރު)✽ عَلَى النَّارِ = ނަރަކައިގެ.✽ فَقَالُوا = ފަހެ އެމީހުން ބުނެއެވެ.✽ يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ = އަހުރެމެން އަނބުރާ (ދުނިޔެއަށް) ރައްދުކުރެވޭނަމަ ކޮންމެހެން ރަނގަޅުހެއްޔެވެ؟✽ وَلَا نُكَذِّبَ = އަދި އަހުރެމެން ދޮގު ނުކުރީމު.✽ بِآيَاتِ رَبِّنَا = އަހުރެމެންގެ رَبّ ގެ އާޔަތްތައް.✽ وَنَكُونَ = އަދި އަހުރެމެންވީމު.✽ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٧﴾ = مؤمن ންގެތެރޭގައި.✽ بَلْ بَدَا لَهُم = އަދި ފާޅުވެއްޖެއެވެ؟ އެމީހުންނަށް ފެނިގެންގޮސްފައިވެއެވެ.✽ مَّا كَانُوا يُخْفُونَ = އެމީހުން ވަންހަނާކުރަމުންދިޔަ ކަންތައް. (كُفْر އާއި نفاق އާ مَعْصِيَة)✽ مِن قَبْلُ = ކުރިން.✽ وَلَوْ رُدُّوا = އަދި އެމީހުން (އަނބުރާ ދުނިޔެއަށް)

ރައްދުކުރެވުނުނަމަ (ދުނިޔެއަށްނަމަ.۞) لَعَادُواْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން إعاد ވީހެވެ. (އަލުންވެސް ކުރިޔަސް.)۞

لِمَا نُهُواْ عَنْهُ = އެކަމަކުން އެމީހުންނަށް ނަހީކުރެއްވުނު ކަންތައް (ކާފިރުކަމާއި نفاق އަދި.)۞ وَإِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ (٢٨)

= އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ ދޮގުވެރިންނެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٥) އަދި އެ مشرك ންގެތެރޭގައި ކަލޭގެފާނު ވަޙީކުރައްވާ ވަޙީއަށް އަޑުއަހާމީހުންވެއެވެ. ހަމައެކަނި އަޑުއަހާމީހުންނެވެ.)

އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެ މަތީގައި އެމީހުންނަށް ނުވިސްނޭނެ ގޮތަށް ފުރޯޅި ނުވަތަ ނިވައެއް

ލައްވާފީމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ކަންފަތްތަކުގެ މަތީގައި ބައްދަލެއް ލައްވާފީމެވެ. އަދި ކޮންމެ ދެލިލެއް دليل އެއް حجّة އެއް

އެމީހުންނަށް ފެނުނަސް އެމީހުން އެއަށް އީމާންނުވާނެއެވެ. ތެދުނުކުރާނެއެވެ. އެއީ އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް

އައިސް ކަލޭގެފާނާއި ޖަދަލުކުރަން އުޅޭއިރުންނެވެ. (ކަލޭގެފާނުގެ نبى ކަމުގެ މައްކަން دليل ކުރާ دليل އެމީހުންނަށް

ފެނިއްޖެއަސް އެ دليل باطل ކުރުމަށް އެމީހުން ކަލޭގެފާނާއި جدل ކުރާނެއެވެ.) ކާފިރުވީމީހުން ބުނާނެއެވެ. މި قرآن

މިއީ ހަމަ އިސްވެދިޔަމީހުންގެ ތާރީޚުތަކުގެ ލިޔުމާއި ޤިއްޞާތަކުގެ ތެރެއިން ފިލިހިކުރެވިފައިވާ ވާހަކަތަކެވެ.

(٢٦) އަދި އެމީހުން އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން މީސްތަކުން ދުރުކުރަން ނަހީކުރެއެވެ. މަނާކުރެއެވެ. އަދި މީސްތަކުން

(އެކަލޭގެފާނާއި) އެކަލޭގެފާނުގެ ދުރަށްދެއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅު އަޑުއަހަން ނުދެއެވެ. އަދި އެކަމަކު އެ مشرك

ން ހަލާކުކުރަނީ އެމީހުންގެ نفس ތަކެއް މެނުވީ ނޫނެވެ. (އެމީހުންނަކީ اللّٰه ގެ ކާފިރުވުމާއި عذاب އެމީހުންނަށް

حقّ ވާނެއެވެ.) އެމީހުންނަށް އެކަމުގެ إحساس ނުކުރެވެއެވެ.

(٢٧) އަދި އެމީހުން އެބަޔަކު مشرك ންގެ قيامة ދުވަހުން ނަރަކައަށް ބަދަލުވުމުގައި ބަލައިލެއްވިނަމަ ކަލޭގެފާނު

ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. ފަހެ އެހިނދު އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން އަލުން ދުނިޔެއަށް ރައްދުކުރެވުނުނަމަ އަޅުގަނޑުމެން

އަޅުގަނޑުމެންގެ ربّ ގެ އާޔަތްތަކަށް ދޮގުނުހަދާނެމެވެ! އަދި އަޅުގަނޑުމެންވާނީ مؤمن ންގެތެރެއިންނެވެ. (އެކަމަކު

މިއީމީހުންގެ މިނަމަވެގެން އެއްޗެއް ނޫން ކާފިރުވީމީހުން ކީއްވެތޯއެވެ؟ މިގޮތަށް ނުވާ ޙަޤީޤަތް އެއަށް ނުވެވޭނެއެވެ.)

(٢٨) އަދި ހިއްޖެއްސެއްނޫވެ؟ މީގެކުރިން އެމީހުން ވަންހަނާކުރާކަމުގައިވީ ކަންތައް، ފަހެ ކާފިރުކަމާއި منافق ކަން

އަދި އެކަމުގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް ހުރި ހަލާކާއި عذابއެމީހުންނަށް ހާމަވެ ފާޅުވެފައިވެއެވެ. ފަހެ އެދުވަހުން

އެންމެހައި خَلْقُ ތަކުންގެ حاضر ގައި އެމީހުންގެ އެ فضيحة ފާޅުވާނެއެވެ. އަދި (އެމީހުން އެއްޗެތިކަން) އަލުންވެސް

އެމީހުން ދުނިޔެއަށް ރައްދުވެއްޖެނަމަ ކަނޑައަޅާފައިވާ އެމީހުންގެ އެންމެހައި ކަންތައްތަކަށް އެމީހުން رجوع ވާނެއެވެ.

އެމީހުންނަކީ ހަމަ ދޮގުވެރިންނެވެ.

وَقَالُوٓاْ إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا ٱلدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٢٩﴾ وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذْ وُقِفُواْ عَلَىٰ رَبِّهِمْ ۚ قَالَ أَلَيْسَ هَٰذَا بِٱلْحَقِّ ۚ قَالُواْ بَلَىٰ وَرَبِّنَا ۚ قَالَ فَذُوقُواْ ٱلْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٠﴾ قَدْ خَسِرَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ بِلِقَآءِ ٱللَّهِ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَتْهُمُ ٱلسَّاعَةُ بَغْتَةً قَالُواْ يَٰحَسْرَتَنَا عَلَىٰ مَا فَرَّطْنَا فِيهَا وَهُمْ يَحْمِلُونَ أَوْزَارَهُمْ عَلَىٰ ظُهُورِهِمْ ۚ أَلَا سَآءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٣١﴾ وَمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَآ إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ ۖ وَلَلدَّارُ ٱلْءَاخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ ۗ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٣٢﴾ قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُۥ لَيَحْزُنُكَ ٱلَّذِى يَقُولُونَ ۖ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَٰكِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٣٣﴾

ލުޣަވީ

وَقَالُوٓاْ = އަދި އެމީހުންބުންޏެވެ. (އެބަހީ مشرك ން ބުންޏެވެ.)۞ إِنْ هِيَ = އެ ނޫނެވެ.۞ إِلَّا حَيَاتُنَا ٱلدُّنْيَا = އަހުރެމެންގެ ދުނިޔޭގެ حياة މެނުވީ. (ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމުން މެނުވީ.)۞ وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٢٩﴾ = އަދި އަހުރެމެންނީ (މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރިގެން) ފޮނުވޭނޭ ބައެއް ނޫނެވެ.۞ وَلَوْ تَرَىٰٓ = އަދި ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނަމަ.۞ إِذْ وُقِفُواْ = އެމީހުން ބައިތިއްބެވުނުހިނދު.۞ عَلَىٰ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި.۞ قَالَ = އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވާނެއެވެ.۞ أَلَيْسَ هَٰذَا بِٱلْحَقِّ = އަޅުވަރު މިއީ حقّ އެއްނޫންހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ: محشر ދަން ފޮނުވާ حِسَاب ބެއްލެވުން މިއީ حقّ އެއްނޫންހެއްޔެވެ؟)۞ قَالُواْ = އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ.۞ بَلَىٰ وَرَبِّنَا = އަޅަގަނޑުގެ رَبّ ގަންދީ ދަންނަވަމެވެ. އާއެކޭ ހަމަ حقّ އެއެވެ.۞ قَالَ = އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވާނެއެވެ.۞ فَذُوقُواْ ٱلْعَذَابَ = ފަހެ ކަލޭމެން عذاب ގެރަހަ ބިލިގަންނާށެވެ.۞ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٠﴾ = ކަލޭމެން ކާފިރުވާކަށްވެއްޖެކަމުގެ ސަބަބުން.۞ قَدْ خَسِرَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ = ހަމަކަށަވަރުން ގެއްލިއްޖެއެވެ ދޮގުކުރި މީސްތަކުން ގެއްލި ހަލާކުވެއްޖެއެވެ.۞ بِلِقَآءِ ٱللَّهِ = الله އާއި ބައްދަލުވުމާމެދު.۞ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَتْهُمُ ٱلسَّاعَةُ = އެމީހުންގާތަށް قيامة އަތުވެއްޖެއްޔާ ހަމަށްދާނދެން.۞ بَغْتَةً = ހަދުކާއްސާއިރަކަށް.۞ قَالُواْ = އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.۞ يَٰحَسْرَتَنَا = އާދޭހޭ ހިތާމައެވެ ބޮޑުކަމާއެވެ.۞ عَلَىٰ مَا فَرَّطْنَا فِيهَا = އެކަމުގައި އަހުރެމެން ކުށްވެރިވެގެން ކަމުގެ މައްޗަށް.۞ وَهُمْ يَحْمِلُونَ = އަދި އެމީހުން އުފުލާ حال .۞ أَوْزَارَهُمْ = އެމީހުންގެ (ފާފަތަކުގެ) ބުރަތައް.۞ عَلَىٰ ظُهُورِهِمْ = އެމީހުންގެ ބުރިކަށިތަކުގެ މަތީގައި.۞ أَلَا = ދަންނާށެވެ!۞ سَآءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٣١﴾ = އެމީހުން އުފުލާ ފާފަ ނުބައިވެގެން ވެއެވެ.۞ وَمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَآ = އަދި ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން ނޫނެވެ.۞ إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ = ކުޅިވަރާއި غافل ވުމެއްކަމުގައި މެނުވީ. (އެބަހީ ކުޅިވަރުއެއްކަމާއި ހިނދުކޮޅެއްގެ އުފެއްމެނުވީ)۞ وَلَلدَّارُ ٱلْءَاخِرَةُ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން آخرة ގެ ގޮތަށީ.۞ خَيْرٌ = ހެޔޮވުގެންވެއެވެ.۞ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ = تقوى ވެރިވާމީހުންނަށް / ބިރުވެތިވާ މީހުންނަށް.۞ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٣٢﴾ = ކަލޭމެން ފަހެ ބުއްދިނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟ / ނުވިސްނާނީހެއްޔެވެ؟۞

قَدْ نَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ.۞ إِنَّهُۥ لَيَحْزُنُكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ހިތާމަ ކުރުވާކަން.۞ ٱلَّذِى يَقُولُونَ ۖ = އެމީހުން އެބުނާ ބަސްތަކުން.۞ فَإِنَّهُمْ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން.۞ لَا يُكَذِّبُونَكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ދޮގުނުކުރެއެވެ.۞ وَلَٰكِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިން.۞ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ އާޔަތްތަކަށް.۞ تَجْحَدُونَ ﴿٣٣﴾ = އެމީހުން ދޮގުކުރަނީއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٩) އަދި އެ مشرك ން ބުނެއެވެ. (آخرة ދުވަހަށް إيمان ނުވާމީހުން ބުނެއެވެ.) އަހުރެމެންގެ މިދުނިޔޭގެ حياة ނޫން އެހެން حياة އެއް އަހުރެމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. އަދި އަހުރެމެންނަކީ މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރިގެން ތެދުވާނޭ ބަޔަކުނޫނެވެ.

(٣٠) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) އެމީހުން - އެބަހީ އެ مشرك ން - އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ކޮޅަށް ބެހެއްޓިފައި ހުންނަތަން ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނަމައެވެ. އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވާނެއެވެ. މިއީ އަސްލަށް حقّ އެއް ނޫންހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ محشر ކުރައްވާ حِسَاب ބައްލަވާ ދަރުމަދެއްވުމަކީ حقّ އެއް ނޫންހެއްޔެވެ؟) އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އަހަރެމެންގެ رَبّ ގަސަމުން ދަންނަވަމެވެ. އެއީ ހަމަ حقّ އެކެވެ. އެކަލާނގެ އަންގަވާނެއެވެ. ކަލޭމެން ކާފަރުވާކަމުގައި ދިޔަކަމުގެ ސަބަބުން ކަލޭމެން عذاب ގެ ރަހަ ބަލައިގަންނާށެވެ!

(٣١) ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އާއި ބައްދަލުވުން ދޮގުކުރި މީސްތަކުން ގެއްލި ހަލާކުވެއްޖެއެވެ. އެމީހުންގެ ގާތަށް ހަމަކުއްލިއަކަށް قيامة އަތުވެއްޖެއުމަށްފަހު ގޮސްފިނަމަ އެމީހުން އެންގަޅި ކަންބޮޑުވެ ކުރުމުގައި ދުވަހަށް ފޯރައިދިނުމުން. (ދުނިޔެ ކުއްލިއަކަށް قيامة ވުމުން) އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެ قيامة އާއިމެދު ފަރުވާކުޑަކޮށް إهْمَال ކުރިކަމުގައިވުމަކުން އަހުރެމެންނަށް ހައި ހިތާމައެވެ! އެއީ އެމީހުންގެ ބުރަކަރުމަތީގައި އެމީހުންގެ ފާފަތައް އުފުލާ حال ގައެވެ. ދަންނާށެވެ! އެމީހުން އުފުލާ ފާފަތަކީ ނުބައިކަމާއެވެ! އެއުފުލާ ބުރަތަކީ ނުބައިކަމާއެވެ!

(٣٢) އަދި ދުނިޔޭގެ މި حياة އަކީ ހަމަ ކުޅިވަރެއްކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. (އެބަހީ ކުޅިވަރެއް ކުޅެމާފަދަ އަނބުރާ ކުޅިވަރު ނިމިގެން ގޮސްދާ އަންނަނިވިފަ ކަމެއްކަމެވެ.) އަދި تقوى ވެރިވި މީސްތަކުންނަށް ކަނޑައެޅިގެން آخرة ގެ ގޮތަކީ ހެޔޮގޮތެއްކަމާ މަސައްކަތްކުރަށެވެ. ކަލޭމެން ތިޔަ ވިސްނާ فكر ކޮށް ބެއްލިކޮށް ނުހަދަނީހެއްޔެވެ؟

(٣٣) އަދި އެމީހުން އެދައްކާ ވާހަކަތަކުން ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ހިތާމަ ކުރުވާކަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ދޮގުނުކުރެއެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް އަނިޔާވެރިން اللّٰه ގެ އާޔަތްތަކަށް ދޮގުކުރަނީ އިންކާރުކުރަނީއެވެ.

وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ فَصَبَرُوا۟ عَلَىٰ مَا كُذِّبُوا۟ وَأُوذُوا۟ حَتَّىٰٓ أَتَىٰهُمْ نَصْرُنَا ۚ وَلَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَـٰتِ ٱللَّهِ ۚ وَلَقَدْ جَآءَكَ مِن نَّبَإِى۟ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٣٤﴾ وَإِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنِ ٱسْتَطَعْتَ أَن تَبْتَغِىَ نَفَقًا فِى ٱلْأَرْضِ أَوْ سُلَّمًا فِى ٱلسَّمَآءِ فَتَأْتِيَهُم بِـَٔايَةٍ ۚ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى ٱلْهُدَىٰ ۚ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْجَـٰهِلِينَ ﴿٣٥﴾ ۞ إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ ٱلَّذِينَ يَسْمَعُونَ ۘ وَٱلْمَوْتَىٰ يَبْعَثُهُمُ ٱللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ ﴿٣٦﴾ وَقَالُوا۟ لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ ءَايَةٌ مِّن رَّبِّهِۦ ۚ قُلْ إِنَّ ٱللَّهَ قَادِرٌ عَلَىٰٓ أَن يُنَزِّلَ ءَايَةً وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٧﴾

ލަފްޒީ މާނަ

وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ = ހަމަ ހަމަކަށަވަރުން رسولުން ދޮގުކުރެވުނެވެ.* مِّن قَبْلِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިންވެސް.* فَصَبَرُوا۟ = ފަހެ އެބޭކަލުން ކެތްތެރިވެވޮޑިގެންނެވިއެވެ.* عَلَىٰ مَا كُذِّبُوا۟ = އެބޭކަލުން ދޮގުކުރެވުނު ކަންތަކުގެ މައްޗަށް. * وَأُوذُوا۟ = ހަމަ އެބޭކަލުންނަށް އަނިޔާދެވިވަޑައިގެންނެވިއެވެ.* حَتَّىٰٓ أَتَىٰهُمْ نَصْرُنَا ۚ = އިމަންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ نصر އެބޭކަލުންނަށް އައުމަށްދާންދެން.* وَلَا مُبَدِّلَ = ހަމަ ބަދަލުކުރާނޭ މީހަކު ނުވެއެވެ.* لِكَلِمَـٰتِ ٱللَّهِ ۚ = اللّٰه ގެ كلمة ތަކަކަށް.* وَلَقَدْ جَآءَكَ = ހަމަ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް އައިސްފައިވެއެވެ.* مِن نَّبَإِى۟ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٣٤﴾ = رسول ބޭކަލުންގެ خبر ތަކުގެ ތެރެއިން خبر

وَإِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ = ހަމަ ކަލޭގެފާނަށް ބޮޑުކަމަކަށް ވެއްޖެނަމަ. إِعْرَاضُهُمْ = އެމީހުން ފުރަގަސްދިނުން.* فَإِنِ ٱسْتَطَعْتَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނަށް ކުޅަދާނަވެއްޖެނަމަ.* أَن تَبْتَغِىَ نَفَقًا = ހޯއްދަވައިދެއްވުމަށް ބިމުގައި ދޮރެއް.* فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި.* أَوْ سُلَّمًا * = ނުވަތަ ސިޑިއެއް (އުޑުމަތަށް ކުރިއަރާލެވޭނޭ)* فِى ٱلسَّمَآءِ = އުޑުގައި.* فَتَأْتِيَهُم = ދެން ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާ ގެންނަވާށެވެ.* بِـَٔايَةٍ ۚ = علامة އެއް / حجّة އެއް. (ކަލޭގެފާނު ބުނުއްވާކަމުގެ)* وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ = ހަމަ اللّٰه އިރާދަކުރެއްވިނަމަ. * لَجَمَعَهُمْ = އެމީހުން ޖަމާކުރައްވައިފީމުއެވެ. * عَلَى ٱلْهُدَىٰ ۚ = ތެދުމަގުގެ މައްޗަށް.* فَلَا تَكُونَنَّ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވާވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! * مِنَ ٱلْجَـٰهِلِينَ ﴿٣٥﴾ = ޖާހިލުންގެ ތެރޭގައި.* ۞ إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ = ޖަވާބުދެނީ ހަމައެކަނި.* ٱلَّذِينَ يَسْمَعُونَ = އަޑުއަހާމީހުންނެވެ. * وَٱلْمَوْتَىٰ = އަދި މަރުވެފައިވާ މީހުން.* يَبْعَثُهُمُ ٱللَّهُ = اللّٰه تعالى އެމީހުން ދިރުއްވައިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. * ثُمَّ إِلَيْهِ = ދެން ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.* يُرْجَعُونَ ﴿٣٦﴾ = އެމީހުން رجوع ވާނީ. * وَقَالُوا۟ = ހަމަ އެމީހުން ބުންޏެވެ.* لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ ءَايَةٌ = އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނީމުން دليل އެއް / علامة އެއް ބާވައިނުލެއްވުނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟* مِّن رَّبِّهِۦ ۚ = އެކަލޭގެފާނުގެ

ربّ ގެ حضرة ން. ۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ إِنَّ ٱللَّهَ قَادِرٌ = ހަމަކަށަވަރުން الله ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ عَلَىٰٓ أَن يُنَزِّلَ ءَايَةً = علامة އެއް / دليل އެއް ބާވައިލެއްވުމުގެމައްޗަށް. ۞ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން ގިނަމީހުން. ۞ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٧﴾ = އެމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٤) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައި رسول ން ދޮގުކުރެވުނެވެ. (އެބަހީ: އެކިއެކި أمّة ތަކަށް ފޮނުއްވުނު رسول ން އަށް أمّة ތަކުގެމީހުން ދޮގުކުރިއެވެ.) އަދި އެބޭކަލުން އެބޭކަލުންގެމައްޗަށް އެދޮގުކުރުމާއި އަނިޔާތަކުގައި ކެތްތެރިވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ نصر އެބޭކަލުންނަށް އަތުވެއްޖައުމަށްދާންދެން އެބޭކަލުންނަށް އުނދަގޫކުރެވުނެވެ. އަދި الله ގެ كلمة ފުޅުތައް ބަދަލުކުރާނޭ މީހަކު ނުވެއެވެ. (އެބަހީ: رسول ބޭކަލުންނަށް އަންނާނެކަމަށް نصر ދެއްވުމުގެ كلمة ފުޅު ބަދަލުކުރެވޭނެއެވެ. ހަމައެފަދައިން މި أمّة ގައިވެސް އަންނާނެކަމަށް نصر އަންނާނީ رسول އާ އަށެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އިސްވެދިޔަ رسول ބޭކަލުންގެ خبر ތަކުގެތެރެއިން ބައެއް خبر ކަލޭގެފާނަށް އައިސްފައިވެއެވެ.

(٣٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ކަލޭގެފާނަށް އެމާފަށުން ފުރަގަސްދިނުމާއި ކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރުން ބޮޑުކަމުގައި ވާނަމަ، ދެން ކަލޭގެފާނަށް ކުޅަދާނަވެވޭނަމަ ކަލޭގެފާނު ބިމުގެތެރެއިން ބިންގަނޑަށް ވަދެވޭގޮތަށް ނުވަތަ އުޑުގެ ސިއްޑިއެއް ވަޑައިގެން (މިފަދަ ހުރި دليل އާއި حجّة އަރުވާ އިތުރުވާގޮތަށް) دليل އަކާއިގެން ވަޑައިގެންނެވިއްޔާ ވަޑައިގެންނެވޭތޯ - އެފަދަ ކަމެއް ކަލޭގެފާނަށް ނުކުރެއްވޭނެއެވެ.- އަދި ނުވަތަ އެފަދަ دليل އެއް بُرْهان އެއް ކަލޭގެފާނު ގެންނެވިނަމަވެސް الله ގެ أزل ގެ علم ފުޅުގައި އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ތެދުކުރުން އިސްތިޤާމަތެއްގައި އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް އީމާން ނުވާނެއެވެ.) އަދި الله އިރާދަފުޅުވެވޮޑިގަންނަވާނަމަ އެ އެންމެން ތެދުމަގުގެ މައްޗަށް އެކުލަވާލައްވާނެ ހެއްޔެވެ. އަދި ޖާހިލުންގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ވެގެންނުވާނެއެވެ!

(٣٦) ކަލޭގެފާނުގެ دعوة އަށް إجابة ދެއްވާނީ އަޑުއަހާމީހުންނެވެ. (އެބަހީ: مَنْفَعَ އެއް ލިބޭގޮތަށް ބަސްފުޅު އަހާމީހުންނެވެ. (ކާފިރުން އެއީ މަރުވެފައިވާ ބައެއްކަމަށް ވާތީ. ފައިދާއެއްކުރާފަދަ އަޑުއެއް އެމީހުން ނީއަހާނެއެވެ.) އަދި މަރުވެފައިވާމީހުން الله محشر އަށް ދިރުއްވާނެއެވެ. (ކާފިރުންވެސް އެފަދައެވެ.) ދެން އެމީހުން އެނބުރި رجوع ވާނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٣٧) އަދި ކާފިރުން ބުނެއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން (އެކަލޭގެފާނުގެ رسول ކަމުގެމައްޗަށް دليل ކަމަށް) دليل އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލައްވާ ނުލައްވަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން دليل އެއް حجّة އެއް ބާވައިލެއްވުމަށް الله ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން ގިނަމީހުންނަކަށް އެކަމެއް ނޭނގެއެވެ.

وَمَا مِن دَآبَّةٍ فِي ٱلْأَرْضِ وَلَا طَٰٓئِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّآ أُمَمٌ أَمْثَالُكُم ۚ مَّا فَرَّطْنَا فِي ٱلْكِتَٰبِ مِن شَيْءٍ ۚ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ ﴿٣٨﴾ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا صُمٌّ وَبُكْمٌ فِي ٱلظُّلُمَٰتِ ۗ مَن يَشَإِ ٱللَّهُ يُضْلِلْهُ وَمَن يَشَأْ يَجْعَلْهُ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٣٩﴾ قُلْ أَرَءَيْتَكُمْ إِنْ أَتَىٰكُمْ عَذَابُ ٱللَّهِ أَوْ أَتَتْكُمُ ٱلسَّاعَةُ أَغَيْرَ ٱللَّهِ تَدْعُونَ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٤٠﴾ بَلْ إِيَّاهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِن شَآءَ وَتَنسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ ﴿٤١﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰٓ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ فَأَخَذْنَٰهُم بِٱلْبَأْسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ ﴿٤٢﴾

މުފުރަދާ

وَمَا مِن دَآبَّةٍ = އަދި އެއްވެސް دابّة އެއް ނުވެއެވެ. (ފުރާނަލައިގެން حركاة ކުރާ ކޮންމެ އެއްޗަކީ دابّة އެކެވެ.)
۞ فِي ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި. ۞ وَلَا طَٰٓئِرٍ يَطِيرُ = އަދި އުދުހޭ އެއްވެސް ދޫނިޔެއްވެސް ނުވެއެވެ. ۞ بِجَنَاحَيْهِ =
އޭގެ ދެފިޔަތަކުން. ۞ إِلَّآ أُمَمٌ أَمْثَالُكُم = ކަލޭމެން ފަދަފަދަ أمّة ތަކެއްކަމުގައިމެނުވީ. ۞ مَّا فَرَّطْنَا فِي ٱلْكِتَٰبِ
مِن شَيْءٍ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތުގައި އެއްވެސް އެއްޗެއް (إهمال ކުރައްވާ ފަރުވާކުޑަކުރައްވާ
ދޫކުރައްވަވެވެ. ۞ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ = ދެން އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة އަށެވެ. ۞ تُحْشَرُونَ ﴿٣٨﴾ = އެމީހުން
محشر ކުރެވޭނެއެވެ. (އެއްކުރެވޭނެ) ۞ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް
ދޮގުކުރިމީހުން. ۞ صُمٌّ وَبُكْمٌ = އަޑު ބީރު އަދި ބަސްމަޑުކަމާއެކު. ۞ فِي ٱلظُّلُمَٰتِ = އަނދިރީގައިވާ. ۞ مَن يَشَإِ
ٱللَّهُ = اللّٰه އިރާދަކުރައްވާމީހަކަށް (ދަންނަވައެވެ!) ۞ يُضْلِلْهُ = އެކަލާނގެ އެމީހަކު މަގުފުރެއްދަވައެވެ. ۞ وَمَن
يَشَأْ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާމީހަކަށް (ދަންނަވައެވެ!) ۞ يَجْعَلْهُ = އެކަލާނގެ އެމީހަކު
ލައްވައެވެ. ۞ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٣٩﴾ = ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގުގެމައްޗަށް. ۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!
۞ أَرَءَيْتَكُمْ = ކަލޭމެން ދަންނަ خبر ދީބަލާށެވެ! ۞ إِنْ أَتَىٰكُمْ عَذَابُ ٱللَّهِ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް اللّٰه ގެ عذاب
އައުމުންނެވެ. ۞ أَوْ أَتَتْكُمُ ٱلسَّاعَةُ = ނުވަތަ ކަލޭމެންނަށް قيامة އައުމުންނެވެ. ۞ أَغَيْرَ ٱللَّهِ تَدْعُونَ =
ކަލޭމެން دعاء ކުރާ ގޮވާލަނީ اللّٰه ނޫންފަރާތަކަށްތޯއެވެ؟ ۞ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٤٠﴾ = ކަލޭމެންނަކީ
ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ (ކަލޭމެން ނިކަންބުނެދީބަލާށެވެ.) ۞ بَلْ إِيَّاهُ تَدْعُونَ = އަދި ޔާއެއްނޫނެވެ؟ ކަލޭމެން ގޮވާ
دعاء ކުރާނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. ۞ فَيَكْشِفُ = ދެން އެކަލާނގެ ފިލުއްވައިދެއްވާނެއެވެ. ۞ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ =
އެކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން ގޮވާ دعاء ކުރި އެކަންތައެއް. ۞ إِن شَآءَ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިނަމައެވެ. ۞ وَتَنسَوْنَ =
އަދި ކަލޭމެން ހަނދާންނައްތައެވެ. ۞ مَا تُشْرِكُونَ ﴿٤١﴾ = ކަލޭމެން شريك ކުރި އެއްޗެއް. ۞ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَآ = އަދި
ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރަސޫލުން ފޮނުއްވީމެވެ. ۞ إِلَىٰٓ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގެ أمّة
ތަކަށް. ۞ فَأَخَذْنَٰهُم = ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕެވީމެވެ. (އެ أمّة ތަކުގެ މީހުން

ހިއްޕެވީމެވެ.)۞ بِٱلْبَأْسَآءِ = فقير ކަން ޖައްސަވައިގެން. ۞ وَٱلضَّرَّآءِ = ބަލިމަޑުކަމާއި. ۞ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ = އެމީހުން ބިރުވެތިވެ إخلاص ތެރިވުމަށް.۞ (٤٢)

إجْمَالِي މާނަ

(٣٨) އަދި ބިންމަތީގައި حركاة ތެރިވާ ކޮންމެ ދިރޭއެއްޗެއްވިޔަސް، އަދި އޭގެ ދެފިޔަގަނޑުން އުދުހޭ ކޮންމެ ދޫނިޔެއްވިޔަސް ހަމަ ކަލޭމެންނާކަހަ أمّة ތަކެއް ކަމުގައި މެނުވީނުވެއެވެ. (إنسان ނީ أمّة އެކެވެ. جِنّ ނީ أمّة އެކެވެ. ހަވާރުސްތަކާއި ޖަނަވާރުތަކެވެސް أمّة أمّة އެވެ. ދޫނިސްދޫކޮށްޓި أمّة އެކެވެ. ފަނިފޮޅުސަރީގެ ވައްތަރުތަކުވެސް أمّة ތަކެކެވެ. މިޤުރުއާނުގައިވޭ ހުރިހާކަމެއް ބައެއްގައި ނިޒާމުގެ ފޮތްތަކަށް ... ވެސް حقّ ވާނީ ކޮންފަދައަކުންހެއްޔެވެ؟ އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވަވައެވެ.) މިމަންޒަރުގެ ތަފުސީލު ކުރައްވައި ފޮތުގައި ނުހިމަނައި ... ބަޔާން ކުރައްވައިވެއެވެ. ހުރިހާ ކަމެއް ... حال ތަކެއް لوح المحفوظ ގައި بيان ކުރައްވައިވެއެވެ. ދެން އެތަކެއްޗަކީ محشر ކުރެއްވުން يعني: قيامة ދުވަހުން އެއްކުރައްވައިވުން ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.)

(٣٩) އަދި މިމަންޒަރާކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރިމީހުންނަކީ އަނދިރިކަމުގެތެރޭގައިވާ ބީރު އަދި ގޮންގޮން ބައެކެވެ. (އެބަހީ އެމީހުންނަކީ حقّ ބައްލަވައިލެއްވުމަށް ދެއްދައި حقّ ބަހެއް ނުވެސްފުގެ ގޮންގޮން ބައެކެވެ. އެމީހުން އެވާނީ كافر ކަމުގެ އަނދިރީގައި حيوان ފަދައެވެ.) اللّه އެދިވަޑައިގަންނަވާ މީހަކު އެކަލާނގެ މަގު ފޮރުވައިލަވަށްވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާ މީހަކު ހަމަ ސީދާމަގުމަތީގައި ލައްވައިލަވައެވެ. (އެއީ އެކަލާނގެ أَذَلُ ގެ علم ގެ ތެރެއިން ކުރައްވާ ކަމެކެވެ.) والله أعلم .

(٤٠) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު (މި مشرك ންނަށް) ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެންނަށް الله ގެ عذاب އަތުވެއްޖެއްޔާ ނުވަތަ ކަލޭމެންނަށް قيامة އަތުވެއްޖެއްޔާ قيامة ވެއްޖެއްޔާ ކަލޭމެން ގޮވާ دعاء ކުރާނީ الله ނޫން އެހެންފަރާތަކަށްތޯއެވެ؟ (އެހެން ފަރާތަކުން مدد އެއް އެދޭނެ ހީތަކުރަނީތޯއެވެ؟) ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިންކަމުގައި ވަންޏާ ކަލޭމެން ނިކަން ބުނެބަލާށެވެ!

(٤١) އެހެންނަކުންނޫނެވެ. އަދި ހިއްޗަށްހީތޯއެވެ؟ ކަލޭމެން ގޮވާ دعاء ކުރާނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން ގޮވާ دعاء ކުރި ކަމަކުން އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގެންފިއްޔާ كشف ކުރައްވާ ދުރުކުރައްވާ ދެއްވާނެއެވެ. އަދި (އެވަގުތު) ކަލޭމެން އެތަކެއްޗާއި الله އާއިއެކު شريك ކުރިތަކެއްޗެއްމީން، ބުރަކަކުރިމީން ކަލޭމެން ހަނދާންނައްތާލާނެއެވެ. ހަނދާންނުހުރެއެވެ.

(٤٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައި أمّة ތަކަކަށްވެސް މިމަންޒަރާކަލާނގެ رسول ބޭކަލުން ފޮނުއްވީމެވެ. ދެންފަހެ (އެމީހުން އެބަހީ އެ أمّة ތަކުގެ މީހުން އެމީހުންގެ رسول ނަށް ދޮގުކުރިހިނދުން) އެމީހުންނަށް فقير ކަމާއި ބަލިމަޑުކަމާއި ބިރުވެރިކަމުގައި ޖެއްސެވީމެވެ. (އަދި އެމީހުން إمتحان ކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެމީހުން إيمان ވެ ހިތަމަންނުވުމުގެ ސަބަބުން މިމަންޒަރާކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕެވީމެވެ.) އެއީ އެމީހުން ބިރުވެތިވެ إخلاص ތެރިވުމަށްޓަކައެވެ.

فَلَوْلَآ إِذْ جَآءَهُم بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا۟ وَلَٰكِن قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾ فَلَمَّا نَسُوا۟ مَا ذُكِّرُوا۟ بِهِۦ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَٰبَ كُلِّ شَىْءٍ حَتَّىٰٓ إِذَا فَرِحُوا۟ بِمَآ أُوتُوٓا۟ أَخَذْنَٰهُم بَغْتَةً فَإِذَا هُم مُّبْلِسُونَ ﴿٤٤﴾ فَقُطِعَ دَابِرُ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ۚ وَٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٥﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِنْ أَخَذَ ٱللَّهُ سَمْعَكُمْ وَأَبْصَٰرَكُمْ وَخَتَمَ عَلَىٰ قُلُوبِكُم مَّنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ يَأْتِيكُم بِهِ ۗ ٱنظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ ٱلْءَايَٰتِ ثُمَّ هُمْ يَصْدِفُونَ ﴿٤٦﴾ قُلْ أَرَءَيْتَكُمْ إِنْ أَتَىٰكُمْ عَذَابُ ٱللَّهِ بَغْتَةً أَوْ جَهْرَةً هَلْ يُهْلَكُ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٤٧﴾

ލުޣަވީ

فَلَوْلَآ إِذْ جَآءَهُم = ފަހެ އެމީހުންގާތަށް އައިއިރުން بَأْسُنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކާރިޘާ تَضَرَّعُوا۟ = އެމީހުން ބިރުވެރިވެ إخلاص ލިބިގެންނަމަވެ.❁ (އަޅުން ނުވިއެވެ.)❁ وَلَٰكِن = އަދި އެހެނެއްކަމަކު.❁ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތައް ގަދަވެ ހަރުކަށިވިއެވެ.❁ وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ = އަދި شيطان އާ އެމީހުން ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނީއެވެ.❁ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾ = އެމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައް.❁ فَلَمَّا نَسُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން ހަނދާންނައްތާލިހިނދުން. (عمل ކުރުން ދޫކޮށްލިހިނދުން)❁ مَا ذُكِّرُوا۟ بِهِۦ = އެމީހުންނަށް ހަނދާންކޮށްދެވުނު ކަންތައް.❁ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް ހުޅުވައިދެއްވީ ދެވެ.❁ أَبْوَٰبَ كُلِّ شَىْءٍ = ހުރިހާކަމެއްގެ / ހުރިހާތަކެތީގެ ދޮރުތައް (ރިޒުގު ތަނަވަސްކަމާއި صحّة ގެ ސަލާމަތްކަމާއި ދުނިޔޭގެ ހުރިހާ ރަނގަޅުކަމެއް ދެއްވީމެވެ.)❁ حَتَّىٰٓ إِذَا فَرِحُوا۟ = އެމީހުން އުފާވެއުޅެމުންދަނިކޮށް.❁ بِمَآ أُوتُوٓا۟ = އެމީހުންނަށް ދެވުނުތަކެތީން.❁ أَخَذْنَٰهُم بَغْتَةً = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހަމަކުއްލިއަކަށް ހިއްޕަވައިފީމެވެ.❁ فَإِذَا هُم = ދެން އެބައިމީހުން.❁ مُّبْلِسُونَ ﴿٤٤﴾ = އެމީހުން (ހިތްވަރުކެނޑިއެވެ. / އެމީހުން ހައިރާންވެގެންދިޔައެވެ.)❁ فَقُطِعَ دَابِرُ ٱلْقَوْمِ = ފަހެ އެމީހުންގެ ބުރިކަށިމަތް ކަނޑައިލެވުނެވެ. (އެންމެފަހުމީހާވެސް ހަލާކުވިއެވެ.)❁ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ = އެ އަނިޔާވެރިވި / شريك ކުރި މީހުން❁ وَٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = އަދި އެންމެހައި ثناء އާއި تعريف އެއްކޮށް اللّٰه އަށެވެ.❁ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٥﴾ = އެއީ عالم ތަކުގެ رَبّ އެވެ.❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!❁ أَرَءَيْتُمْ = ކަލޭމެން ނިކަން خبر ދެއްވައިބަލަށްދޭށެވެ!❁ إِنْ أَخَذَ ٱللَّهُ = اللّٰه ހިއްޕަވައިފިއްޔާ / اللّٰه ގެންދަވައިފިއްޔާ.❁ سَمْعَكُمْ وَأَبْصَٰرَكُمْ = ކަލޭމެންގެ އިވުމާއި ކަލޭމެންގެ ފެނުން.❁ وَخَتَمَ عَلَىٰ قُلُوبِكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގެމަތީގައި އެކަލާނގެ ސިއްކަޖައްސަވައި.❁ مَّنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ = اللّٰه ނޫން ދެން ކޮން إله އެއްހެއްޔެވެ؟ يَأْتِيكُم بِهِۦ = ކަލޭމެނަށް އެތަކެތި ގެނެސްދޭނީ.❁ ٱنظُرْ = ކަލޭގެފާނު ނިކަން ދެކެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!❁ كَيْفَ نُصَرِّفُ ٱلْءَايَٰتِ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި حجّة ތައް ބަޔާންކުރައްވާގޮތް އަނބުރާލަވާ ކިޔައިދެއްވާގޮތް.❁ ثُمَّ هُمْ يَصْدِفُونَ ﴿٤٦﴾ = ދެންވެސް އެމީހުން އަނބުރި ފުރަގަސްދެނީއެވެ.❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!❁ أَرَءَيْتَكُمْ = ކަލޭމެން ނިކަން خبر ދީބަލާށެވެ!❁ إِنْ أَتَىٰكُمْ عَذَابُ ٱللَّهِ = ކަލޭމެންނަށް اللّٰه ގެ عذاب އަތުވެއްޖެއްޔާ.❁

بَغْتَةً أَوْ جَهْرَةً = ހަމަކަށްދިޔަކަސް ނުވަތަ ފާޅުގައި ފެންނަހެންވެސް.۞ هَلْ يُهْلَكُ = ފަހެ ހަލާކުވާނޫނެއްތޯ؟ (އެބަހީ ހަލާކުނުވާނެއެވެ.)۞ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٤٧﴾ = އަނިޔާވެރި ބައެއްކަމުގައިވާ ބަޔަކުމެނުވީ. (مشرك ބަޔަކުމެނުވީ)۞

إجْمَالِي މާނަ

(٤٣) ފަހެ އުއްމަތުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ إمتحان އަރުވައިދެއްވީ އުއްމަތުން ބިރުވެރިވެ ނިކަމެތިވެ إخلاص ތެރިވުމަށެވެ. (އެހެންނުވީއެވެ.) އަދި ނިކަމެތިނުވީތީއެވެ؟ އުއްމަތުންގެ ހިތްތައް ހަރުކަށިވެ ގޮސްފައެވެ. އަދި އުއްމަތުން ކުރަމުންދިޔަ (ޝިރުކު) ކަންތައްތައް شيطان އާ އުއްމަތުންނަށް ޒީނަތްތެރިކޮށް ދިނެވެ.

(٤٤) ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުއްމަތުންނަށް أمر ކުރެއްވި ކަންތައް އުއްމަތުން ހަނދާން ނައްތައިލިހިނދުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުއްމަތުންގެ މައްޗަށް ހުރިހާ نعمة ގެ ދޮރުތައް ހުޅުއްވައިދެއްވީމެވެ. (ހުރިހާ ބާވަތެއްގެ نعمة އެއް ދެއްވީމެވެ.) ދެއްވި ނިޢުމަތްތަކުގައި ތަނަވަސްކަމާ ދުޅަހެޔޮކަމުގައި ފުރިހަމަކޮށް ދެއްވީމެވެ.) އެއީ އުއްމަތުން އެކަމުގައި އުފާވެ މަޖާކުރަމުންދާހިނދުއެވެ. ދެން ހަމަކުއްލިއަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުއްމަތުން ހިފެއްވީ ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. އެހިނދު އުއްމަތުން ހިތާމައާ ނާއުއްމީދުގައި ހުއްޓުމުގެ ކަމުގައެވެ.

(٤٥) ފަހެ އަނިޔާވެރިވި ބައެއްގެ ފަހުކޮޅު ކަނޑާލެވި ހަލާކުވެފައިވެއެވެ. އަދި އެންމެހައި تعريف އާއި ثناء އުރުހުމެއް عالم ތަކުގެ رَبّ އަށެވެ.

(٤٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެންގެ އިވުމުގެ ހާސިއްޔާއި ފެނުމުގެ ހާސިއްޔާ الله ގެންދަވައިފިއްޔާ އަދި ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައި އެކަމެއްގެ ސިއްކަތަޅުއްވައިފިއްޔާ ދެން އެތަކެތި ކަލޭމެނަށް ގެނެސްދޭނީ الله ނޫން ކޮން إله އެއްކަމުގައިތޯ؟ (އެފަދަ ކަމެއް ކުރެވޭނެ އެހެން إله އަކު ނުވެއެވެ.) آية ތަކާއި حجّة ތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަޔާންކޮށްދެއްވާގޮތް ބަލާށެވެ! ދެން ވެސް އުއްމަތުން (قبول ނުކޮށް) ފުރަގަސްދެމުންދެއެވެ.

(٤٧) (އޭ رسول الله އެވެ!) الله ޙަޟްރަތުން ހަމަކުއްލިއަކަށް ނުވަތަ ފާޅުގައި ކަލޭމެނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެންނަށް الله ގެ عذاب ހަމަކަށްދިޔަކަސް ނުވަތަ ކަލޭމެން ބަލަހައްޓާހުއްޓާ ހަމަފާޅުގައި އައިކަމުގައިވިޔަސް އަނިޔާވެރިބައެއްކަމުގައިވާ، އެބަހީ مشرك ނުން މެނުވީ ހަލާކުވާނޫނެއްތޯ؟

وَمَا نُرْسِلُ ٱلْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ ۖ فَمَنْ ءَامَنَ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٤٨﴾ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا يَمَسُّهُمُ ٱلْعَذَابُ بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿٤٩﴾ قُل لَّآ أَقُولُ لَكُمْ عِندِى خَزَآئِنُ ٱللَّهِ وَلَآ أَعْلَمُ ٱلْغَيْبَ وَلَآ أَقُولُ لَكُمْ إِنِّى مَلَكٌ ۖ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ ۚ قُلْ هَلْ يَسْتَوِى ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ ۚ أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ ﴿٥٠﴾ وَأَنذِرْ بِهِ ٱلَّذِينَ يَخَافُونَ أَن يُحْشَرُوٓا۟ إِلَىٰ رَبِّهِمْ ۙ لَيْسَ لَهُم مِّن دُونِهِۦ وَلِىٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٥١﴾ وَلَا تَطْرُدِ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُم بِٱلْغَدَوٰةِ وَٱلْعَشِىِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُۥ ۖ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِم مِّن شَىْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِم مِّن شَىْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٥٢﴾

ލަފްޒީ

وَمَا نُرْسِلُ ٱلْمُرْسَلِينَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ބޭކަލުން ނުފޮނުއްވަމެވެ. ❁ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ ۖ = އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބޭކަލުންކަމުގައްޔާއި އަދި إنذار ކުރައްވާ ބޭކަލުންކަމުގައިމެނުވީ. ❁ فَمَنْ ءَامَنَ وَأَصْلَحَ = ފަހެ إيمان ވެ إصلاح ކުރިމީހާ. ❁ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ = ފަހެ އެބައިމީހުންގެމައްޗަކު ބިރުވެރިކަމެއްނުވެއެވެ. ❁ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٤٨﴾ = އަދި އެބައިމީހުންނަކީ ހިތާމަކުރާނޭބައެއް ކަލުގައިވެސް ނުވެއެވެ. ❁ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ = އަދި ދޮގުކުރިމީހުން. ❁ بِـَٔايَـٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް. ❁ يَمَسُّهُمُ ٱلْعَذَابُ = އެމީހުންނަށް عذاب ޖެހޭނެއެވެ. عذاب ލިބޭނެއެވެ. ❁ بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿٤٩﴾ = އެމީހުން فاسق ވެގަތުގެ ސަބަބުން - (ދެކޮޅުހެދުމުގެ ސަބަބުން.) ❁ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ لَّآ أَقُولُ لَكُمْ = ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް ނުވިދާޅުވަމެވެ. عِندِى خَزَآئِنُ ٱللَّهِ = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަތުގައި الله ގެ خزانة ތަކެއްވާކަމަށް. ❁ وَلَآ أَعْلَمُ ٱلْغَيْبَ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް غيب ގެ علم އެނގޭކަމަށްވެސް (ނުވިދާޅުވަމެވެ.) ❁ وَلَآ أَقُولُ لَكُمْ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް ނުވިދާޅުވަމެވެ. ❁ إِنِّى مَلَكٌ ۖ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނަކީ މަލާއިކަތުންގެ ބޭކަލަކުކަމަށްވެސް. ❁ إِنْ أَتَّبِعُ = ތިމަންކަލޭގެފާނު تبع ނުވަމެވެ. ❁ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ ۚ = ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އިއްވާ وحي ގައިވާއެއްޗަކަށްމެނުވީ. ❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ هَلْ يَسْتَوِى = ހަމަހަމަވާނެތޯއެވެ؟ ❁ ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ ۚ = ލޯފަން ނުފެންނަމީހާއާއި ލޯފަން ފެންނަމީހާއާއި ދެމީހުން. ❁ أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ ﴿٥٠﴾ = ކަލޭމެން ފަހެ فكر ނުކުރަނީތޯއެވެ؟ ❁ وَأَنذِرْ بِهِ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެ قرآن ން إنذار ކުރައްވާށެވެ! ❁ ٱلَّذِينَ يَخَافُونَ = ބިރުވެތިވާ މީހުންނަށް. ❁ أَن يُحْشَرُوٓا۟ = އެމީހުން محشر ކުރެވިގެންދާނެކަމަށް. ❁ إِلَىٰ رَبِّهِمْ ۙ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة އަށް. ❁ لَيْسَ لَهُم مِّن دُونِهِۦ = އޭނާގެ ފިޔަވައި އެމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. ❁ وَلِىٌّ وَلَا شَفِيعٌ = އެއްވެސް ސަހަރާވެރިޔަކުވެސް އަދި شفاعة ތެރިޔަކުވެސް. ❁ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٥١﴾ = އެމީހުން ބިރުވެތިވާނޭތޯ؟ ބިރުވެތިވުމުގެ أمّيد ގައި. ❁ وَلَا تَطْرُدِ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ = އަދި دعاء ކުރާމީހުން ފައްސަވައިނުލައްވާށެވެ! ❁ رَبَّهُم = އެމީހުންގެ ربّ އަށް. ❁ بِٱلْغَدَوٰةِ وَٱلْعَشِىِّ = ހެނދުނާއި ހަވީރު. ❁ يُرِيدُونَ وَجْهَهُۥ ۖ = އެމީހުން އޭނާގެ وجه ދެކެ އެދިގެން. ❁ مَا عَلَيْكَ = ކަލޭގެފާނުގެމައްޗަކަށް ނުވެއެވެ. ❁ مِنْ حِسَابِهِم مِّن شَىْءٍ = އެމީހުންގެ ހިސާބުން އެއްވެސް އެއްޗެއް. ❁ وَمَا

مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِم = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ހިސާބުން އެމީހުންގެމައްޗަކަށް ނުވެއެވެ.۞ مِّن شَيْءٍ = އެއްވެސް އެއްޗެއް.۞ فَتَطْرُدَهُمْ = ދެން ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ފައްސަވައިލައްވައިފިއްޔާ.۞ فَتَكُونَ= ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.۞ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ (٥٢) = އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިން.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٨) އަދި އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވުމަކަށާއި އަދި ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވުމަކަށްމެނުވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ (އެއްވެސް أمّة އަކަށް) رسول ބޭކަލުން ނުފޮނުއްވަމެވެ. ދެން އެބޭކަލުންނަށް إيمان ވެ، އެބޭކަލުން ތެދުކޮށް إصلاح ކޮށް އެބަހީ: ހެޔޮ عمل ކޮށް ހެދިމީހުންނަށް އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހިތާމަކުރާންޖެހޭކަމެއްގައި ނުވެއެވެ.

(٤٩) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރިމީހުންނަށް (ތިމަންރަސްކަލާނގެ) ކާފަރުއާއި عذاب ލިބޭހުށީއެވެ. އެއީ އެމީހުން فاسق ކުރާކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެބަހީ އެމީހުން ދޮގުކުރާކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(٥٠) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އަހުރެންގެ އަތްމަތީގައި اللّٰه ގެ خزانة ތަކެއްވެއޭ އަހުރެން ކަލޭމެންނަކަށް ނުބުނަމެވެ. އަދި އަހުރެންނަކީ غيب ގެ علم އެނގޭއެއްކޭވެސް އަހުރެން ކަލޭމެންނަކަށް ނުބުނަމެވެ. އަދި އަހުރެންނަކީ މަލާއިކަތެއްކޭވެސް އަހުރެން ކަލޭމެންނަކަށް ނުބުނަމެވެ. އަދި އަހުރެންނަށް އިއްވާ وحي ގައިވާ އެއްޗަކަށް މެނުވީ އަހުރެން تبع ވާކަމުގައި ނުވަމެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައި ނުފެންނަ މީހާއި އަދި ތިޔަބައި ފެންނަމީހާއި ދެމީހުން ވަރަށް އެއްވަރުވާނެތޯއެވެ؟ (އެބަހީ: ތިޔަބައި ފެންނަކަށްނުވާ عبرة އެއް ލިބިގަނެވޭ މީހެއްކަމުގައިވާ كافر ވެރިޔާއާއި عبرة حاصل ކޮށް އިމާންވެގެންވާ مؤمن މީހާއި ދެމީހުން) އެއްވަރުވާނެތޯއެވެ؟ މިދެމީހުންގެ حال އެއްވަރުނުވާނެކަން ކަލޭމެން ނަގަވަރެވެ. ފަހެ ތިޔަބައި ވިސްނާ فكر ކޮށް ނުގަތީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟

(٥١) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) އަދި މީގެމީހުން ރަސްކަލާނގެ ربّ ގެ حضرة އަށް محشر ކުރައްވާނެކަމަށް ބިރުވެތިވާ މީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު އެ قرآن ން إنذار ކުރައްވާ ބިރުވެރިކުރައްވާށެވެ! އެމީހުންނަށް އޭނާ ފިޔަވައި ސަހަރެއްގެ ތެރެއިން އެއްވެސް ވަލީއެއް އަދި شفاعة ތެރިއަކުވެސް ނުވާނެއެވެ. (އެ ބިރުވެތިކަމުން) އެމީހުން ތަޤުވާވެރިވެގެން ދިޔުމަށް ޓަކައި تقوى ވެރިވުމަށް إنذار ކުރައްވާށެވެ!

(٥٢) އަދި އެބައިމީހުން އެމީހުންގެ ربّ ގެ وجه ދެކެ އެދިގެން - އެކަލާނގެ ރިޟާ ލިބިގަތުމަށް އެދިގެން - ހެނދުނާއި ހަވީރު އެމީހުންގެ ربّ އަށް دعاء ކޮށް (فرض ނަމާދުފަދަ ކަމުގައި) ހަރަކާތްތެރިވާ މީހުން ކަލޭގެފާނު ދުރުކުރައްވާ ފައްސަވާ ނުލައްވާށެވެ! (އެހެނީ) އެމީހުންގެ ހިސާބުގެތެރެއިން އެއްވެސް ކަމެއް ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަކަށް ނުވެއެވެ. (އެމީހުންގެ ހިސާބުގެ ذمّة ވާކަށް ކަލޭގެފާނަކަށް ނުޖެހޭނެއެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ހިސާބުގެ އެއްވެސް އެއްޗެއް އެމީހުންގެމައްޗަކަށް ނުވެއެވެ. (އެހެން އެކަށައެއްނުވާއިރު) ދެން ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ފައްސަވައިލައްވައިފިއްޔާ ފަހެ ކަލޭގެފާނު އަނިޔާވެރިންގެ ތެރޭގައި ވެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.

- ދަންނައެވެ! ابن مسعود ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވާ ރިވާޔަތެއް أبو جعفر الطّبرى އެކަލޭގެފާނުގެ تفسير ގައި ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ. نبيُّ اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم ގެ އަރިހަށް قريش ންގެ ބޮޑެތި ބައެއް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އޭރު ކަލޭގެފާނުގެ ބައިވެރި ކޮށް. އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި مسلم ންގެ މާތްބައެއް އެބަހުރެވެ. ދުނިޔެވީ ހިސާބުން ދެރަ ضعيف ބައެކެވެ. އެއީ صَهَيبُ އާއި عَمَّار އާއި بِلاَل އާއި خَبَّابُ އާއި އަދިވެސް މިފަދަ އެހެންމީހުންނެވެ. ދެންފަހެ قريش ންގެ ބޮޑެތި ބޭފުޅުން رسول اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم އަށް ދަންނަވާ ކަލޭގެފާނު މިއަދު ތިރިވެއިގެންނަވަނީ މިމީހުންނާއެކުތޯއެވެ؟ އަހުރެމެން ފިޔަވައި اللّٰه އެބައިމީހުންގެމައްޗަށް ދެއްވާފައިވާ ނިޢުމަތެއްގެ ދަށުންތޯ މިއީ؟ މިމީހުންތޯއެވެ؟

އަހުރެމެން މިމީހުންނާއި تبع ވެގެން އުޅުނުވިއްޔާއެވެ؟ އެމީހުން އުޅުއްވީމަ އުޅުނުވިއްޔާއެވެ؟ ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދުރުކުރައްވައި ގޮއްސަވައިލައްވާށެވެ! ކަލޭގެފާނުގެ ތަރިހުން ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދުރުކުރައްވައި ގޮއްސަވައިލައްވައިފިއްޔާ އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނާ تبع ވެވުން أمّيد ކުރެވޭއެވެ. މިއުވެ. އެ وَاقعة އާއި ގުޅިގެން އިސްވެދިޔަ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނުކަމުގައިވެއެވެ. މިމާނައިގައިވާ ވަރަށްގިނަ ރިވާޔަތް ވައިސްލައިވެއެވެ.

وَكَذَٰلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لِّيَقُولُوٓا۟ أَهَٰٓؤُلَآءِ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مِّنۢ بَيْنِنَآ ۗ أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِأَعْلَمَ بِٱلشَّٰكِرِينَ ﴿٥٣﴾ وَإِذَا جَآءَكَ ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِـَٔايَٰتِنَا فَقُلْ سَلَٰمٌ عَلَيْكُمْ ۖ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَىٰ نَفْسِهِ ٱلرَّحْمَةَ ۖ أَنَّهُۥ مَنْ عَمِلَ مِنكُمْ سُوٓءًۢا بِجَهَٰلَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنۢ بَعْدِهِۦ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُۥ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥٤﴾ وَكَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْـَٔايَٰتِ وَلِتَسْتَبِينَ سَبِيلُ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٥٥﴾ قُلْ إِنِّى نُهِيتُ أَنْ أَعْبُدَ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۚ قُل لَّآ أَتَّبِعُ أَهْوَآءَكُمْ ۙ قَدْ ضَلَلْتُ إِذًا وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾

ލުޣަތު

وَكَذَٰلِكَ =އެފަދައިން.❁ فَتَنَّا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ = ފަހެ ތިމަ އެއްބަޔެއްގެ ފަރާތުން އަނެއްބަޔަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ إمتحان ކުރެއްވީމެވެ.❁ لِّيَقُولُوٓا۟ = އެއީ އެމީހުން ބުނުމަށެވެ. أَهَٰٓؤُلَآءِ = މިމީހުންނަކީތޯ؟❁ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْهِم = އެމީހުންގެ މައްޗަށް اللّه ހެޔޮކަންތައްތައް ލައްވާދެއްވީ.❁ مِّنۢ بَيْنِنَآ = އަހުރެމެންގެތެރެއިން (އަހުރެމެން ދީފައި)❁ أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِأَعْلَمَ = ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއަކީ اللّه ތަ ނޫނެއްތޯއެވެ؟ (އެބަހީ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއީ އެކަލާނގެއެވެ ދެނެވޮޑިގެންވާނެއެވެ.)❁ بِٱلشَّٰكِرِينَ ﴿٥٣﴾ = شكر ވެރިން.❁ وَإِذَا جَآءَكَ = އައި ކަލޭގެފާނު އަރިހަށް އެމީހުން އައުމާ.❁ ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِـَٔايَٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް އީމާންވާމީހުން.❁ فَقُلْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!❁ سَلَٰمٌ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް سلام ވާށިއެވެ.❁ كَتَبَ رَبُّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبّ ލާޒިމުކުރެއްވިއެވެ. فرض ކުރެއްވިއެވެ. ކަނޑައަޅުއްވައިފިއެވެ.❁ عَلَىٰ نَفْسِهِ = އެކަލާނގެ ذات ދުރުގައިވިއެވެ.❁ ٱلرَّحْمَةَ = رحمة .❁ أَنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ.❁ مَنْ عَمِلَ مِنكُمْ سُوٓءًۢا = ކަލޭމެންކުރެ ނުބައިކަމެއް ކޮށްފިމީހާ ❁ بِجَهَٰلَةٍ = ނޭނގުމުން. / ޖާހިލުން.❁ ثُمَّ تَابَ مِنۢ بَعْدِهِۦ = ދެން އޭގެފަހުން توبة ވެއްޖެ.❁ وَأَصْلَحَ = އަދި އެއާ إصلاح ކޮށްފި. (صالح عمل ކޮށްފި)❁ فَأَنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ.❁ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥٤﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޭނުންވާގޮތަކަށް.❁ وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިންނެވެ.❁ نُفَصِّلُ ٱلْـَٔايَٰتِ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް تفصيل ކޮށް بيان ކޮށްދެމެ.❁ وَلِتَسْتَبِينَ = އަދި بيان ކުރެއްވުމަށްޓަކައި. (ކަލޭގެފާނަށް ބަޔާންކޮށްދޭއުސޫލަކުން.)❁ سَبِيلُ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٥٥﴾ = مُجْرِمُ ންގެ މަގު.❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!❁ إِنِّى نُهِيتُ = ހަމަކަށަވަރުން

މިމަންކަލޭގެފާނަށް ނަހީވެވިގެންވެއެވެ. ❁ أَنْ أَعْبُدَ = މިމަންކަލޭގެފާނު އަޅުކަންކުރުން. ❁ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ = ކަލޭމެން ތިޔައަޅުވާތަކަށްކަން ❁ مِن دُونِ ٱللَّهِ = اللّٰه ފިޔަވައި. ❁ قُل ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ لَآ أَتَّبِعُ أَهْوَآءَكُمْ = ކަލޭމެންގެ هواى نفس އެބަހީ (ކަލޭމެންގެ އަމިއްލަ އެދުމަށް) މިމަންކަލޭގެފާނު تبع ނުވާހުށީމެވެ! ❁ قَدْ ضَلَلْتُ إِذًا = އެހެން ހަދައިފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން މިމަންކަލޭގެފާނު މަގުފުރެދިއްޖެއެވެ. ❁ وَمَآ أَنَا = އަދި މިމަންކަލޭގެފާނު ނުވާނެއެވެ. ❁ مِنَ ٱلْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾ = ތެދުމަގު ލިބިގެންވާ މީހުންގެތެރެއިން. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٥٣) އަދި މިގޮތަށްކަލާނގެ ބައެ ބައެއްބައިމީހުން އަނެއްބައިމީހުންލާ إمتحان ކުރައްވާ ތޮޅުކުރައްވައި އެވަޑައިގަންނަވައެވެ. އެއީ އެމީހުން ބުނުމަށެވެ. "އަހަރުމެންގެ މެދުން الله ދަރުމަވަންތަކޮށްދެއްވީ މިމީހުންނަށް ހެއްޔެވެ؟ (މިސްކީނުން ދަރުމަވިމުން ހެއްޔެވެ؟) މިއީ جواب ދެއްވާ الله އަށްވުރެ: شكر ކުރާމީހުން މާބޮޑަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއަކީ الله ނޫން ހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއަކީ އެކަލާނގެ ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٥٤) އަދި މިގޮތަށްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް އީމާންވާމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އަތުވެއްޖެއްޔާ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް سلام ލިބިއެވެ. ކަލޭމެންގެ رَبّ އެކަލާނގެ ذات ފުޅުގެމައްޗަށް رحمة فرض ކުރައްވާ ލިޔުއްވައިފިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންކުރެ މީހަކު ނޭނގުމުން ކަމަކުރެވި ނުބައިކަމެއްކުރުމަށްފަހު ދެން އޭގެފަހުން توبة ވެ صالح عمل ކޮށްފި ކަމުގައި ވިޔަސް (އެކަލާނގެ ފުއްސަވައެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٥٥) އަދި މިގޮތަށްކަލާނގެ އާޔަތްތައް تفصيل ކޮށް بيان ކުރައްވަނީ އެވަޑައިގަންނަވައެވެ. (އެއީ މި سورة ގެ މިޔަތަނުން ފެށިގެން مشرك ންގެމައްޗަށް މިގޮތަށްކަލާނގެ އާޔަތްތަކުގައި حجّة ތައް بيان ކުރައްވާ ވަޑައިގަންނަވައެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނު مُجْرِمُ ންގެ މަގު بيان ކުރައްވުމަށެވެ. (އެމީހުންގެ ކަންތައް ހުންނަގޮތާއި أصول ތައް ހުންނަގޮތް މިސްކީނުންނަށް އެންގެވުމަށެވެ.)

(٥٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! (އޭ مشركُ ންނޭވެ!) الله ފިޔަވައި އެތަކެއްކަން ކަލޭމެން މިއަދު އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަށް އަޅުކަންކުރުން އަހުރެންނަށް ނަހީވެވިގެންވެއެވެ. (އެބަހީ: الله ވަނީ އެކަން އަހުރެންނަށް ނަހީކުރައްވާ މަނާކުރައްވާފައެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެންގެ هوى نفس އެއީ – ކަލޭމެންގެ އަމިއްލަ އެދުމާއި އަހުރެން تبع ނުވާހުށީމެވެ. އެހެންކަމަކުންވެއްޖެއްޔާ އެބަހީ ކަލޭމެން އެދޭގޮތަށް އަހުރެން تبع ވެއްޖެއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން މަގުފުރެދިއްޖެއެވެ. އަދި ތެދުމަގު ލިބިގެންވާމީހުންގެތެރެއިން އަހުރެން ނުވާނެއެވެ.

قُلْ إِنِّي عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَكَذَّبْتُم بِهِۦ ۚ مَا عِندِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِۦٓ ۚ إِنِ ٱلْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ ۖ يَقُصُّ ٱلْحَقَّ ۖ وَهُوَ خَيْرُ ٱلْفَٰصِلِينَ ﴿٥٧﴾ قُل لَّوْ أَنَّ عِندِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِۦ لَقُضِيَ ٱلْأَمْرُ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٨﴾ ۞ وَعِندَهُۥ مَفَاتِحُ ٱلْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَآ إِلَّا هُوَ ۚ وَيَعْلَمُ مَا فِي ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ ۚ وَمَا تَسْقُطُ مِن وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِي ظُلُمَٰتِ ٱلْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٥٩﴾ وَهُوَ ٱلَّذِي يَتَوَفَّىٰكُم بِٱلَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُم بِٱلنَّهَارِ ثُمَّ يَبْعَثُكُمْ فِيهِ لِيُقْضَىٰٓ أَجَلٌ مُّسَمًّى ۖ ثُمَّ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ ثُمَّ يُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٦٠﴾

ލަފުޒީ މާނަ

قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ إِنِّي عَلَىٰ بَيِّنَةٍ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުވަނީ بيان އެއްގެމަތީގައެވެ.
حجّة އެއްގެމަތީގައެވެ. ۞ مِّن رَّبِّي = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ން. ۞ وَكَذَّبْتُم بِهِۦ = އަދި ކަލޭމެން
އެކަލާނގެ ދޮގުކޮށްފިއެވެ. ۞ مَا عِندِي = ތިމަންކަލޭގެފާނު އަތުގައި ނުވެއެވެ. ۞ مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِۦ =
އެއްޗެއް އަވަސްކުރުމަށް ކަލޭމެން ތިއެދިގަންނަވާ އެއްޗެއް. (އެބަހީ: عذاب) ۞ إِنِ ٱلْحُكْمُ = حكم ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا لِلَّهِ
= الله އަށް މެނުވީ. ۞ يَقُصُّ ٱلْحَقَّ = އެކަލާނގެ حقّ ބަޔާންކޮށްދެއްވައެވެ. (حقّ ނިޔާކޮށްދެއްވައެވެ.) ۞ وَهُوَ =
އަދި އެކަލާނގެއީ. ۞ خَيْرُ ٱلْفَٰصِلِينَ ﴿٥٧﴾ = އެންމެ ރަނގަޅު ނިޔާކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ قُل = ކަލޭގެފާނު
ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ لَّوْ أَنَّ عِندِي = ތިމަންކަލޭގެފާނު އަތުގައިވާނަމަ. ۞ مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِۦ = އެ އެއްޗެއް
އަވަސްކުރުމަށް ކަލޭމެން ތިއެދިގަންނަވާ އެއްޗެއް. ۞ لَقُضِيَ ٱلْأَمْرُ = ހަމަކަށަވަރުން ކަންތައް ނިމިހުއްޓެވީހެވެ. ۞ بَيْنِي
وَبَيْنَكُمْ = ތިމަންކަލޭގެފާނާއި ކަލޭމެންނާއި ދެމެދު. ۞ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ = އަދި الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞
بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٨﴾ = އަނިޔާވެރިންނާއިމެދު. ۞ ۞ وَعِندَهُۥ = އަދި ވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة ގައެވެ. ۞
مَفَاتِحُ ٱلْغَيْبِ = غَيْبُ ގެ މަތިދަރުބާތައް. ۞ لَا يَعْلَمُهَآ = އެއެއްޗެހި ނުދަނެއެވެ. (غَيْبُ ގެ އެއްޗެހި ނުދަނެއެވެ.) ۞
إِلَّا هُوَ = ހަމަ އެކަލާނގެއަށް މެނުވީ. ۞ وَيَعْلَمُ = އަދި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ مَا فِي ٱلْبَرِّ
وَٱلْبَحْرِ = އެއްގަމުގައި ކަނޑުގައި ވާއެއްޗެހި. ۞ وَمَا تَسْقُطُ = އަދި ނުވެއެވެ ވެއްޓޭ. ۞ مِن وَرَقَةٍ = އެއްވެސް
ފަތެއްވިޔަސް. ۞ إِلَّا يَعْلَمُهَا = އެފަތެއް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެން ނުވާ. ۞ وَلَا حَبَّةٍ = އަދި
އޮށެއްވިޔަސް ނުވެއެވެ. ۞ فِي ظُلُمَٰتِ ٱلْأَرْضِ = ބިމުގެ އަނދިރިކަންތަކުގެ ތެރޭގައި. ۞ وَلَا رَطْبٍ = އަދި ތެތް
އެއްޗެއްވިޔަސް. ۞ وَلَا يَابِسٍ = އަދި ހިކި އެއްޗެއްވިޔަސް. ۞ إِلَّا فِي كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٥٩﴾ = بيان ފުޅުވާ
ފޮތެއްގައި ވާގޮތުން. ۞ وَهُوَ ٱلَّذِي = އަދި އެކަލާނގެއެވެ. ۞ يَتَوَفَّىٰكُم بِٱلَّيْلِ = ރޭގަނޑު ކަލޭމެންގެ
ފުރާނަތައް ހިފަހައްޓަވައި. ۞ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُم = އަދި ކަލޭމެން ކުރި ކަންތައްތައް އެކަލާނގެ
ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ بِٱلنَّهَارِ = ދުވާލު (އެބަހީ ދުވާލުގެ ކަންތައްތައް) ۞ ثُمَّ يَبْعَثُكُمْ فِيهِ = ދެން
އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ހޭލައްވައެވެ. (އެބަހީ ފުރާނަތައް ރައްދުކުރައްވައެވެ.) ۞ لِيُقْضَىٰٓ أَجَلٌ مُّسَمًّى =
ކަނޑައެޅި ނަންކިޔެވުނު مدّة އެއް ނިމުމަށްޓަކައި. (އެއީ ދުނިޔޭގެ حياة ގެ މުއްދަތެވެ.) ۞ ثُمَّ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ =

ދެން ކަލޭމެން އަނބުރި رجوعَ ވުންވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.۞ ثُمَّ يُنَبِّئُكُم = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް خبر ދެއްވާނެއެވެ.۞ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ (٦٠) = ކަލޭމެން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٥٧) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނު މިވަނީ ތިމަންކަލޭގެފާނުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން ވާ بيان އެއްގެމަތީގައެވެ. (އެކަލާނގެ އެއްކަލާނގެކަމާއި، އަޅުކަން އެކަލާނގެއަށް إخلاص ތެރިކަމާއެކު ކުރަންވާނެކަމުގެ حجّة އާއި دليل ގެމަތީގައެވެ.) އަދި ކަލޭމެން އެކަލާނގެ ދޮގުކުރީއެވެ. އަދި ކަލޭމެން އެއްޗެއް އަވަސްކުރަން އެދޭ އެއީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި ނުވެއެވެ. (އެއީ ކަލޭމެންނަށް عذاب އައުމެވެ. އަދި އެ عذاب ގެނައުމަކީ ވެސް ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ކުރެވޭނެކަމެއް ނޫނެވެ.) އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނާއި ކަލޭމެންނާއި ދެމެދު حكم ކުރެއްވުން ހަމަ الله އަށް މެނުވީ ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެ حقّ ބަސް ބަޔާންކޮށްދެއްވައި حقّ ނިޔާކޮށްދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ އެންމެހެޔޮ ނިޔާކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٥٨) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެއްޗެއް އަވަސްކުރަން ކަލޭމެން ތިޔައެދޭއެތި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައިވާނަމަ ތިމަންކަލޭގެފާނާއި ކަލޭމެންނާއިދެމެދު ކަންތައް ނިމިއްޖައީހެވެ. (އަދި ކަމުގެ މުޅިވެސް الله އަށެވެ. އެ عذاب ފޮނުއްވާނީ وقت އެއް އަދި އޭގެ ގޮތްތަކެއް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.) އަދި އަނިޔާވެރިންނާމެދު (ކަންތައްކުރައްވާނެގޮތް) ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އެވެ.

(٥٩) އަދި غيب ގެ ތަޅުދަނޑިތައްވަނީ ހަމަ الله ގެ حضرة ގައެވެ. އެތަކެތި ހަމަ އެކަލާނގެއަށްމެނުވީ ނޭނގެއެވެ. (ابن عبّاس ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވާ ރިވާޔަތެއްގައިވަނީ އެއީ މައިގަނޑު ފަސްއެއްޗެކެވެ. لقمان ސޫރަތުގެ ނިމުމާ بيان ވެގެން އެވަނީ އެފަސްކަމެވެ. އެއީ (١) قيامة ވާނެވަގުތެއް އެނގުން. (٢) ވާރޭވެހުމާއި ބަނަ ކޮންއިރަކުތޯ އެނގުން. (٣) މަންމަގެ رَحِمُ ގައިވާ ސިއްރުތައް އެނގުން. (٤) މާދަމާ ކުރާނެކަމެއްވެސް އެނގުން. (٥) މަރުވާނީ ކޮންބިމަކުކަން ބިމުގައިކަން އެނގުން. މި ފަސްކަމެވެ. والله أعلم) ފަހެ މިކަންކަން އެކަލާނގެ ނޫން ހަމައެކަކުވެސް ނޭނގެއެވެ. އަދި އެއްގަމާއި ކަނޑުގައިވާހާކަމެއްވެސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ގަހުން ވެއްޓޭ ފަތެއްވިޔަސް އެ އެއްޗެއް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ ގޮތުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. އަދި ބިމުގެ އަނދިރި ތަންތަނުގައިވާ އޮށެއްވިޔަސް އަދި ތެތް ތަކެއްޗެއްވިޔަސް އަދި ހިކި ތަކެއްޗެއްވިޔަސް އެއްޗެއްކަމުގައިވިޔަސް އެ އެއްޗެއް بيان ވެގެންވާ ފޮތެއްގައި ލިޔެވިގެންވާކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. އެއީ لوح المحفوظ އެވެ. (ފަހެ އެއްގަމާއި ކަނޑުގެ އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގެ އަދި އެދެމެދުގައިވާހާ ތަކެތި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ހުރިހާ އެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.)

(٦٠) އަދި ރޭގަނޑުގެ ވަގުތުތަކުގައި (ފަހެ ނިދުމުގައި) ކަލޭމެންގެ ފުރާނަތައް ހިފަހައްޓަވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި ދުވާލުގެ ވަގުތުތަކުގައި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ގުނަވަންތަކުން ކުރާ ކަންތައްތައްވެސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ދެން އަލުންވެސް (ފަހެ: ރޭގަނޑު ފުރާނަތައް ހިފެހެއްޓެވުމަށްފަހު / ހިއްލުވުމަށްފަހު) ދެން އަލުންވެސް ދުވާލު އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ފުރާނަތައް ފޮނުއްވައެވެ. އެއީ ކަނޑައެޅިގެންވާ مُدّة އަށާއި ހަމައަށް ކަލޭމެން މަސައްކަތްކޮށް އުޅުމަށެވެ. (އެއީ ދުނިޔޭގެ حياة ފުރިހަމަ މަރުވާންދެންނެވެ.) ދެން އަލުންވެސް ކަލޭމެން (قيامة ދުވަހުން) رجوع ވުންވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައިތިބިއިރު ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ خبر ދެއްވާނެއެވެ.

وَهُوَ ٱلْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِۦ ۖ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَحَدَكُمُ ٱلْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفَرِّطُونَ ﴿٦١﴾ ثُمَّ رُدُّوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ مَوْلَىٰهُمُ ٱلْحَقِّ ۚ أَلَا لَهُ ٱلْحُكْمُ وَهُوَ أَسْرَعُ ٱلْحَٰسِبِينَ ﴿٦٢﴾ قُلْ مَن يُنَجِّيكُم مِّن ظُلُمَٰتِ ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ تَدْعُونَهُۥ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً لَّئِنْ أَنجَىٰنَا مِنْ هَٰذِهِۦ لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿٦٣﴾ قُلِ ٱللَّهُ يُنَجِّيكُم مِّنْهَا وَمِن كُلِّ كَرْبٍ ثُمَّ أَنتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٦٤﴾ قُلْ هُوَ ٱلْقَادِرُ عَلَىٰٓ أَن يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِّن فَوْقِكُمْ أَوْ مِن تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيَعًا وَيُذِيقَ بَعْضَكُم بَأْسَ بَعْضٍ ۗ ٱنظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ ٱلْءَايَٰتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ ﴿٦٥﴾ وَكَذَّبَ بِهِۦ قَوْمُكَ وَهُوَ ٱلْحَقُّ ۚ قُل لَّسْتُ عَلَيْكُم بِوَكِيلٍ ﴿٦٦﴾

ލުޣަތު

وَهُوَ ٱلْقَاهِرُ = އަދި އެކަލާނގެއީ (ހުރިހާތަކެތި ދަށްކުރައްވާ) ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ فَوْقَ عِبَادِهِۦ ۖ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެމަތީގައިވާ - (މަތިވެރިވެގެންވާ)❁ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ފޮނުއްވައެވެ. ❁ حَفَظَةً = (ކަލޭމެންނާއި ކަލޭމެންގެ عمل ތަކާ) ރައްކާތެރިކުރައްވާ ބޭކަލުން، މަލާއިކަތުން. ❁ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ = އަތުވެއްޖެއުމަށްދާންދެން ❁ أَحَدَكُمُ ٱلْمَوْتُ = ކަލޭމެންކުރެ އެކަކަށް މަރު. ❁ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ން އެބަހީ: ފޮނުއްވި މަލާއިކަތުން އޭނާގެ ފުރާނަ ނަގައެވެ. ❁ وَهُمْ لَا يُفَرِّطُونَ ﴿٦١﴾ = އެބޭކަލުން އެކަމުގައި ފަސްޖެހުމެއް ނުކުރައްވާ حال/ ގެއްލުވުމެއް ނުކުރައްވާނެއެވެ. ❁ ثُمَّ رُدُّوٓا۟ = ދެން އެމީހުން ރައްދުކުރެވޭނެއެވެ. ފުރުވޭނެއެވެ. ❁ إِلَى ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة އަށް. ❁ مَوْلَىٰهُمُ ٱلْحَقِّ ۚ = އެމީހުންގެ حقّ ސަރަދާރުވެރިޔާއެވެ. ❁ أَلَا = ދަންނާށެވެ! ❁ لَهُ ٱلْحُكْمُ = ހުރިހާ حكم އެއް خاصّ ވެގެންވަނީ އެކަލާނގެއަށެވެ. ހުރިހާ ނިޔާއެއްވެސް އެކަލާނގެއަށެވެ. ❁ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެއީ. ❁ أَسْرَعُ ٱلْحَٰسِبِينَ ﴿٦٢﴾ = ހިސާބު އެންމެ އަވަހަށްކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ مَن يُنَجِّيكُم = ކަލޭމެން ސަލާމަތްކުރައްވަނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ❁ مِّن ظُلُمَٰتِ ٱلْبَرِّ = އެއްގަމުގެ އަނދިރިކަމުން. ❁ وَٱلْبَحْرِ = އަދި ކަނޑުގެ. ❁ تَدْعُونَهُۥ = ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް ގޮވާ دعاء ކުރާއިރު. ❁ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً = ދެރަވެ ގޯޅިވެގެން އަދި ސިއްރުން. ❁ لَّئِنْ أَنجَىٰنَا = އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑު ސަލާމަތްކޮށްދެއްވިއްޔާ. ❁ مِنْ هَٰذِهِۦ = މިއިން. މިއަނދިރިކަމުން. / މި مُصيبة ން. ❁ لَنَكُونَنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު ވާހުށީމެވެ. ❁ مِنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿٦٣﴾ = شكر ވެރިންގެތެރޭގައިން / شكر ކުރާމީހުންގެތެރޭގައިން. ❁ قُلِ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ ٱللَّهُ يُنَجِّيكُم مِّنْهَا = ކަލޭމެން އެއިން ސަލާމަތްކުރައްވަނީ ހަމަ الله އެވެ. ❁ وَمِن كُلِّ كَرْبٍ = އަދި ކޮންމެ ތަދަކާއި ހިތާމައަކުންވެސް. ❁ ثُمَّ أَنتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٦٤﴾ = ދެން ކަލޭމެން (އަނބުރާވެސް) شرك ކުރަނީއެވެ. ❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ هُوَ ٱلْقَادِرُ = ކުޅަދުންވަންތައީ ހަމައެކަލާނގެއެވެ. ❁ عَلَىٰٓ أَن يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވުމަށް. ❁ عَذَابًا = عذاب އެއް. ❁ مِّن فَوْقِكُمْ = ކަލޭމެންގެ މަތިން. ❁ أَوْ مِن تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ = ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ފައިތިލަދަށުން. ❁ أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيَعًا = ނުވަތަ އެކަލާނގެ ކަލޭމެން އެކިއެކި ބައިބަޔަށް ޚަލްތުކޮށް. (ތަފާތު رَأْيُ ތަކާއި އެދުންތަކެއްގެވެރި ބައިބައިކޮށްދިނުމަށް)❁ وَيُذِيقَ بَعْضَكُم = އަދި ކަލޭމެންކުރެ ބައެއްމީހުންނަށް

އުނދަގޫތަކުގެ ރަހަ ދައްކަވައި.۞ بَأْسَ بَعْضٍ = އެންމެބައެއްގެ ބާރުގަދަކަ / އަނިޔާވެރިކަމުގެ عذاب .۞ ٱنظُرْ = ކަލޭގޮވާން ނިކަން ދެކެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ۞ كَيْفَ نُصَرِّفُ ٱلْأَيَٰتِ = މިގޮތަށްބަސްތަކުގެ އާޔަތްތަކާއި دليل ތައް ބަޔާންކުރައްވަނީ ކިހިނެއްކަން.۞ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ ﴿٦٥﴾ = އެމީހުން ވިސްނާ فكر ކުރުމަށް. ވިސްނާ فكر ކުރުމަށްޓަކައި.وَكَذَّبَ بِهِۦ قَوْمُكَ = އަދި ކަލޭގޮވާންގެ قوم ގެމީހުން އެ قرآن ދޮގުކުރިއެވެ. ۞ وَهُوَ ٱلْحَقُّ = އަދި އެއީ ކަށަވަރުވެގެން حقّ އެވެ. ۞ قُلْ = ކަލޭގޮވާން ވިދާޅުވާށެވެ!۞ لَّسْتُ عَلَيْكُم بِوَكِيلٍ ﴿٦٦﴾ = ކަލޭމެންގެމައްޗަކީ وكيل އަކު ކަމުގައި މިގޮތަށް ކަލޭގޮވާން ނުވެއެވެ. (ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ޒިންމާވެރިކަމުގައި ނުވަމުއެވެ.) ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦١) އަދި އުނދަގޫގެ (ހިތާމަތަކާއި ނިކަމެތިކަމާއި ބަލިކަމާއި) އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށް ގަދަފަދަ ވޭދޭނާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނާއި ކަލޭމެންގެ عمل ތަކުގެ ރައްކާތެރިކަން ބެލެހެއްޓުމަށް ކަލޭމެންގެމައްޗަށް حَفَظَة ން ފޮނުއްވައެވެ. އެއީ ރައްކާތެރިކަމުގެ ކަލޭމެން ބަލަހައްޓާ މަލާއިކަތުބޭކަލުންނެވެ. ކަލޭމެންކުރެ މީހަކަށް މަރުއަތުވެއްޖެނަމަ ފޮނުއްވި މަލާއިކަތުބޭކަލުން އޭނާ މަރުކުރައްވައެވެ. (އެއީ مَلَكُ الْمَوْتُ ގެ أعوانُ ންނެވެ. / އެހީތެރިންނެވެ.) އަދި އެބޭކަލުން އެއިން ކުށެއް ގެއްލިކަމަށް ނުކުރައްވާނެއެވެ.

(٦٢) ދެން އެމީހުންގެ حقّ ވެރިޔާ ސަރަކާރުވެރިކަލާނގެއާ اللّٰه ގެ حضرة އަށް އެނބުރިގެންދަނީ ރައްދުކުރެވިގެންނެވެ. ދަންނާށެވެ! އެންމެފަހު حكم އަކީ ނިޔާއެއް މީހަކަށް خاصّ ވެގެންވާ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ އެންމެ އަވަހަށް ހިސާބުބައްލަވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٦٣) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ކަލޭގޮވާން ވިދާޅުވާށެވެ! އެއްގަމާއި ކަނޑުގެ އަނދިރިކަމުން ކަލޭމެން ސަލާމަތްކޮށްދެނީ ކާކުހެއްތޯ؟ (އެފަދަ حال ގައި) ކަލޭމެން ދެރަވެގެންވާ حال ގައިވެސް އަދި ސިއްރުންވެސް ކަލޭމެން دعاء ކުރަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. (އަދި ކަލޭމެން ދަންނަވަނީއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުކަމާގެ އަޅުގަނޑު މިއަނދިރިކަމުން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވައިފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން شكر ކުރާމީހުންގެ ތެރެއިން އަޅުގަނޑުމެން ވާހުށީމެވެ.

(٦٤) ކަލޭގޮވާން ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން އެކަމުންނާއި އަދި ކޮންމެ ހިތާމައަކުން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވާ ހަމަ اللّٰه އެވެ. ދެން އަދިވެސް ކަލޭމެން شرك ކުރަނީއެވެ.

(٦٥) ކަލޭގޮވާން ވިދާޅުވާށެވެ. ކަލޭމެންގެ މަތިން ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ފައިތިލަފުށުން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް عذاب އެއް ފޮނުއްވުމަށް ކުޅަދުންވަންތަ ވާގިވަންތަވާ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ނުވަތަ ކަލޭމެން ތަފާތު ބައިބަޔަށްކޮށްލައްވައި ތަފާތު راى ތަކާއި އެދުންތަކާއެކު ފިރިބައިކުރެއްވުމަށް. އަދި ކަލޭމެން ކުރެ އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކާ ބާރު ހަދަ އަނިޔާވެރިކަމުގެ عذابގެ ރަހަ ދެއްކުމުގެ ބާރު ކުޅަދުންވަންތަވާ ޤުދުރަތްވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) އެމީހުން ވިސްނާ فكر ކުރުމަށް މިގޮތަށް ބަޔާންކޮށްދެނީ دليل ތަކާއި حجّة ތައް ގެންގޮސް ބަޔާންކުރައްވަނީ ކޮންފަދަ ގޮތަކަށްކަން ކަލޭގޮވާން ނިކަން ދެކެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!

(٦٦) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ކަލޭގޮވާންގެ قوم ގެމީހުން މި قرآن ދޮގުކުރިއެވެ. އަދި އެއީ ހަމަ ކަށަވަރުވެގެން حقّ އެވެ. (އަދި) ކަލޭގޮވާން ވިދާޅުވާށެވެ. ކަލޭމެންގެ މައްޗަކީ وكيل އަކު ކަމުގައި މިގޮތަށް ކަލޭގޮވާން ނުވަމެވެ. (އެބަހީ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ފުރަތަމަ އަދި ކަލޭމެންގެ عمل ތަކުގެ ރައްކާތެރިޔާ ކަމުގައި މިގޮތަށް ކަލޭގޮވާން ނުވަމެވެ.)

لِّكُلِّ نَبَإٍ مُّسْتَقَرٌّ ۚ وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٦٧﴾ وَإِذَا رَأَيْتَ ٱلَّذِينَ يَخُوضُونَ فِيٓ ءَايَٰتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا۟ فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِۦ ۚ وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ ٱلشَّيْطَٰنُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ ٱلذِّكْرَىٰ مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٦٨﴾ وَمَا عَلَى ٱلَّذِينَ يَتَّقُونَ مِنْ حِسَابِهِم مِّن شَىْءٍ وَلَٰكِن ذِكْرَىٰ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٦٩﴾ وَذَرِ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا وَغَرَّتْهُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا ۚ وَذَكِّرْ بِهِۦٓ أَن تُبْسَلَ نَفْسٌۢ بِمَا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلِىٌّ وَلَا شَفِيعٌ وَإِن تَعْدِلْ كُلَّ عَدْلٍ لَّا يُؤْخَذْ مِنْهَآ ۗ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ أُبْسِلُوا۟ بِمَا كَسَبُوا۟ ۖ لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌۢ بِمَا كَانُوا۟ يَكْفُرُونَ ﴿٧٠﴾

ލުޣަތު

لِّكُلِّ نَبَإٍ مُّسْتَقَرٌّ = ކޮންމެ خبر އަކަށްވެސް قرار އެއްވެއެވެ. حقيقة އެއްވެއެވެ. ❁ وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٦٧﴾ = އަދި ނިކަންހުރެ ކަލޭމެންނަށް އެނގިދާނެއެވެ. ❁ وَإِذَا رَأَيْتَ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގެންފިއްޔާ. ❁ ٱلَّذِينَ يَخُوضُونَ = އޮވަރުގަނޑުވިހުރުން (މަލާމާތްކޮށް ހުތުރުބަހުން ބާރުވުން.) ❁ فِيٓ ءَايَٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއިމެދު. ❁ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވާ އެރަށްޓެހިކަން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ! ❁ حَتَّىٰ يَخُوضُوا۟ = އެމީހުން ވަދެ ފިކުރާއިގެންނަގާންދެން. ❁ فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِۦٓ = އެހެނަކަ (އެ قرآن ފިޔަވައި އެހެން ވާހަކައަކަށް. ❁ وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ ٱلشَّيْطَٰنُ = އަދި شيطان އާ ކަލޭގެފާނަށް ހަނދާން ނެތްކުރުވައިފިއްޔާވެސް. ❁ فَلَا تَقْعُدْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު (އެމީހުންނާއިއެކު) އިށީނދެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! بَعْدَ ٱلذِّكْرَىٰ = ހަނދާންވުމަށްފަހު. ❁ مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٦٨﴾ = އަނިޔާވެރިންނާއެކު / مُشْرِك ންނާއެކު. ❁ وَمَا عَلَى ٱلَّذِينَ يَتَّقُونَ = އަދި تقوى ވެރިވި މީސްތަކުންނަކަށް ނުވެއެވެ. ❁ مِنْ حِسَابِهِم مِّن شَىْءٍ = އެމީހުންގެ ހިސާބުން އެއްވެސް ބައެއް. (އެމީހުންގެ ފާފައިގެ ކުށުގައި އެއްވެސް ދިމާވުމެއް) ❁ وَلَٰكِن ذِكْرَىٰ = އަދި އެކަމަކު ހަނދާންކޮށްދިނުމެވެ. (އެމީހުނަށް ހަނދާންކޮށްދިނުން ވާޖިބުވެއެވެ.) ❁ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٦٩﴾ = އެމީހުން ބިރުވެތިވުމަށްޓަކައި (އެބަހީ ކުފުރުކުރުމުން) ❁ وَذَرِ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ دِينَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ދީން އެމީހުން ހަދައިގެންފިމީހުން ކަލޭގެފާނު ދޫކޮށްލައްވާށެވެ! ❁ لَعِبًا وَلَهْوًا = ކުޅިވަރަކާއި މަޖާކުޅުމަކަށް. ❁ وَغَرَّتْهُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا = އަދި ދުނިޔޭގެ حياة އެމީހުން ހަޅުތާލުކުރުވައި (އެއީ ދުނިޔެއަށް ހިތްހަމަޖެހި آخرة ގެކަންތައް ހަނދާންނެތުން) ❁ وَذَكِّرْ بِهِۦٓ = އަދި މި قرآن ން (ކަލޭގެފާނު) އެމީހުންނަށް ހަނދާންކޮށްދެއްވާ نصيحة ދެއްވާށެވެ! ❁ أَن تُبْسَلَ نَفْسٌۢ = އެއްވެސް نفس އެއް (ހަލާކުގެ ތެރެއަށް/އަޒާބުގެ ތެރެއަށް) ހުށައެޅިގެން ނުދާހުށިކަމަށް. ❁ بِمَا كَسَبَتْ = އެ نفس އެއް ކުރި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން (ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން) ❁ لَيْسَ لَهَا = އެ نفس އަކަށް ނުވެއެވެ. ❁ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި. ❁ وَلِىٌّ وَلَا شَفِيعٌ = އެއްވެސް ސަހާރަވެރިއަކުވެސް އަދި شفاعة ތެރިއަކުވެސް (ނުވެއެވެ.) ❁ وَإِن تَعْدِلْ = އަދި އެ نفس އެއް فدية ދިނަސް. ❁ كُلَّ عَدْلٍ = ކޮންމެ فدية އެއް. ❁ لَّا يُؤْخَذْ مِنْهَآ = އެ نفس އެއްގެ ފަރާތުން ނުހިފޭނެއެވެ. / قبول ނުކުރެވޭނެއެވެ. ❁ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ أُبْسِلُوا۟ =

އެމީހުން އެއީ ހަލާކުވެވުނުމީހުންނެވެ. (ހަލާކުކުރި މީހުންނެވެ.)◈ بِمَا كَسَبُواۡ = އެމީހުންކުރި ކަންތައްތަކުގެސަބަބުން / ކުރިފައިވާ ސަބަބުން. ◈ لَهُمْ شَرَابٌ = އެމީހުންނަށް ހުންނަހުރި ބުއިމެއްވެ.◈ مِّنْ حَمِيمٍ = އެންމެގަދަ ހޫނުފެނުގެ (އެފެނަކީ އަޅައި ދިޔަ އެހެން ދަރަޖައެއްހުރެ ވަރަށް ހޫނުވ ގަދަހަށް ކާކާ ފެނެވެ.) ◈ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ = އަދި ވޭންދެނިވި عذاب އާއި.◈ بِمَا كَانُواْ يَكْفُرُونَ ﴿٧٠﴾ = އެމީހުން ކާފިރުވާކަމުގައި ވިކަމުގެ ސަބަބުން.◈

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٧) ކޮންމެ خبر އަކަށްވެސް قرار ވުމެއްވެއެވެ. حقيقة ހާމަވުމެއް ވެއެވެ. ތިޔަބޭފުޅުން އެނގޭނެ ވަގުތެއް އަދި ތިޔައްވެއެވެ. (ދުނިޔޭގައި قرآن ގެ ތެދުކަން ސާބިތުވުން އެންމެ مهمّ އެއްތަނަކީ ބަދުރު ހަނގުރާމައެވެ. ދެން އޮތީ قيامة ދުވަހެވެ.) އަދި ނިކަންހުރެ ކަލޭމެން އެކަންކަން އެނގިދާނެއެވެ.

(٦٨) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކައް باطل ކޮށް ދޮގުކުރުމަށް ވާހަކަ ވަދެ އުޅޭބަޔަކު ކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގެންފިއްޔާ ދެން ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ދުރަށް އެނބުރި ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އެއީ އެމީހުން އެ قرآن ގެ ވާހަކަތައް ދޫކޮށް ވާހަކައެއްގެ ތެރެއަށް ވަދެ ފިޔަވައިގަންނަވާންދެނެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގައި شيطان އާގެ ސަބަބުން އަސްތު އަޅައި ހަނދުމަފުށުގެ ނުބައި ތިބިއިރު ކަލޭގެފާނު ތިބިބަޔަކާ ހަވާސް ނިކަން ދެކުވެރިވައިގަންނަވާށެވެ! ހަނދުމަފުއްދެވުމަކަށްފަހު ދެން އެ ނަމުނާތިރިކުރައްވާނުލާ (އެ مشرك ނުބައި އެކު) އިނދެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!

(٦٩) އަދި تقوى ވެރިވެމީހުންގެ މައްޗަކަށް އެމީހުންގެ (ކާފަރުވާއީތައް) ހިސާބުކުރައްވާއިރު އެއްވެސް މިންވަރެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި އެކަމަކީ އެއީ ހަނދުމަކޮށްދިނުމެވެ. ދުނިޔެއާމެދު ކުރުވުން ކަންތައް އެމީހުނަށް ހަނދުމަކޮށްދިނުމެވެ. (އެމީހުން ކުރި ކަންތައް ހަމައެކަނި ހުރަހަކަށް ހުއްޓުވާނެކަމެވެ.)

(٧٠) އަދި އެމީހުންގެ ދީން އެއީ ކުޅިވަރު އަދި މަޖާމަސް ކުޅުމާ އެއްކޮށްލައިގެން ހަދައި އަދި ދުނިޔޭގެ حياة އެމީހުން ހަޅުވައިލި މީސްތަކުން ކަލޭގެފާނު ދޫކޮށްލައްވާށެވެ! އަދި މި قرآن ނޫ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ހަނދާންކޮށްދެއްވާ نصيحة ދެއްވާށެވެ! އެއީ އެއްވެސް نفس އެއް އެ نفس އެއް ކުރި ހާލަތުގެ ސަބަބުން ހަލާކުވެގެން ނުދިއުމަށްޓަކައެވެ. (ނުވަތަ ޖަހަންނަމްގެ ނަރަކައިން ބަންދުވުމެވެ.) ދެން އަދި އެހެންފަރާތެއް الله ފިޔަވައި އެއްވެސް ސަލާމަތްކުރަނިވި ބައެއްވެސް އަދި شفاعة ތެރިވަނިވި ބައެއް އެމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. އަދި (އެފަރާތުގެ نفس އެއް) ހުރިހާ فدية އެއް (قيامة ދުވަހުން) ދިނަސް އެ نفس ގެ ފަރާތުން އެ فدية ނުހިފާނެއެވެ. قبول ނުވާނެއެވެ. އެފަދަ މީހުނީ އެމީހުން ކުރި ހާލަތުގެ ސަބަބުން ހަލާކުވެވުނު އެއްވެސްމީހުންނެވެ. عذاب ދެން ހުރަހެއްވީމީހުންނެވެ. އެމީހުންނަށް (قيامة ދުވަހުން) ހުންނަހުރި ހޫނުކަން އޮތް ނިހާޔަތަށް ގަދަފެނެއް ބުއިމެއް ހޫނުފެނުގެ ބުއިމެކެވެ. އަދި ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ. އެއީ އެމީހުން ކާފިރުވާކަމުގައިވިކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

قُلْ أَنَدْعُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلَىٰٓ أَعْقَابِنَا بَعْدَ إِذْ هَدَىٰنَا ٱللَّهُ كَٱلَّذِى ٱسْتَهْوَتْهُ ٱلشَّيَٰطِينُ فِى ٱلْأَرْضِ حَيْرَانَ لَهُۥٓ أَصْحَٰبٌ يَدْعُونَهُۥٓ إِلَى ٱلْهُدَى ٱئْتِنَا ۗ قُلْ إِنَّ هُدَى ٱللَّهِ هُوَ ٱلْهُدَىٰ ۖ وَأُمِرْنَا لِنُسْلِمَ لِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧١﴾ وَأَنْ أَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَٱتَّقُوهُ ۚ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧٢﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ ۖ وَيَوْمَ يَقُولُ كُن فَيَكُونُ ۚ قَوْلُهُ ٱلْحَقُّ ۚ وَلَهُ ٱلْمُلْكُ يَوْمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ ۚ عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ ۚ وَهُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْخَبِيرُ ﴿٧٣﴾

މުފްރަދާތު

قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ أَنَدْعُوا۟ = އަހަރުމެން ގޮވާނަމުހެއްޔެވެ؟ / دعاء ކުރާނަމުހެއްޔެވެ؟۞ مِن دُونِ ٱللَّهِ = اللّٰه ފިޔަވައި. ۞ مَا لَا يَنفَعُنَا = އަހަރުމެންނަށް ފައިދާނުކުރާތަކެއްޗަށް.۞ وَلَا يَضُرُّنَا = އަދި އަހަރުމެންނަށް ގެއްލުމެއް އުނިކަމެއް ނުކުރާތަކެއްޗަށް.۞ وَنُرَدُّ عَلَىٰٓ أَعْقَابِنَا = އަދި އަހަރުމެން އަހަރުމެންގެ ފުރަގަސްދޭމަގަށް ވަކިކަމަށް ހަމަހުރެ. (އަހަރުމެން އަނބުރާލެވޭ ވަގުތުކުރުވާ ކާފިރުކަމަށް رجوع ވެ.)۞ بَعْدَ إِذْ هَدَىٰنَا ٱللَّهُ = اللّٰه އަހަރުމެންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވުމަށްފަހު.۞ كَٱلَّذِى = އެކަލޭ ފަދައިން.۞ ٱسْتَهْوَتْهُ ٱلشَّيَٰطِينُ = شيطان ން އޭނާ މަގުފުރެއްދެވި ގެއްލުވައިލި.۞ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި.۞ حَيْرَانَ = حيران ވެގެންވާ حال.۞ لَهُۥٓ أَصْحَٰبٌ = އޭނާއަށް ރަށްޓެހިންތަކެއްވޭ.۞ يَدْعُونَهُۥٓ إِلَى ٱلْهُدَى = އެމީހުން އޭނާއަށް ތެދުމަގަށް ގޮވާ.۞ ٱئْتِنَا = ކަލޭ އަހަރުމެން ކައިރިއަށް އަންނާށެވެ!۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ إِنَّ هُدَى ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ގެ ތެދުމަގު.۞ هُوَ ٱلْهُدَىٰ = ކަނޑައެޅިގެން ތެދުމަގަކީ އެއީއެވެ.۞ وَأُمِرْنَا لِنُسْلِمَ = އަދި އަހަރުމެންނަށް އަމުރުވެވިގެންވަނީ އަހަރުމެން ކިޔަމަންތެރިވުމަށްޓަކައެވެ.۞ لِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧١﴾ = عالم ތަކުގެ ربّ އަށް.۞ وَأَنْ أَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި ނަމާދު قائم ކުރުމަށާއި.۞ وَٱتَّقُوهُ = އަދި އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވެ تقوى ވެރިވުމަށެވެ.۞ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ إِلَيْهِ = އަދި ހަމަކަނޑައެޅިގެން އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.۞ تُحْشَرُونَ ﴿٧٢﴾ = ކަލޭމެން محشر ކުރެވޭ. (އެއްކުރެވޭ)۞ وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.۞ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިމާއި ހެއްދެވީ.۞ بِٱلْحَقِّ = حقّ ގޮތުގައި.۞ وَيَوْمَ يَقُولُ كُن = އަދި "ވާށޭ" މިފަދައިން އެކަލާނގެ އަންގަވާދުވަހު (ހިނދުކޮޅުން ފެށިގެން ވާނެއެވެ!) ۞ فَيَكُونُ = ފަހެ އެކަމެއް ދެން އުފެދެއެވެ.۞ قَوْلُهُ ٱلْحَقُّ = އެކަލާނގެ ބަސްފުޅު އެއީ ހަމަ حقّ އެވެ. ۞ وَلَهُ ٱلْمُلْكُ = އަދި އެކަލާނގެއަށް ރަސްކަމެއް / އެކަލާނގެ ވެރިކަމެއް – ވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ.۞ يَوْمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ = ޞޫރުގައި ފުމެލެއްވޭ ދުވަހު.۞ عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ = އެއީ غيب ގައިވާ ކަންތައްތަކާއި އަދި ފާޅުގައިވާ ކަންތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެއެވެ.۞ ٱلْحَكِيمُ ٱلْخَبِيرُ ﴿٧٣﴾ = حكمة ވެރިވަ އަދި خبر ވެރި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧١) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އަހުރެމެންނަށް އެއްވެސް منفع އެއް ނުދޭތާ އަދި އަހުރެމެންނަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއްވެސް ނުދޭތާ ތަކެއްޗަކަށް (ބުދުތަކާއި ދެންވެސް އެބާވަތުގެ ތަކެއްޗަކަށް) الله ފިޔަވައި އަހުރެމެން ގޮވާ دعاء ކޮށްހަދަންވީހެއްތޯ؟ އަދި الله تعالى އަހުރެމެންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވުމަށްފަހު އަހުރެމެން އަހުރެމެންގެ ފުރަތަމަ ހުރި ހާލަތަށް ރައްދުވާންވީހެއްތޯ؟ އެބަހީ إسلام ކަން ދޫކޮށް އަނބުރާލެވި ކާފިރުވާންވީހެއްތޯ؟ އެއީ شيطان އާއި تبع ވެގެން އޭނާ މަގުފުރެދި حيران ވެގެން ބިންމަތީގައި (ދާންތަނެއް ނޭނގި) ހުންނަމީހަކު ފަދައިން ހުއްޓެވޭތޯ؟ އަދި އޭނާއަށް އެކުވެރިންތަކެއް ވެއެވެ. އެމީހުން އޭނާއަށް ތެދުމަގަށް އައުމަށް ގޮވައެވެ. އަހުރެމެން ކައިރިއަށް އަންނާށޭ ގޮވައެވެ. (އެކަމަކު އޭނާ އެއްވެސް ޖަވާބެއް ނުދެއެވެ. އޭނާވަނީ حيران ވެފައެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތެދުމަގަކީ الله ގެ ތެދުމަގެވެ. އަދި އަހުރެމެންނަށް أمر ކުރެވިފައިވަނީ عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަށެވެ.

- ދަންނައެވެ! މިއާޔަތުގެ ترجمة ގައި އަދި އެހެންމެހާ ކަންކަމުގައި علم ވެރިން ތަފާތުވެފައިވެއެވެ. އޭނާއަށް އެކުވެރިންތަކެއް ވެއެވެ. ބައެއް ބަސްތަކުން ދެއްކެނީ شيطان އާކަމާއި އަދި އެ شيطان އާއަށް އެކުވެރިންތަކެއް ވާކަމަށެވެ. އަދި އެއެކުވެރިން އެ حيران ވެގެންވާ މީހާއަށް ގޮވަނީ (ޢަޒުވައިރުގައިވާން އަހުރެމެން ކައިރިއަށް މިތެދުމަގަށް އަންނާށޭ) ގޮވާނެކަމަށެވެ. އެހެންވެ الله އެކަލާނގެ رسول އާއަށް އެއަންގަވަނީ ތެދުމަގަކީ ހަމަ الله ގެ ތެދުމަގުކަމަށެވެ. އެސްތޫރުގައި އެގޮތް ތެދުމަގު ދުރުންކަމަށެވެ....... والله أعلم بالصّواب

(٧٢) (އަދި އަހުރެމެންނަށް أمر ކުރެވިފައިވަނީ) ނަމާދު قائم ކުރުމާއި އަދި އަހުރެމެން އެކަލާނގެއަށް تقوى ވެރިވުމަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށް ކަލޭމެން محشر ކުރެވޭނެ ފަރާތެވެ. އެއްކުރެވޭނެ ފަރާތެވެ.

(٧٣) އަދި حقّ ގޮތުގައި އުޑުތަކާއި ބިންއެއްކުރެއްވި ފަރާތަކީ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ތަކެއްޗަކަށް "ވޭ" އަންގަވައި އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވާފައިވާގޮތުން ދެން އެތަކެތި އުފެދެއެވެ. ހުރިހާ ތަކެތި އަލުން إعاد ވާނެއެވެ. އެކަލާނގެ ބަސްފުޅަކީ ހަމަ حقّ ބަސްފުޅެވެ. އަދި ސޫރުގައި ފުމެލެވޭ ދުވަހުގެ ވެރިކަން خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށެވެ. އެކަލާނގެއީ غيب ގައިވާ ކަންތައްތަކާއި ފާޅުގައިވާކަންތައްތައް ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ حكمة ވަންތަ އަދި خبر ތެރި ހުރިހާކަމެއް ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

۞ وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ لِأَبِيهِ ءَازَرَ أَتَتَّخِذُ أَصْنَامًا ءَالِهَةً ۖ إِنِّىٓ أَرَىٰكَ وَقَوْمَكَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٧٤﴾ وَكَذَٰلِكَ نُرِىٓ إِبْرَٰهِيمَ مَلَكُوتَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ ٱلْمُوقِنِينَ ﴿٧٥﴾ فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ ٱلَّيْلُ رَءَا كَوْكَبًا ۖ قَالَ هَٰذَا رَبِّى ۖ فَلَمَّآ أَفَلَ قَالَ لَآ أُحِبُّ ٱلْءَافِلِينَ ﴿٧٦﴾ فَلَمَّا رَءَا ٱلْقَمَرَ بَازِغًا قَالَ هَٰذَا رَبِّى ۖ فَلَمَّآ أَفَلَ قَالَ لَئِن لَّمْ يَهْدِنِى رَبِّى لَأَكُونَنَّ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٧٧﴾ فَلَمَّا رَءَا ٱلشَّمْسَ بَازِغَةً قَالَ هَٰذَا رَبِّى هَٰذَآ أَكْبَرُ ۖ فَلَمَّآ أَفَلَتْ قَالَ يَٰقَوْمِ إِنِّى بَرِىٓءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٧٨﴾ إِنِّى وَجَّهْتُ وَجْهِىَ لِلَّذِى فَطَرَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ حَنِيفًا ۖ وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٧٩﴾

މުފުރަދާތު

۞ وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ = އަދި إبراهيم (عليه السّلام) ވިދާޅުވިހިނދު. ۞ لِأَبِيهِ ءَازَرَ = އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕަ ءَازَر އަށް.۞ أَتَتَّخِذُ أَصْنَامًا ءَالِهَةً = ބައްޕަ إله ންކަމުގައި ބުދުތަކެއް إختيار ކުރައްވަނީތޯ؟ ۞ إِنِّىٓ أَرَىٰكَ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ދެކެނީ (ބައްޕަ) ކަލޭ.۞ وَقَوْمَكَ = އަދި ބައްޕަގެ قوم ގެމީހުންނާއި.۞ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٧٤﴾ = بيان ވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައި ވާކަމަށެވެ.۞ وَكَذَٰلِكَ = އަދި ހަމައެފަދައިންނެވެ. (އެބަހީ: حقّ دين އަށް އެކަލޭގެފާނަށް މަގުދެއްކެވިފަދައިން)۞ نُرِىٓ إِبْرَٰهِيمَ = إبراهيم (عليه السّلام) އަށް ދައްކަވައިދެއްވާގޮތަށް ދައްކަވަނީ.۞ مَلَكُوتَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ مِلْك - ނުވަތަ دليل ތަކެވެ.۞ وَلِيَكُونَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ވުމަށްޓަކައެވެ.۞ مِنَ ٱلْمُوقِنِينَ ﴿٧٥﴾ = توحيد އާއި هداية ، يقين ލިބިވަޑައިގަތް މީހުންގެ ތެރެއިން.۞ فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ ٱلَّيْلُ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ރޭގަނޑު އަނދިރިވެވިއްޖެހިނދުން.۞ رَءَا كَوْكَبًا = އެކަލޭގެފާނު ތަރިއެއް ދެކެވަޑައިގަތެވެ.۞ قَالَ هَٰذَا رَبِّى = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެންގެ ربّ އަޔީ މިއީއެވެ. ۞ فَلَمَّآ أَفَلَ = ދެން ފަހެ ތަރި غائب ވީހިނދުން.۞ قَالَ = (އަލައިހިއްސަލާމް) ވިދާޅުވިއެވެ.۞ لَآ أُحِبُّ ٱلْءَافِلِينَ ﴿٧٦﴾ = غائب ވެ ނިވައިވާ އެއްޗެއްސަށް އަހުރެން ލޯބިނުވާނަމެވެ.۞ فَلَمَّا رَءَا ٱلْقَمَرَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ހަނދު ދެކެވަޑައިގަތްހިނދުން.۞ بَازِغًا = އަރައިގެން އަންނަނިކޮށް.۞ قَالَ هَٰذَا رَبِّى = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. މިއީ އަހުރެންގެ ربّ އެވެ.۞ فَلَمَّآ أَفَلَ = ދެން ފަހެ (ހަނދު) غائب ވީހިނދުން.۞ قَالَ = ވިދާޅުވިއެވެ.۞ لَئِن لَّمْ يَهْدِنِى رَبِّى = ކަނޑައެޅިގެން އަހުރެންގެ ربّ އަހުރެންނަށް ތެދުމަގު ނުދައްކަވައިފިއްޔާ.۞ لَأَكُونَنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ވާނެއެވެ.۞ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٧٧﴾ = މަގުފުރެދިގެންވާ ބައިމީހުންގެ ތެރެއިން.۞ فَلَمَّا رَءَا ٱلشَّمْسَ بَازِغَةً = ދެން ފަހެ އިރު އަރައިގެން އަންނަނިކޮށް ދެކެވަޑައިގަތްހިނދުން.۞ قَالَ هَٰذَا رَبِّى = ވިދާޅުވިއެވެ. މިއީ އަހުރެންގެ ربّ އެވެ.۞ هَٰذَآ أَكْبَرُ = އެންމެބޮޑު މިއީއެވެ.۞ فَلَمَّآ أَفَلَتْ = ދެން (އިރު) غائب ވީހިނދުން / ނިވައިވީހިނދުން.۞ قَالَ يَٰقَوْمِ =

ވިދާޅުވިއެވެ. ”އޭ އަހުރެމެންގެ قومُގެ މީހުންނޭވެ! ۞ إِنِّي بَرِىٓءٌ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ބަރީއަވެގެންނެވެ. (ވަކިވެގެންނެވެ.)۞ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٧٨﴾ = ކަލޭމެން شريك ކުރާއެއްޗިން.۞ إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެ އަހުރެމެންގެ މޫނު ކުރިމަތިލާނީމެވެ.۞ لِلَّذِى فَطَرَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = ނެތުމުގެތެރެއިން އުޑުތަކާއި ބިންވަތް އުފެއްދެވި ފަރާތަށް (އެކަލާނގެއަށް.)۞ حَنِيفًا = إخلاص ތެރިވެގެންވާ حال توحيد އަށް ސީދާކޮށް.۞ وَمَآ أَنَا۟ = އަދި އަހުރެން ނުވަމެވެ.۞ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٧٩﴾ = مشرك ންގެތެރެއިން.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧٤) އަދި إبراهيم (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާ ءَازر އަށް ވިދާޅުވިހިނދު (ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ!) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ބައްޕާ ބުދުތަކެއް إله ންތަކެއްކަމުގައި ބަލަނީހެއްޔެވެ؟ އެއީ إله ންކަމުގައި ހަދައި إختيار ކުރަނީހެއްޔެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ދެކެނީ ބައްޕައާއި އަދި ބައްޕާގެ قوم ގެމީހުން بيان ވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައިވާތީއެވެ.

(٧٥) އަދި ހަމައެފަދައިން (އެބައި حقّ އަށް އެކަލޭގެފާނަށް ތެދުމަގުދެއްކެވިފަދައިން) إبراهيم (عليه السّلام) އަށް އުޑުތަކާއި ބިމުގެ دليل ތައް / ނުވަތަ ملك ތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދައްކަވަނީ އެފަދައިންނެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނު (توحيد އާއި هداية) يقين ކުރާ މީހުންގެތެރެއިން ވުމަށްޓަކައެވެ.

(٧٦) ދެން ރޭގަނޑު އަނދިރިވުމުން އެކަލޭގެފާނު – يعني: إبراهيم (عليه السّلام) ތަރިއެއް ދެކެވަޑައިގަތެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. (އެއީ ހިތާހިތާއެވެ.) މިއީ އަހުރެންގެ رَبّ އެވެ. ދެން އެތަރި ނިވައިވުމުން ވިދާޅުވިއެވެ. ނިވައިވާ غائب ވެއްޖެކަލަކަށް އަހުރެން ލޯބިއެއް ނުކުރަމެވެ. (ނުކުރާނަމެވެ.)

(٧٧) ދެން ހަނދު އަލިވެގެން އަރަމުން އެކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގެންނެވިހިނދުން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. މިއީ އަހުރެންގެ رَبّ އެވެ. ދެން އެއީ غائب ވެގެންދިޔުމުން – ނިވައިވެގެންދިޔުމުން – އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެންގެ رَبّ އަހުރެންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައިނުދެއްވައިފިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންވާނީ މަގުފުރެދިގެންވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

(٧٨) ދެން އިރު އަލިވެގެން އަރަމުންދާތަން އެކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގެންނެވިހިނދުން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. މިއީ އަހުރެންގެ رَبّ އެވެ. (މިއީން އެއީންބޮޑު) އެންމެބޮޑީ މިއެވެ. ދެން އެއީ ނިވައިވެ غائب ވެގެންދިޔުމުން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.– ”އޭ އަހުރެމެންގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން މިވަނީ ކަލޭމެން ތިޔަ شريك ކުރާ ތަކެތިން - الله އާއި ކަލޭމެން شريك ކުރާ ތަކެތިން – ހަމަ ދުރުން ބަރީއަވެގެންނެވެ. (ދުރުވެ އެއްކިބާވެގެންނެވެ.)

(٧٩) ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިން ނެތުމުގެ ތެރެއިން އުފެއްދެވި ފަރާތަށް – (الله އަށް) އަހުރެން އަހުރެންގެ މޫނު ކުރިމަތިލާނީމެވެ. (އެފަރާތަށް އަހުރެން ކިޔަމަންތެރިވެއްޖައީމެވެ.) އެއީ إخلاص ތެރިވެގެންވާ حال توحيد އަށް ސީދާވެގެންނެވެ. އަދި مشرك ންގެތެރެއިން އަހުރެން ނުވަމެވެ.

وَحَآجَّهُۥ قَوْمُهُۥ ۚ قَالَ أَتُحَـٰٓجُّوٓنِّي فِي ٱللَّهِ وَقَدْ هَدَىٰنِ ۚ وَلَآ أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِۦٓ إِلَّآ أَن يَشَآءَ رَبِّي شَيْـًٔا ۗ وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا ۗ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٨٠﴾ وَكَيْفَ أَخَافُ مَآ أَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُم بِٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ عَلَيْكُمْ سُلْطَـٰنًا ۚ فَأَيُّ ٱلْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِٱلْأَمْنِ ۖ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨١﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَلَمْ يَلْبِسُوٓا۟ إِيمَـٰنَهُم بِظُلْمٍ أُو۟لَـٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلْأَمْنُ وَهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٨٢﴾ وَتِلْكَ حُجَّتُنَآ ءَاتَيْنَـٰهَآ إِبْرَٰهِيمَ عَلَىٰ قَوْمِهِۦ ۚ نَرْفَعُ دَرَجَـٰتٍ مَّن نَّشَآءُ ۗ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٨٣﴾

ތަރުޖަމާ

وَحَآجَّهُۥ قَوْمُهُۥ ۚ = އަދި إبراهيم (عليه السّلام) އާއި އެކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެމީހުން ޖަދަލުކުރިއެވެ. (توحيد އާއިބެހޭގޮތުން ޖަދަލުކުރިއެވެ.) ☸ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ☸ أَتُحَـٰٓجُّوٓنِّي فِي ٱللَّهِ = ކަލޭމެން الله އާއިމެދު (އެބަހީ: الله ގެ އެއްކަލައުވެރިކަމާއިމެދު) އަހުރެންނާއި ޖަދަލުކުރަނީހެއްޔެވެ؟ ☸ وَقَدْ هَدَىٰنِ ۚ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އަހުރެންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައިދެއްވިއެވެ. ☸ وَلَآ أَخَافُ = އަދި އަހުރެން ބިރެއްނުގަންނަމެވެ. ☸ مَا تُشْرِكُونَ بِهِۦٓ = ކަލޭމެން އެކަލާނގެއާ ހިއަ شَرِيكُ ކުރާތަކެއްޗާއިމެދުގައި. ☸ إِلَّآ أَن يَشَآءَ رَبِّي شَيْـًٔا ۗ = އަހުރެންގެ رَبّ އިރާދަކުރައްވާ އެއްޗެއްގެންމެ. ☸ وَسِعَ رَبِّي = އަދި އަހުރެންގެ رَبّ ތަނަވަސްވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ☸ كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا ۗ = علم ގެތެރެން – އެބަހީ ދެނެވޮޑިގެންވުމުގެތެރެން – ހުރިހާ އެއްޗެއްގެމައްޗަށް. ☸ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٨٠﴾ = ކަލޭމެން ދެން عبرة حاصل ކޮށް نصيحة ލިބިގަންނާނޫންހެއްޔެވެ؟

☸ وَكَيْفَ أَخَافُ = އަދި އަހުރެން ބިރުގަންނާނީ ކިހިނެއްތޯ ކޮންގޮތަކަށްހެއްޔެވެ؟ ☸ مَآ أَشْرَكْتُمْ = ކަލޭމެން ހިއަ شريك ކުރިތަކެއްޗަށް. ☸ وَلَا تَخَافُونَ = އަދި ކަލޭމެން ބިރުނުގަންނަމެވެ. ☸ أَنَّكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން. ☸ أَشْرَكْتُم بِٱللَّهِ = ކަލޭމެން الله އަށް شريك ކުރިކަމުގައި. ☸ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ = އާއިމެދު އެކަލާނގެ ބާވައިދެއްވާފައިނުވާ އެއްޗަކާއި. ☸ عَلَيْكُمْ سُلْطَـٰنًا ۚ = ކަލޭމެންގެމައްޗަށް އެއްވެސް دليل އެއް / حجّة އެއް. ☸ فَأَيُّ ٱلْفَرِيقَيْنِ = ފަހެ جماعة ދެކުދި ކޮން جماعة އެއްބާވައެވެ؟ ☸ أَحَقُّ بِٱلْأَمْنِ ۖ = އަމާންކަމަށް حقّ ވާންވީ. ☸ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨١﴾ = ކަލޭމެން ދަންނަނަމަ އެނގޭކަމަށްވާނަމަ. ☸ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވީ މީސްތަކުން. ☸ وَلَمْ يَلْبِسُوٓا۟ إِيمَـٰنَهُم = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ އީމާންކަމާއި އެއްނުކޮށް / ވައްސަނި ނުކޮށް. ☸ بِظُلْمٍ = އެއްވެސް އަނިޔާއެއް. އެބަހީ އެއްވެސް شِرْك އެއް. ☸ أُو۟لَـٰٓئِكَ = އެމީހުން ތަންނަނެވެ. ☸ لَهُمُ ٱلْأَمْنُ = (آخرة ގައި) އަމާންކަންލިބޭ އެމީހުންނެވެ. ☸ وَهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٨٢﴾ = (ދީނުގައި ތެދުމަގު)

ތޮޅުމުގައިވާ ބަހަނެކަމުގައިވާނެތެވެ.۞ وَتِلْكَ حُجَّتُنَآ = އަދި އެއީ (އެބަހީ: إبراهيم ގެ ޤައުމު އަދުއްކާލި) ތިމަންރަސްކަލާނގެ حجّة މެއެވެ. دليل މެއެވެ. ۞ ءَاتَيْنَٰهَآ إِبْرَٰهِيمَ = إبراهيم (عليه السّلام) އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ.۞ عَلَىٰ قَوْمِهِۦ ۚ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމައްޗަށް. (قوم އާއި ދިރިޔާގަން) ۞ نَرْفَعُ دَرَجَٰتٍ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދަރަޖަތަކަށް އުފުއްލަވަމެވެ.۞ مَّن نَّشَآءُ ۗ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވޮޑިގެން ބަޔަކަށް.۞ إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އެއީ.۞ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٨٣﴾ = حكمة ވަންތަ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٨٠) އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުން (توحيد ގާއިމުކުރު - އެބަހީ اللّه ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ގާއިމުކުރު) އެކަލޭގެފާނާ ޖަދަލުކުރިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން اللّه ގާއިމުކުރު އަޅުކަމުގައި ޖަދަލުކުރަނީހެއްޔެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އަޅުކަމަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައިދިނެވެ. (އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަކަން ދެނެގަތުމާ حقّ މަގަށް އެކަލާނގެ އަޅުކަމަށް މަގުދައްކަވައިދިނެވެ.) އަދި އަޅުކަމުގެ ربّ އިރާދަކުރެއްވުމާ ނުލައި ސަރުކާރުގައި (އެބަހީ އެކަލާނގެ حضرة ގެ އަރިސް ބިރުވެރިކަމަކަށް މެނުވީ) ކަލޭމެން ޝިރުކުކުރާ އެކަލާނގެއާއި شريك ކުރާ ތަކެއްޗަކަށް (އެބަދުލުކަން) އަޅުގަނޑު ބިރުނުގަންނަމެވެ. އަދި ހުރިހާ އެއްޗެއްގަމައްޗަށް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ހުރިހާ އެއްޗެއްގެ އިލްމު ހާވީވެގެންވެއެވެ. (ކަލޭމެންގެ ސިހުރުތަކާއި ތަޤުދީރުކަން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.) ކަލޭމެން ވިސް عبرة حاصل ކޮށް نصيحة ލިބިގަންނާނޭހެއްޔެވެ؟

(٨١) އަދި ކަލޭމެން شريك ކުރިކަމާއިމެދު - އަދި ކަލޭމެން شريك ކުރި ތަކެއްޗަކަށް އަޅުގަނޑު ބިރުގަންނާނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ހައްޤުގައި ކަލޭމެން ކުރިމަތިލާފައިވާ ތަކެއްޗަކަށް ކަލޭމެން ކަލޭމެންނަށް އެއްވެސް حجّة އެއް دليل އެއް ނުބާވައިލައްވައި ކަލޭމެން اللّه އާއި ބައިވެރިކޮށް شريك ކުރުމަށް ބިރުނުގަންނަމެވެ. ފަހެ (އަޅުގަނޑާއި ކަލޭމެންގެ) މިދެ جماعة ތުން ކޮންބައެއް حقّ ކަށް ރައްކާތެރިކަމުގެ އެއްވެސް އަމާންކަމުގެ ގާތްބައެއްކަމުގައިވަނީ ކޮންބައެއްތޯއެވެ؟ (ކިޔާދީ ބުނެދޭށެވެ!)

(٨٢) އީމާންވެ އެކަލާނގެ އީމާން ކަމާއި އިމާންކަމާއި އެއްވެސް ޝިރުކެއް އެބަހީ شرك އެއް އެއްކޮށް ގޮތެއް ނުކޮށް ހިމާޔަތް ދެއްވެއެވެ! (آخرة ދުވަހުން) އަމާންކަމުގައި ތެދުމަގު ލިބިގަނީ. އަދި (ދުނިޔޭގައި) ތެދުމަގު ލިބިގަތް މީހުންނަކީ އެއީއެވެ.

(٨٣) އަދި އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حجّة މެއެވެ. އެބަހީ: إبراهيم عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނަށް އުވިދާޅުވި حجّة މަގެއް دليل މަގެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވީ دليل އެވެ. حجّة އެވެ. قوم ގެމީހުންގެމައްޗަށް دليل ދެއްކެވުމަށެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އަޔަކު އެތައް ދަރަޖަތަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުފުއްލަވަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އެއީ حكمة ވަންތަ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ إِسْحَـٰقَ وَيَعْقُوبَ ۚ كُلًّا هَدَيْنَا ۚ وَنُوحًا هَدَيْنَا مِن قَبْلُ ۖ وَمِن ذُرِّيَّتِهِۦ دَاوُۥدَ وَسُلَيْمَـٰنَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَىٰ وَهَـٰرُونَ ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٨٤﴾ وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَىٰ وَعِيسَىٰ وَإِلْيَاسَ ۖ كُلٌّ مِّنَ ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿٨٥﴾ وَإِسْمَـٰعِيلَ وَٱلْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا ۚ وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٨٦﴾ وَمِنْ ءَابَآئِهِمْ وَذُرِّيَّـٰتِهِمْ وَإِخْوَٰنِهِمْ ۖ وَٱجْتَبَيْنَـٰهُمْ وَهَدَيْنَـٰهُمْ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٨٧﴾ ذَٰلِكَ هُدَى ٱللَّهِ يَهْدِى بِهِۦ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ۚ وَلَوْ أَشْرَكُوا۟ لَحَبِطَ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٨٨﴾ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَـٰهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ وَٱلْحُكْمَ وَٱلنُّبُوَّةَ ۚ فَإِن يَكْفُرْ بِهَا هَـٰٓؤُلَآءِ فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا قَوْمًا لَّيْسُوا۟ بِهَا بِكَـٰفِرِينَ ﴿٨٩﴾

މުފްރަދާތު

وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ = އަދި އަޅުގަނޑުމެން އެކަލޭގެފާނަށް (އެބަހީ: إبراهيم ގެފާނަށް) ދެއްވީމެވެ. ۞ إِسْحَـٰقَ وَيَعْقُوبَ = إسحاق ގެފާނާއި (إسحاق ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން) يعقوب އާއި (عليهما السّلام)۞ كُلًّا هَدَيْنَا = އެއިން ކޮންމެ ބޭފުޅަކަށް އަޅުގަނޑުމެން ތެދުމަގު ދެއްކެވީމެވެ. ۞ وَنُوحًا هَدَيْنَا مِن قَبْلُ = އަދި އިސްވެދިޔަ އަޅުގަނޑުމެން نوح (عليه السّلام) އަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާފައިވީމެވެ. ۞ وَمِن ذُرِّيَّتِهِۦ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ (އެބަހީ: نوح (عليه السّلام) ދަރިކޮޅުންނާއި ބޭފުޅުންނެވެ. ۞ دَاوُۥدَ وَسُلَيْمَـٰنَ وَأَيُّوبَ = داؤد ގެފާނާއި سليمان ގެފާނާއި އަދި أيّوب ގެފާނު (عليهم السّلام) ۞ وَيُوسُفَ وَمُوسَىٰ وَهَـٰرُونَ = އަދި يوسف ގެފާނާއި موسى ގެފާނާއި އަދި هارون ގެފާނު(عليهم السّلام) ۞ وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިން (އެބަހީ: މިބޭކަލުންނަށް ދިން جزاء ދެއްވިފަދައިން. ۞ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٨٤﴾ = إحسان ތެރިންނަށް އަޅުގަނޑުމެން جزاء ދެއްވަމެވެ. ۞ وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَىٰ وَعِيسَىٰ وَإِلْيَاسَ = އަދި زكريّا ގެފާނާއި يحيى ގެފާނާއި عيسى ގެފާނާއި އަދި إلياس ގެފާނު (عليهم السّلام) ۞ كُلٌّ مِّنَ ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿٨٥﴾ = މިއިން ކޮންމެ ބޭކަލަކީ صالح މީހުންގެ ތެރެއިން ބޭކަލުންނެވެ. ۞ وَإِسْمَـٰعِيلَ وَٱلْيَسَعَ = އަދި إسماعيل ގެފާނާއި اَلْيَسَعُ ގެފާނު (عليهما السّلام) އާއި. ۞ وَيُونُسَ وَلُوطًا = އަދި يونس ގެފާނާއި لوط ގެފާނާއި (عليهما السّلام) ۞ وَكُلًّا = އަދި މިއިން ކޮންމެ ބޭކަލަކަށް ۞ فَضَّلْنَا عَلَى ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٨٦﴾ = عالم ތަކުގެ މައްޗަށް އަޅުގަނޑުމެން މާތްކަން ދެއްވީމެވެ. ۞ وَمِنْ ءَابَآئِهِمْ وَذُرِّيَّـٰتِهِمْ وَإِخْوَٰنِهِمْ = އަދި އެބޭކަލުންގެ ބައްޕައިންނާއި ދަރިންނާއި أخ ބޭކަލުންނާއި (އެބޭކަލުންގެ ތެރެއިން ބައެއް ބޭކަލުންނަށް އަޅުގަނޑުމެން ތެދުމަގު ދެއްކެވީމެވެ.)۞ وَٱجْتَبَيْنَـٰهُمْ = އަދި އެބޭކަލުން އަޅުގަނޑުމެން (رسول ކަމާއި نبي ކަމަށް) إختيار ކުރެއްވީމެވެ. ۞ وَهَدَيْنَـٰهُمْ = އަދި އަޅުގަނޑުމެން އެބޭކަލުންނަށް މަގު ދައްކަވައިދެއްވީމެވެ. ۞ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٨٧﴾ = ސީދާ ވަގުތުގެ ތެދުމަގަށް. ۞ ذَٰلِكَ هُدَى ٱللَّهِ = އެއީ الله ގެ ތެދުމަގެވެ. ۞ يَهْدِى بِهِۦ = އެތެދުމަގުން އެކަލާނގެ ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. (އެބަހީ توفيق ދެއްވައެވެ.) مَنْ يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންކުރެ އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ބަޔަކަށް. ۞ وَلَوْ أَشْرَكُوا۟ = އަދި އެބޭކަލުން (އެބަހީ

رسول ންނާއި نبى އިން) شريك ކުރެއްވިނަމަވެސް. ❁ لَحَبِطَ عَنْهُم = ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުންގެ ކިޔައިން باطل ވެއްޖެއިރުވެ. ❁ مَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٨٨﴾ = އެބޭބޭކަލުން ކުރައްވާ ކަމުގައިވި (ހެޔޮ) عمل ތަކެއް. ❁ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ = އެބޭބޭކަލުންނީ. ❁ ءَاتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންނަށް ފޮތްދެއްވި ބޭކަލުންނެވެ. ❁ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ = އަދި حكم އާއި نبى ކަމާއި. ❁ فَإِنْ يَكْفُرْ بِهَا هَٰؤُلَاءِ = އަދި މިމީހުން (އެބަހީ: قريش ން) މި قرآن ގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފިރުވެއްޖެއްޔާ. ❁ فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް حوال ކުރެއްވީމެވެ. ❁ قَوْمًا = ބަޔަކާއިއްޔެވެ. ❁ لَيْسُوا بِهَا بِكَافِرِينَ ﴿٨٩﴾ = އެމީހުން އެއާޔަތްތަކަށް ކާފިރުވާ ބަޔަކުކަމުގައިނުވާނޭ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٨٤) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް - އެބަހީ إبراهيم عليه السّلام އަށް إسحاق ގެފާނު ދެއްވީމެވެ. އަދި (إسحاق ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން) يعقوب ގެފާނުން ދެއްވީމެވެ. އެއިން ކޮންމެ ބޭކަލަކު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތެދުމަގު ދެއްކެވީމެވެ. އަދި އޭގެކުރިން نوح (عليه السّلام) އަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވީމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އެބަހީ نوح (عليه السّلام) ގެ ދަރިކޮޅުން داؤد ގެފާނާއި سليمان ގެފާނާއި أيّوب ގެފާނާއި يوسف ގެފާނާއި موسى ގެފާނާއި އަދި هارون ގެފާނު (عليهم السّلام) މިއެންމެ ބޭކަލުން ހިދާޔަތްދެއްވީމެވެ. (މިއެންމެ ބޭކަލުންނީ إحسان ތެރި މާތް ބޭކަލުންނެވެ.) އަދި إحسان ތެރިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ جزاء ދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

(٨٥) އަދި زكريّا ގެފާނާއި يحيى ގެފާނާއި عيسى ގެފާނާއި إلياس ގެފާނާއި عليهم السّلام (މިއެންމެ ބޭކަލުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތެދުމަގު ދެއްކެވީމެވެ.) މި އެންމެ ބޭކަލުންނީ صالح މާތްބޭކަލުންނެވެ.

(٨٦) އަދި إسماعيل ގެފާނާއި اَلْيَسَعُ ގެފާނާއި يُونُسُ ގެފާނާއި އަދި لوط ގެފާނާއި (عليهم السّلام) މިއިން ކޮންމެ ބޭކަލެއްވެސް (އެޒަމާނެއްގައިވީ) ޢާލަމްތަކުގެމީހުންނަށްވުރެ މާތްކުރެއްވީމެވެ.

(٨٧) އަދި އެބޭބޭކަލުންގެ ބަފައިންނާއި ދަރިފަސްކޮޅުންނާއި أخُ ންގެތެރެއިންވެސް (ބައެއްކަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތެދުމަގު ދެއްކެވީމެވެ.) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭބޭކަލުން (رسول ކަމަށާއި نبى ކަމަށް) إختيار ކުރައްވާ خاصّ ކުރެއްވީމެވެ. އަދި ސީދާވެގެންވާ މަގަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންނަށް މަގުދެއްކެވީމެވެ.

(٨٨) އެއީ الله ގެ ތެދުމަގެވެ. އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންކުރެ އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ބަޔަކަށް އެކަލާނގެ އެތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. އަދި އެބޭކަލުންވެސް އެބަހީ (رسول ބޭކަލުންނާއި نبىބޭކަލުންވެސް) الله އަށް شريك ކުރެއްވިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުން ކުރައްވާ ހެޔޮ عمل ވެސް باطل ވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.

(٨٩) އެބޭބޭކަލުންނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭބޭކަލުންގެ މައްޗަށް ފޮތާއި حكم އާއި އަދި نبى ކަން ދެއްވިއްވި ބޭކަލުންނެވެ. އަދި މިމީހުން (އެބަހީ: މި قريش ން) .އެއަށް އެބަހީ ހިދާޔަތަކަށް ކާފިރު ވެއްޖެ ނަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެހެން ބަޔަކާ އެކަން ހަވާލުކުރައްވާ ހުށީމެވެ. އެމީހުން އެއާޔަތްތަކަށް ކާފިރުވާބަޔަކުކަމުގައިނުވާނޭ. (އެބަހީ އެއީ مدينة ގެ أنصار ންނަކަމުގައި / އަދި ކުރި ނަބީބޭކަލުން އަހަރެ نبى ބޭކަލުންނަކާއި އަދި އެއީ مهاجر ންނާއި أنصار ންނަކާއި މިހިރާގޮތަށް علم ވެރިންގެތެރެއިން ބައެއްގެ خيال ވެސް ހުރިއެވެ. والله أعلم بالصّواب)

أُولَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ هَدَى ٱللَّهُ ۖ فَبِهُدَىٰهُمُ ٱقْتَدِهْ ۗ قُل لَّآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا ۖ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرَىٰ لِلْعَٰلَمِينَ ﴿٩٠﴾ وَمَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦٓ إِذْ قَالُوا۟ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ عَلَىٰ بَشَرٍ مِّن شَىْءٍ ۗ قُلْ مَنْ أَنزَلَ ٱلْكِتَٰبَ ٱلَّذِى جَآءَ بِهِۦ مُوسَىٰ نُورًا وَهُدًى لِّلنَّاسِ ۖ تَجْعَلُونَهُۥ قَرَاطِيسَ تُبْدُونَهَا وَتُخْفُونَ كَثِيرًا ۖ وَعُلِّمْتُم مَّا لَمْ تَعْلَمُوٓا۟ أَنتُمْ وَلَآ ءَابَآؤُكُمْ ۖ قُلِ ٱللَّهُ ۖ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِى خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩١﴾ وَهَٰذَا كِتَٰبٌ أَنزَلْنَٰهُ مُبَارَكٌ مُّصَدِّقُ ٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ وَلِتُنذِرَ أُمَّ ٱلْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا ۚ وَٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱلْـَٔاخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ ۖ وَهُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩٢﴾

މުފްރަދާތު

أُولَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = އެބައިބަޔަކުންނީ. ۞ هَدَى ٱللَّهُ = الله އެބައިބަޔަކުންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވި ބަޔަކުންނެވެ. فَبِهُدَىٰهُمُ = ފަހެ އެބައިބަޔަކުންގެ ތެދުމަގަށް. ۞ ٱقْتَدِهْ = އެބައިބަޔަކުންނަށް تبع ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! إقتداء ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!۞ قُل = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ لَّآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ = އަޅުގަނޑު ތިޔަބައިމީހުން (އެބަހީ ނަސޭހަތާއި އިސްލާމްދީނުގެ ދަޢުވަތު) މިދަންނަވާ ކަލޭގެފާނު ދެއްވާ ދަންނަވާކަމުގެ ނުކުތުވެ. ۞ أَجْرًا = އުޖޫރައެއް ދަންނަވައެއް / އުޖޫރައެއް. ۞ إِنْ هُوَ = އެއީއެއް. (އެ قرآن ނުވާނެއެވެ.)۞ إِلَّا ذِكْرَىٰ = وعظ އާއި نصيحة އެއްކަމުގައި މެނުވީ۞ لِلْعَٰلَمِينَ ﴿٩٠﴾ = عالم ތަކަށްވާ.۞ وَمَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި އެމީހުން الله ގެ قدر ކުރިން ނުވެއެވެ. حَقَّ قَدْرِهِۦٓ = އެކަލާނގެ قدر ކުރުން حقّ ވާގޮތަށް.۞ إِذْ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުނިއިރު.۞ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = الله ބާވައިލައްވާފައެއްނުވެއެވެ.۞ عَلَىٰ بَشَرٍ مِّن شَىْءٍ = އެއްވެސް آدم ދަރިކަލަކަށް އެއްވެސް ތަކެއް.۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ مَنْ أَنزَلَ ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތް ބާވައިލެއްވީ ކާކުހެއްޔެވެ؟۞ ٱلَّذِى جَآءَ بِهِۦ مُوسَىٰ = موسى (عليه السّلام) އެ ގެނެސްދެއްވި (توراة)۞ نُورًا وَهُدًى لِّلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް އަލިކަމާއި ތެދުމަގަކަށްވާގޮތުން.۞ تَجْعَلُونَهُۥ قَرَاطِيسَ = ކަލޭމެން އެފޮތް ކަރުދާސްތަކަކަށް (ބައިބަޔަށް) ހަދައިގެން.۞ تُبْدُونَهَا = ކަލޭމެން އަންގަނިވައިގެން ފާޅުކުރެއެވެ.۞ وَتُخْفُونَ كَثِيرًا = އަދި (އެއިން) ގިނަތަކެއްސިއްރުކޮށް ކަލޭމެން ވަންހަނާކުރެއެވެ.۞ وَعُلِّمْتُم = އަދި ކަލޭމެނަށް އުނގަންނައިދެއްވިއެވެ. ۞ مَّا لَمْ تَعْلَمُوٓا۟ أَنتُمْ = ކަލޭމެންނާއި ކަލޭމެންގެ ނުދަންނަކަންތައް.۞ وَلَآ ءَابَآؤُكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ކާބަފައިންނަށް ނޭނގޭ ކަންތައްތައް.۞ قُلِ ٱللَّهُ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެއީ ބާވައިލެއްވީ الله އެވެ.۞ ثُمَّ ذَرْهُمْ = ދެން ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ! ۞ فِى خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩١﴾ = އެމީހުން އެމީހުންގެ باطل ގޮތުގައި ކުޅެކުޅެ އުޅުމަށް.۞ وَهَٰذَا كِتَٰبٌ = އަދި މިއީ ފޮތެކެވެ.۞ أَنزَلْنَٰهُ = އަޅުގަނޑުމެން ބާވައިލެއްވި ބަރަކާތްތެރި ފޮތެކެވެ. ۞ مُبَارَكٌ = ބަރަކާތްތެރި.۞ مُّصَدِّقُ = ތެދުކުރާ حال .۞ ٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ = އޭގެކުރީގެ ފޮތްތައް ތެދުކުރާ.۞ وَلِتُنذِرَ أُمَّ ٱلْقُرَىٰ = އަދި أمُّ القرى - يعنى مكّة އަށް إنذار ދެއްވުމަށްޓަކައި.۞ وَمَنْ حَوْلَهَا = އަދި އޭގެ ވަށައިގެންވާ ބައިމީހުންނަށް.۞ وَٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ = އަދި އީމާންވާ މީސްތަކުން.۞

بِٱلْأَخِرَةِ = آخرة ދުވަހަށް. ❁ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ ۖ = އެފޮތަށް އީމާންވެއެވެ.❁ وَهُمْ = އަދި އެމީހުންވާ حال .

❁ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩٢﴾ = އެމީހުންގެ ނަމާދުތަކުގެ މައްޗަށް އެމީހުން ރައްކާތެރިވާކަމުގައި.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٩٠) ފަހެ އެބޭބޭކަލުންނީ الله އެބޭކަލުންނަށް ތެދުމަގުދެއްކެވި ބޭކަލުންނެވެ. ފަހެ އެބޭކަލުންގެ ތެދުމަގާއި ކަލޭގެފާނު إقتداء ފުޅުކުރައްވާށެވެ! تبع ފުޅުކުރައްވާށެވެ! (އެބަހީ އިސްލާމީ ރަސޫލުބޭކަލުންނާއި نبي ބޭކަލުންނީ الله އެބޭކަލުންނަށް ތެދުމަގުދެއްކެވި ބޭކަލުންނެވެ. ކަލޭގެފާނު އެބޭކަލުންގެމަގާއި تبع ފުޅުކުރައްވާށެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! رسول ކަލޭ އިއްވެވުމަށް އެއްވެސް ދަރުމައެއް އުޖޫރައެއް ޢިވަޟެއް ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ނުއެދެމެވެ. އެ قرآن އީ ހަމަ وعظ އާއި نصيحة އެއްކަމުގައި މެނުވީ ނޫނެވެ. عالم ތަކަށްވާ وعظ އާއި نصيحة އެއްކަމުގައި މެނުވީ ނޫނެވެ.

(٩١) އަދި الله އަށް قدر ކުރާ إحترام ކުރާ ޖެހި ކުރުން حقّ ގޮތުގައި އެމީހުން الله އަށް قدر ކުރާ ޖެހި ނުކުރެއެވެ. އެއީ އެމީހުން ބުނިހިނދުގައެވެ. އާދަމުގެދަރިއެއްގެ މައްޗަކަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް الله ބާވައިނުލައްވައެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! موسى (عليه السّلام) އެފޮތްގެނެސްދެއްވި އެފަދައިގެންނެވި ފޮތް يعني: توراة ބާވައިލެއްވީ ކާކުހެއްވެ؟ އެފޮތް ބާވައިލެއްވީ ހިދާޔަތެއްކަމުގައާއި މީސްތަކުންނަށް (އެބަހީ ޔަހޫދު ބަނީ މީސްތަކުންނަށް) نور އާއި ތެދުމަގުގެ ގޮތުންނެވެ. ކަލޭމެން އެފޮތް ކަރުދާސްތަކެއްކަމުގައި ހަދައިގެން ބައިން ބައެއް ފާޅުކޮށް ދައްކައިފިއެވެ. އަދި ގިނަބައެއް ވަންހަނާކޮށް ފޮރުވާ ސިއްރުކުރެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނާއި އަދި ކަލޭމެންގެ ކާބަފައިންނަށްވެސް ނޭނގޭތަކެތި ކަލޭމެންނަށް އަންގަވައިދެއްވިއެވެ. އެބަހީ މި ޤުރްއާން قرآن ނަ عربي ބަހުން މީގެކުރިން ނޭނގޭ އެތަކެއް އެއްޗެއް (އެއީ އިސްލާމީ أمة ތަކުގެ خبر ތަކާއި އަދި ހުރިހާ ކަންކަން ކަލޭމެންގެ خبر ތަކާއި އަދި قيامة ދުވަހުގެ خبر ތަކާއި އަދިވެސް އެހެން خبر އެއް ފަދަކަމެއް الله تعالى ކަލޭމެންނަށް އަންގަވައިދިނެވެ.) މި خبر ތަކެއް ކަލޭމެންގެ ކާބަފައިންނަށްވެސް ނޭނގޭ ކަމެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! موسى عليه السّلام އަށް އެފޮތް ބާވައިލެއްވީ الله އެވެ. ދެން ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ باطل خيال ތަކާއި ވާހަކަތަކުގައި ކުޅެމުން ދިޔުމަށް އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ!

(٩٢) (އޭ رسول الله އެވެ!) މިފޮތަކީ އެބަހީ މި ޤުރްއާން قرآن އަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި ބަރަކާތްތެރި ފޮތެކެވެ. އެފޮތުގެ ކުރީގެ ފޮތްތަކަށް ތެދުކުރާ حال ގައެވެ. އަދި އެފޮތަކީ مكّة އާއި އެތަނުގެ ވަށައިގެންވާ ރަށްރަށުގެ أهل ވެރިންނަށް إنذار ކުރައްވަވުމަށްވާ ފޮތެކެވެ. އަދި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވާމީހުން އެފޮތަށް އީމާންވެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ނަމާދުތަކުގެ މައްޗަށް ރައްކާތެރިވެއެވެ. (އެއީ ފޮތަށް އީމާންވާނީ آخرة އަށް އަދި حساب ބެއްލެވުމަށް، ثواب އާއި عذاب އަށް ބިރުވެތިވާ މީހުންނެވެ.)

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوْ قَالَ أُوحِىَ إِلَىَّ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَىْءٌ وَمَن قَالَ سَأُنزِلُ مِثْلَ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ ۗ وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلظَّٰلِمُونَ فِى غَمَرَٰتِ ٱلْمَوْتِ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ بَاسِطُوٓا۟ أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوٓا۟ أَنفُسَكُمُ ۖ ٱلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ ٱلْهُونِ بِمَا كُنتُمْ تَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ غَيْرَ ٱلْحَقِّ وَكُنتُمْ عَنْ ءَايَٰتِهِۦ تَسْتَكْبِرُونَ ﴿٩٣﴾ وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَٰدَىٰ كَمَا خَلَقْنَٰكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُم مَّا خَوَّلْنَٰكُمْ وَرَآءَ ظُهُورِكُمْ ۖ وَمَا نَرَىٰ مَعَكُمْ شُفَعَآءَكُمُ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُمْ أَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكَٰٓؤُا۟ ۚ لَقَد تَّقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنكُم مَّا كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٩٤﴾

ލަފުޒީމާނަ

وَمَنْ أَظْلَمُ = އަދި އަނިޔާވެރިކަން ބޮޑީ ކާކުހެއްތޯ؟ ❁ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ = ދޮގުހަދައިގެން ހަވާލުކޮށްފި މީހަކަށްވުރެ ❁ عَلَى ٱللَّهِ

كَذِبًا = ދޮގު الله ގެމައްޗަށް ❁ أَوْ قَالَ = ނުވަތަ އެބުނެ ބުނި ❁ أُوحِىَ إِلَىَّ = އަހުރެންނަށް وحي

ކުރައްވައިފިއޭ ❁ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ = އަދި އޭނާއަށް وحي ކުރައްވާފައިނުވާ ❁ شَىْءٌ = އެއްވެސް އެއްޗެއް ❁

وَمَن قَالَ = އަދި އެބުނެ ބުނި (މީހަކަށްވުރެ) ❁ سَأُنزِلُ = ނިކަންހުރެ އަހުރެން ކުރައްވާނަމެވެ ❁ مِثْلَ

مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = الله ކުރައްވާފައިވާފަދައިން ❁ وَلَوْ تَرَىٰٓ = އަދި ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނަމަ ❁ إِذِ

ٱلظَّٰلِمُونَ = އަނިޔާވެރިންވީހިނދު ❁ فِى غَمَرَٰتِ ٱلْمَوْتِ = މަރުގެ ސަކަރާތުގައި ❁ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ = އަދި

މަލާއިކަތް ބަސްކުރަނިވާ حال ގައެވެ ❁ بَاسِطُوٓا۟ أَيْدِيهِمْ = އެބޭކަލުން އަތްދިއްކޮށް ފުރާނައިގަތުމަށް (އަތްދިއްގެ

ދަންނަވައިގެން) ❁ أَخْرِجُوٓا۟ أَنفُسَكُمُ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ފުރާނަތައް ނެރޭށެވެ! ❁ ٱلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ = މިއަދު

ކަލޭމެންނަށް ޖަޒާދެވޭނެއެވެ ❁ عَذَابَ ٱلْهُونِ = ނިކަމެތިވާ ގޮތުގެ عذاب ގެ ❁ بِمَا كُنتُمْ تَقُولُونَ = ކަލޭމެން

ބުނަމުންދިޔަ ސަބަބުން ❁ عَلَى ٱللَّهِ = الله ގެ މައްޗަށް ބުނަމުންދިޔަ ❁ غَيْرَ ٱلْحَقِّ = حقّ ނޫންގޮތަކީ ❁ وَكُنتُمْ

= އަދި ކަލޭމެން ވީމުއްވެ ❁ عَنْ ءَايَٰتِهِۦ = އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކާމެދު ❁ تَسْتَكْبِرُونَ ﴿٩٣﴾ = ކިބުރުވެރިވެ

ތަކައްބުރުވެ ހުރުމުގެ ❁ وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން އަހުރެމެންގެ حضرة އަށް

އެއްވެއްޖެއެވެ ❁ فُرَٰدَىٰ = އެކަނި އެކަނިން ❁ كَمَا خَلَقْنَٰكُمْ = އަހުރެމެން ކަލޭމެން

ހެއްދެވިފަދައިން ❁ أَوَّلَ مَرَّةٍ = އެންމެފުރަތަމަ ފަހަރު ❁ وَتَرَكْتُم = އަދި ކަލޭމެން ދޫކޮށްލީމުއެވެ ❁ مَّا

خَوَّلْنَٰكُمْ = އަހުރެމެން ކަލޭމެންނަށް ދެއްވިއެއްޗެހި ❁ وَرَآءَ ظُهُورِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ފުރަގަސްފަރާތު ❁ وَمَا

نَرَىٰ مَعَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނާއި އެކު އަހުރެމެން ނުދެކެމެވެ ❁ شُفَعَآءَكُمُ =

ކަލޭމެންގެ شفاعة ތެރިންކަމުގައި ❁ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُمْ = ކަލޭމެން ހީކުރި ❁ أَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكَٰٓؤُا۟ = ހަމަކަށަވަރުން

އުތުރުއްސުލި ކަލޭމެންގެ شريك ންކަމުގައި / شفاعة ތެރިންކަމުގައި. ۞ لَقَد تَّقَطَّعَ بَيْنَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެދެމެދު (ގުޅުން) ކެނޑިއްޖެއެވެ.۞ وَضَلَّ عَنكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ގެއްލިއްޖެއެވެ.۞ مَّا كُنتُمْ تَزْعُمُونَ (٩٤) = ކަލޭމެން އެގޮތަށްޓަކައި ހީކުރަމުންގެންދިޔަ ތަކެތި އުޅުނީއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٩٣) اللّٰه تعالى ގެމައްޗަށް ދޮގެއް އުފައްދައިގެން ހަދާމީހަކަށްވުރެ ވަކިން ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކީ ކާކުހެއްތޯ؟ އުފެދި ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު ނުވެއެވެ. ނުވަތަ އަޅުގަނޑަށް وحي ބާވައިލެއްވިއޭ ބުނާމީހާ وحي ބާވައިނުލައްވާ ބުނެދީފިހާރަކު ވަކިން ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު ނުވެއެވެ. އަދި އަހުރެންވެސް اللّٰه ބާވައިލެއްވިކަހަލަ ބާވައިލާނަމޭ. (އުފެދި عبارة ކިޔާލެވޭ.) މިފަދައިން ބުނާ މީހަކަށްވުރެ ވަކިން ބޮޑު އަނިޔާވެރިއެއް ދެން ކާކުހެއްތޯ؟

- ދަންނައެވެ! މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ ވަކިބަޔަކު ބަލައިގަތުމުގެ މުނާސަބަތުގައިކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. އެބަޔަކީ مُسَيْلَمَةُ الْكَذَّاب އެވެ. އޭނާ ބުނިކަމުގައިވިއެވެ اللّٰه تعالى ނަބިއްޔަކާއިގެން ފޮނުއްވީ އޭނާކަމަށެވެ. محمّد ގެ ފަރާތުން ނޫން ކަމަށެވެ. އަނެއްމީހަކީ عبد اللّٰه بن سعد بن أبى سَرَح އެވެ. އޭނާ ބުނިކަމުގައިވިއެވެ އޭނާގެ މައްޗަށްވެސް وحي ބާވައިލެއްވޭކަމަށެވެ. އަދި مسيلمة ވެސް އެހެން ބުނިކަމުގައިވެއެވެ. (މިވާހަކައަށް طبرى ގެ تفسير ގައިވެސްވެއެވެ. واللّٰه أعلم) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) އަނިޔާވެރިން މަރަށް حاضر ވެގެންވާއިރު ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނަމައެވެ. އަދި މަލާއިކަތުބޭކަލުން އެބޭކަލުންގެ އަތްތިލަތައް ފަތުރައިގެން ދަނިވަމައިގެން (އުފެދިގެން ނިކުންނަވާށެވެ.) ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކެއް يعنى: ފުރާނަތައް ނެރެއްވާ! މިއަދު ކަލޭމެންނަށް ނިކަމެތިކުރުވާ عذاب ދެއްވާނެއެވެ. އެއީ ކަލޭމެން اللّٰه تعالى ގެމައްޗަށް حقّ ނޫން (ދޮގު) ބަސްތަކެއްބުނުމުގެ ސަބަބުންނެއި އަދި އުނަގާނުގެ އާޔަތްތަކަށް ކަލޭމެން ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(٩٤) އަދި (އުނަގާނުގެ ވަޙީކުރައްވާނެއެވެ.) ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް ތިޔައައީ އެކަނި އެކަނިން (ކޮންމެ މީހަކު އެކަނި މުދަލާއި ދަރިފުޅުން ގެންގުޅުން އެކަހެރިވެގެން ނުލައި) އެވެ. އެންމެ ފުރަތަމަ ވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ހެއްދެވި ގޮތަށެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ (ދުނިޔޭގައި) ކަލޭމެންނަށް ދެއްވީމުތަކެއް ކަލޭމެންގެ ފުރަގަހަށް ދޫކޮށްލައިގެން - ދުނިޔޭގައެވެ. އަދި އުތުރުއްސުލި ކަލޭމެން شفاعة ތެރިންކަމުގައި ކަލޭމެން ޝަރީކުން ހީކުރި ކަލޭމެންނާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެކެވޭ ނުފެނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އުތުރުއްސުލި ކަލޭމެންނާއިދެމެދު ގުޅުންކެނޑިއްޖެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން (شفاعة ތެރިންކަމުގައި) ހީކުރި ތަކެތި ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ގެއްލިއްޖެއެވެ.

❁ إِنَّ ٱللَّهَ فَالِقُ ٱلْحَبِّ وَٱلنَّوَىٰ ۖ يُخْرِجُ ٱلْحَىَّ مِنَ ٱلْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ ٱلْمَيِّتِ مِنَ ٱلْحَىِّ ۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ ۖ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴿٩٥﴾ فَالِقُ ٱلْإِصْبَاحِ وَجَعَلَ ٱلَّيْلَ سَكَنًا وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ حُسْبَانًا ۚ ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ﴿٩٦﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلنُّجُومَ لِتَهْتَدُوا۟ بِهَا فِى ظُلُمَـٰتِ ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ ۗ قَدْ فَصَّلْنَا ٱلْـَٔايَـٰتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٩٧﴾ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَنشَأَكُم مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ ۗ قَدْ فَصَّلْنَا ٱلْـَٔايَـٰتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ ﴿٩٨﴾

މުފްރަދާ

❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى މީ.❁ فَالِقُ ٱلْحَبِّ = އޮށްޓަކުރުފޮއްވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَٱلنَّوَىٰ = އަދި އޮށާއި. ❁ يُخْرِجُ ٱلْحَىَّ = އެކަލާނގެ ދިރޭތަކެތި ނެރުއްވައެވެ.❁ مِنَ ٱلْمَيِّتِ = މަރުވެފައިވާ ތަކެތީގެތެރެއިން❁ وَمُخْرِجُ ٱلْمَيِّتِ = އަދި އެކަލާނގެ މަރުވެފައިވާތަކެތި ނެރުއްވައެވެ.❁ مِنَ ٱلْحَىِّ = ދިރޭތަކެތީގެ ތެރެއިން. ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ = އެކަންކަން އެހެރަށްވާ اللّه އެވެ. ❁ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴿٩٥﴾ = ފަހެ حقّ ފިލުވައި ކަލޭމެން އެނބުރިގަނީ ކޮންފަރާތަކަށްތޯއެވެ؟❁ فَالِقُ ٱلْإِصْبَاحِ = (އެކަލާނގެއީ) ފަތިސް އަލިކަން ފަޅުއްވާ އަލިކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَجَعَلَ ٱلَّيْلَ سَكَنًا = އަދި ރޭގަނޑު އެއީ ހަމަޖެހުން އެއްކޮށްލަދުގައި އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ.❁ وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ = އަދި އިރާއި ހަނދު އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ.❁ حُسْبَانًا = (އަވަހާރީގެ ދުވަސްތަކުގެ) ވަގުތުތައް / ވަގުތުތައް ހިސާބުކުރެވޭގޮތަށް.❁ ذَٰلِكَ = އެއީ: އެތަކެތީ އަވަހާރީ ވަގު قواعد ހަމަކޮށް ހިނގާފައިވާ ގޮތުން ލެއްވުން އީ.❁ تَقْدِيرُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ﴿٩٦﴾ = عزّة ވަންތަ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަނޑައެޅެއްވުމެވެ. ❁ وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި އެކަލާނގެއީ.❁ جَعَلَ لَكُمُ ٱلنُّجُومَ = ކަލޭމެންނަށް ތަރިތައް ލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. / ލެއްވި ކަލާނގެއެވެ.❁ لِتَهْتَدُوا۟ بِهَا = އެއިން ކަލޭމެން (ތަރިތަކުގެ އަލިން މަގުދެއްކުމަށް) މަގުދެނެ ގަތުމަށްޓަކައި.❁ فِى ظُلُمَـٰتِ ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ = އެއްގަމާއި ކަނޑުގެ އަނދިރިތަކުގައި. ❁ قَدْ فَصَّلْنَا ٱلْـَٔايَـٰتِ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް (އެކިގޮތް) ތަފުސީލުކޮށް بيان ކޮށްދެއްވީމެވެ.❁ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٩٧﴾ = (اللّه ގެ ބާރުފުޅު) ދަންނަ ބަޔަކަށް / އެކަންކަން ދަންނަބަޔަކަށް.❁ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.❁ أَنشَأَكُم = ކަލޭމެން އުފެއްދެވީ.❁ مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ = އެއްނަފްސަކުން.❁ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ = (ފަހެ އާދަމުގެފާނުގެ ބައްޕައިގެ) ބަނޑުގައި قرار ވެގެންވާ ތަން / ނުވަތަ رَحِمُ ގައި قرار ވެގެންވާތަން ހުރިތަނެއް ބަނޑުގެ صُلْب ގައިވާތަނެވެ.❁ قَدْ فَصَّلْنَا ٱلْـَٔايَـٰتِ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ތަފުސީލުކޮށް بيان ކޮށްދެއްވީމެވެ. لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ ﴿٩٨﴾ = ވިސްނާ ބަޔަކަށް.❁ ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٩٥) ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى އީ އޮށްގަނޑުވައި އަދި އޮއްޓަރު ފަޅުއްވާ ކަލާނގެއެވެ. މަރުވެފައިވާ ތަކެތިން ދިރޭތަކެތި އެކަލާނގެ ނުކުއްމަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ދިރޭތަކެތިން މަރުވެފައިވާތަކެތި ނުކުއްމަވާ ކަލާނގެއެވެ. އެއީ اللّه އެވެ. އަދި حقّ ގޮތް ދޫކޮށް ކަލޭމެން އެނބުރިދާނީ ކޮންފަރާތަކުން ހެއްޔެވެ؟ (حقّ ވަންތަ اللّه އަށް އަޅުކަންކުރުން ބުދަށް އަޅުކަންކުރަން ކަލޭމެން ދާނީ ކޮންފަރާތަކަށްހެއްޔެވެ؟)

(٩٦) އަދި އެކަލާނގެއީ ފަތިހުގެ އަލިކަން ފަޅުއްވާ އަލިކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ރޭގަނޑު އެއީ ހިމޭން އަރާމުކުރުމުގައި އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ. އަދި އިރާއި ހަނދު ވަކި مُدّة އަކަށް ދުވާ ދައުރުކުރާގޮތަށް އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ. (ނުވަތަ އަހަރުތަކާއި މަސްސަރުތަކާއި އަދި ދުވަސް ހިސާބުކުރުން އެނގުމަށްޓަކައި ލެއްވިއެވެ.) އެއީ عزَّة ވަންތަ އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ تقدير ކުރައްވާ މިންވަރުކުރައްވާފައިވާގޮތެވެ.

(٩٧) އަދި ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ތަރިތައް ލެއްވިވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އެއީ އެއްގަމާއި ކަނޑުގެ އަނދިރިތަކުގައި ކަލޭމެން ތެދުމަގު ލިބިގަތުމަށެވެ. ދަތުރުފަތުރު ކުރުމުގައި ބަނދަރު ސީދާމަގު ދެނެގަތުމަށެވެ. އަދި (اللّه ތަޢާލާ އެކަލާނގެ) އެއްކައުވަންތަކަމާއި ކުޅަދުންވަންތަކަން ދެނެގަނެ ބާރަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ حجّة ތަކާއި دليل ތައް ތަފާތު ގޮތްގޮތުން ބަޔާންކޮށްދެއްވީމެވެ.

(٩٨) އަދި ކަލޭމެން އެންމެ نفس އަކުން އުފައްދަވައިފި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. (އެ نفس އަކީ آدم عليه السّلام އެވެ.) ދެންފަހެ ކަލޭމެންގެތެރޭގައިވެސް މައިބަނޑުގައި (رَحِمُ ގައި) قَرَار ވެގެންވާމީހުންނާއި ފިރިހެނުންގެ صُلْبُ ގައިވާމީހުންނެވެ. / ނުވަތަ ބިންމަތީ قرار ވެގެންވާމީހުންނާއި ބިމުގެއަޑީގައި (قبر ގައި) ރައްކާވީމީހުންނެވެ. އަދި ތަކެތި ވިސްނާބަލާކަން އެނގި ބަޔަކުގެ دليل އާއި حجّة (އެއްކައުވަންތަކަމާއި ކުޅަދުންވަންތަކަމުގެ دليل ތައް) ތަފާތުކޮށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ بيان ކޮށް ދެއްކެވީމެވެ.

وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجْنَا بِهِۦ نَبَاتَ كُلِّ شَىْءٍ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا نُّخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُّتَرَاكِبًا وَمِنَ ٱلنَّخْلِ مِن طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ وَجَنَّـٰتٍ مِّنْ أَعْنَابٍ وَٱلزَّيْتُونَ وَٱلرُّمَّانَ مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَـٰبِهٍ ۗ ٱنظُرُوٓا۟ إِلَىٰ ثَمَرِهِۦٓ إِذَآ أَثْمَرَ وَيَنْعِهِۦٓ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكُمْ لَـَٔايَـٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٩٩﴾ وَجَعَلُوا۟ لِلَّهِ شُرَكَآءَ ٱلْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ ۖ وَخَرَقُوا۟ لَهُۥ بَنِينَ وَبَنَـٰتٍۭ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۚ سُبْحَـٰنَهُۥ وَتَعَـٰلَىٰ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٠٠﴾ بَدِيعُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُۥ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُن لَّهُۥ صَـٰحِبَةٌ ۖ وَخَلَقَ كُلَّ شَىْءٍ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٠١﴾ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ ۖ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ خَـٰلِقُ كُلِّ شَىْءٍ فَٱعْبُدُوهُ ۚ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ وَكِيلٌ ﴿١٠٢﴾

ލުޣަތު

وَهُوَ ٱلَّذِىٓ = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ✿ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން ބާވައިލެއްވީ. ✿ مَآءً = ފެން. ✿ فَأَخْرَجْنَا بِهِۦ = ދެން ތިމަންނަބަސްކަލާނގެ އެފެނުން ނުކުއްތެވީމެވެ. ✿ نَبَاتَ كُلِّ شَىْءٍ = ހުރިހާ ވައްތަރެއްގެ ގަސްގަހާގެހި. ✿ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ = އަދި ތިމަންނަބަސްކަލާނގެ އޭގެން ނުކުއްތެވީމެވެ. ✿ خَضِرًا = ފެހިކުލަވައިގެ ގޮވާސްތަކެއް (ނުވަތަ ފެހިކުލަވައިގެ ގަސްތަންތަނި އެއްކޮށް) ✿ نُّخْرِجُ مِنْهُ = އޭގެން ތިމަންނަބަސްކަލާނގެ ނުކުއްތަވަމެވެ. ✿ حَبًّا مُّتَرَاكِبًا = އެކަކުމަތީގައި އަނެކަކު އަރާ ބާނިބޭނިފައިވާ ށޮށްޓަށްތަކެއް. (ކުޑަ ގަސްތަކެއްގައި ހުންނަ ބާވަތްތަކެވެ) ✿ وَمِنَ ٱلنَّخْلِ = އަދި ކަދުރު ގަހުން. ✿ مِن طَلْعِهَا = އޭގެ އުތުން ނުކުއްތަވަމެވެ. ✿ قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ = ގާތްވެގެންވާ ކަދުރު ކަރުތަކެވެ. (ކުރުކޮށް ކުރުމަތިވާ ހުސްކަރުތަކެވެ) وَجَنَّـٰتٍ مِّنْ أَعْنَابٍ = އަދި މޭވާކަރުތަކުގެ ބަގީޗާތައް. ✿ وَٱلزَّيْتُونَ وَٱلرُّمَّانَ = އަދި ޒައިތޫނާއި އަނާރާއި. (މިގޮތުގެ ގަސްތަކާއި) ✿ مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَـٰبِهٍ = އެއްވައްތަރުވާ އަދި އެއްވައްތަރުނުވާ މޭވާއި. ✿ ٱنظُرُوٓا۟ إِلَىٰ ثَمَرِهِۦٓ = ކަލޭމެން އޭގެ މޭވާތަކަށް ބަލައިބަލާށެވެ. إِذَآ أَثْمَرَ وَيَنْعِهِۦٓ = އޭގެ މޭވާތައް ބޭނުމާ / އަދި ދަރުނު ފިޔަފީހުން ✿ إِنَّ فِى ذَٰلِكُمْ = (އޭ ކަލޭމެންނޭވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްތަކުގައިވެއެވެ. ✿ لَـَٔايَـٰتٍ = ކަނޑައެޅި ބާރަހަތަކެވެ دليل ތަކެއް. ✿ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٩٩﴾ = އީމާންވާބަޔަކަށް / މުއުމިނުން ބަޔަކަށް. ✿ وَجَعَلُوا۟ لِلَّهِ = އަދި އެމީހުން الله އަށް ލައިދިނެވެ. (ބައިވެރިއެއް ކޮށްލިއެވެ.) ✿ شُرَكَآءَ ٱلْجِنَّ = ޖިންނީންގެ ބައިވެރިން ކަމުގައި. ✿ وَخَلَقَهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުން ހައްދަވާފައިވާ حال (ދެން އެމީހުން الله އަށް.) ✿ وَخَرَقُوا۟ لَهُۥ = އަދި ހަދާ بُهْتَان ތިބީ ގެތަރިން އެކަލާނގެއަށް ވަކަށްގައި ހަދައިލިއެވެ. ✿ بَنِينَ وَبَنَـٰتٍۭ = ފިރިހެންދަރިންނާއި އަންހެންދަރިން. ✿ بِغَيْرِ عِلْمٍ = އެއްވެސް އިލްމެއްނެތި. ✿ سُبْحَـٰنَهُۥ وَتَعَـٰلَىٰ = އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވެގެންވެއެވެ މަތިވެރިވެ ވޮޑިގެންވެއެވެ. ✿ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٠٠﴾ = އެމީހުން ސިފަކުރާ ކަންތައްތަކުން. ✿ بَدِيعُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = (الله އަކީ) ކުރީގެ އެއްވެސް މިސާލެއްނެތި އުޑުތަކާއި ބިން އުފެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ✿ أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُۥ وَلَدٌ = އެކަލާނގެއަށް ދަރިކަލަކު އުފެދިވަޑައިގަންނާނީ ކިހިނެއްތޯ؟ ✿ وَلَمْ تَكُن لَّهُۥ صَـٰحِبَةٌ = އަދި އެކަލާނގެއަށް އަނބިކަނބަލަކު ނުވެއެވެ. ✿ وَخَلَقَ كُلَّ شَىْءٍ = އަދި އެކަލާނގެ

ހުރިހާއެއްޗެއް ހެއްދެވިއެވެ. ❁ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٠١﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ ހުރިހާއެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާކަލާނގެއެވެ. ❁ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ ۖ = އެއީ الله އެވެ. އެއީ ކަލޭމެންގެ ربّ އެވެ.❁ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (އަޅުކަންކުރުން حقّ) އެހެން އެއްވެސް إله އަކު ނުވެއެވެ.❁ خَٰلِقُ كُلِّ شَيْءٍ = އެއީ ހުރިހާ އެއްޗެއް ހެއްދެވިކަލާނގެއެވެ. ❁ فَٱعْبُدُوهُ ۚ = ފަހެ (އެހެންވީ) ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! ❁ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެއީ❁ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴿١٠٢﴾ = ހުރިހާކަމެއްގެ މައްޗަށް وكيل އެވެ. (ބެލެހެއްޓެވުންތެރިއާ ބަލަހައްޓަވާ ކަލާނގެއެވެ.) ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٩٩) އަދި އުޑުން ފެންވަރުއްވާ ފޮނުއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ދެންފަހެ އެފެނުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުރިހާ ބާވަތެއްގެ ފަތްފުރާފަތި ފެޅުއްވީމެވެ. އަދި އޭގެތެރެއިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފިޔާއްޗެއް ނެރުއްވީމެވެ. (އެއީ އެއިން ގަސްގެ ނަގިލާ ނުކުންނަ ގޮއްޗެވެ.) އަދި އެއިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަކު މަތީގައި އަނެކަކު އަރާ ބޮނިބޮނިވެފައިވާ އޮށްސަރު ނެރުއްވީމެވެ. (އެއީ ކުރާގަނޑެވެ.) އަދި ކަރުއްކާ ރުކުގެ އޮށުގެތެރެއިން ކަރުދުއަށް ބަރާވެ އޮޔަވެފައިވާ އިރާކަނޑުވެއެވެ. އަންގޫރުވާރަކަށް ގޮތްވެގެންވެއެވެ. (ނުވަތަ އެއީ އަންބުއިމާރާ ގޮތްވެގެންވެއެވެ. އަދި މާބަސްކުރުގެ ބަގީޗާތައްވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ (އުފެއްދެވި) ހެއްދެވީމެވެ. އަދި زيتون ގަ އަނާރުވެސް (އެބައި: އޭގެ ގަސްތަކެއްވެސް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނެރުއްވީމެވެ. އެއްވައްތަރުގެ ބާވާތް އެއްވައްތަރުނުވާ ބާވާ ވެސްވެ. / އަދި އެއްވައްތަރުވެފައި ރަހައިގައި ތަފާތު ބާވާތެވެ. އަދި އެގަހުގައި މޭވާ ނުކުންނަވަގުތުގައި އަދި އޭގެ ދޮންވުމާ ފިނިވާ ވަގުތު ކަލޭމެން ނިކަން ބަލައިބަލާށެވެ. ވިސްނާ فكر ކުރާ ބަޔަކަށް (އާ މީސްތަކުންނަށެވެ.) ޙަޤީޤަތުގައި އިމާންވާ ބަޔަކަށް އެކަންކަމުގައި ކަނޑައެޅިގެން ބައިނުގެންވާ دليل ތަކެއްވެއެވެ.

(١٠٠) އަދި އެމީހުން (އެބައި އެ مشرك ން) اللّه تعالى ގެ ރަސްކަލުންގެތެރެއިން ޖިންނީންގެ شريك ން ހަދައިފިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެ އެ ޖިންނީންނަށް ހެއްދެވީ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި ރަބުހުމާން ދެނެވޮޑިގެނުވުން އެމީހުން އެކަލާނގެއަށް ފިރިހެންދަރިންނާއި އަންހެންދަރިންނާކުރުގައި އެއްވެސް ޢިލްމެއް އެނގުމަކާނުލާ އެކަލާނގެއަށް ހަމަޖައްސައިފިއެވެ. އަދި އެމީހުން އެސިފަކުރާ ކަންތައްތަކުން ފާހަގަ އެކަލާނގެ ދެކޮޅުކަމާ طاهر ވެގެން މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٠١) (اللّه އެއީ) އުޑުތަކާއި ބިމުގެ އެއްވެސް މިސާލެއްނެތި ފެށުން ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް އަނބިކަނބަލަކު ނުހުރެއްވައި ދަރިކަލުން ހުރެވޭނީ ކޮންފަދައަކުންހެއްޔެވެ؟ އަދި އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް އަނބިކަނބަލެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ހުރިހާކަމެއް ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ހުރިހާ އެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٠٢) އެއީ اللّه އެވެ. އެއީ ކަލޭމެންގެ ربّ އެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (حقّ إله އަކު ނުވެއެވެ. އެއީ ހުރިހާކަމެއްގެ خالق އެވެ.) ހަމައެކަނި ކަލާނގެއެވެ. ފަހެ އެހެންވީ ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! އަދި އެކަލާނގެއީ ހުރިހާކަމެއްގެ މައްޗަށް وكيل އެވެ. ހުރިހާކަމެއް ބަލަހައްޓަވާ ބެލެހެއްޓެވުންތެރިއާ ކަލާނގެއެވެ.

لَّا تُدْرِكُهُ ٱلْأَبْصَٰرُ وَهُوَ يُدْرِكُ ٱلْأَبْصَٰرَ ۖ وَهُوَ ٱللَّطِيفُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١٠٣﴾ قَدْ جَآءَكُم بَصَآئِرُ مِن رَّبِّكُمْ ۖ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَنْ عَمِىَ فَعَلَيْهَا ۚ وَمَآ أَنَا۠ عَلَيْكُم بِحَفِيظٍ ﴿١٠٤﴾ وَكَذَٰلِكَ نُصَرِّفُ ٱلْءَايَٰتِ وَلِيَقُولُوا۟ دَرَسْتَ وَلِنُبَيِّنَهُۥ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١٠٥﴾ ٱتَّبِعْ مَآ أُوحِىَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ ۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ وَأَعْرِضْ عَنِ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٦﴾ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَآ أَشْرَكُوا۟ ۗ وَمَا جَعَلْنَٰكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا ۖ وَمَآ أَنتَ عَلَيْهِم بِوَكِيلٍ ﴿١٠٧﴾

ލުޣަވީ

لَّا تُدْرِكُهُ ٱلْأَبْصَٰرُ = (خَلْقُ ތަކުންގެ) ލޯތަކަށް އެކަލާނގެ ފެނިވަޑައިނުގަންނާނެއެވެ. / ނުފެނޭނެއެވެ. ۞ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެ. ۞ يُدْرِكُ ٱلْأَبْصَٰرَ ۖ = ހުރިހާ ލޯތަކެއް ފެނިވަޑައިގަންނަވައެވެ. / ހުރިހާ ލޯތަކެއް ދެނެވޮޑިގެންވަޑައިގަންނަވައެވެ. ۞ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެއީ. ۞ ٱللَّطِيفُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١٠٣﴾ = އޯގާވަންތަ ސިއްރުތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ހުރިހާކަމެއްގެ خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ قَدْ جَآءَكُم بَصَآئِرُ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް އައެވެ بَصَائِر އެބަހީ ހެކިތަކެވެ. (ބުއްދިއަށް حجّة އެބަހީ ހެކިތަކެވެ.) ۞ مِن رَّبِّكُمْ ۖ = ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން. ۞ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِۦ ۖ = ފަހެ (އެ حجّة އާއި دليل ތަކާ) ވިސްނާ فكر ކޮށް دليل ފެނިގެން ދިޔަ، އެމީހަކު އެއިއްތަ نفس އަށެވެ. ۞ وَمَنْ عَمِىَ = އަދި (އެ حجّة އާއި دليل ތަކަށް) ކަންފަތްބޯވިހާ ތެދުނުވެއެވެ. ۞ فَعَلَيْهَا ۚ = ފަހެ އެކަމުގެ ގެއްލުމަކީ ހަމަ އެމީހެއްގެ نفس އަށެވެ. ۞ وَمَآ أَنَا۠ = އަދި މިތަންކަލޭމެންގެ ނުވެއެވެ. ۞ عَلَيْكُم بِحَفِيظٍ ﴿١٠٤﴾ = ކަލޭމެންގެމައްޗަށް رَقِيب އަކު ކަމުގައި، (ކަލޭމެންގެ عمل ތަށް ބަލަހައްޓާ ހިފެހެއްޓެވުމުގައި) ۞ وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެގޮތަށް ދެއްވަމުއެވެ. ۞ نُصَرِّفُ ٱلْءَايَٰتِ = މިތަންކަލޭމެންގެ حجّة އާއި دليل ތައް ގޮތްގޮތަށް ތަކުރާރުކޮށް ބަޔާންކުރެއްވީމެވެ. ۞ وَلِيَقُولُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުނުމަށެވެ. ۞ دَرَسْتَ = ކަލޭގެފާނު (أهل كتاب ންގެކިބައިން) ކިޔަވާ ދަސްކޮށްގެން ވިއެވެ. ۞ وَلِنُبَيِّنَهُۥ = އަދި މިތަންކަލޭމެންގެ بيان ކޮށްދެއްވުމަށެވެ. ۞ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١٠٥﴾ = (حقّ) ދަންނަ ބަޔަކަށް. ۞ ٱتَّبِعْ = ކަލޭގެފާނު تبع ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ۞ مَآ أُوحِىَ إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެވުނު وحى އާއި. ۞ مِن رَّبِّكَ ۖ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން. ۞ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (حقّ) އިލާހަކު ނުވެއެވެ. ۞ وَأَعْرِضْ = އަދި ދުރުވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ۞ عَنِ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٦﴾ = مُشْرِك ންނާއި. ۞ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ = އަދި الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ. ۞ مَآ أَشْرَكُوا۟ ۗ = އެމީހުން شريك ނުކުރާނެއެވެ. ۞ وَمَا جَعَلْنَٰكَ = އަދި މިތަންކަލޭމެން ކަލޭގެފާނު ނުލައްވަމުއެވެ. ۞ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا ۖ = އެމީހުންގެ عمل ތަށް

ބަލަހައްޓާ ރައްކާތެރިކުރައްވާ ބޭކަލަކުކަމުގައި. ۞ وَمَآ أَنتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ. ۞ عَلَيْهِم بِوَكِيلٍ (١٠٧) = އެމީހުންގެމައްޗަށް وكيل އަކުކަމުގައި / އެމީހުންގެ ކަންތައްތައް حوال ވެވޭނޭ ބޭކަލަކުކަމުގައި. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٣) (خَلق ތަކުންގެ) ލޮލަކަށް އެކަލާނގެ ލިބިނުގަންނަވާނެއެވެ. އެކަލާނގެ ދުށުމުގެ ކުޅަދާނަކަން (ދުނިޔޭގައި) ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެންމެހައި ތަކެތީގެ ލޮލަށް ދެކެވޮޑިގެންނަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ލަޠީފުވަންތަ، ސިއްރުތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި ހުރިހާ خبر އެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٠٤) (އޭ މިސްކީނުންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ ގާތަށް (އިމާންކަމާއި ތެދުމަގު އޮޅުންފިލާފާ) حجّة އާއި دليل އަތުވެއްޖެއެވެ. ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ންނެވެ. ފަހެ، އެ حجّة އާއި دليل ތަކަށް ވިސްނާ فكر ކޮށް عبرة ލާ دليل ލިބިގެންފިމާ ތަންނަށެވެ. ފަހެ، އެކަމުގެ ފައިދާ ހުންނާނީ ހަމަ އެމީހެއްގެ نفس އަށެވެ. އަދި އެ حجّة ތަކާއި دليل ތަކުން އަނދިރިވެ އެއަށް فكر ނުކުރި މީހާ ދަންނައެވެ. އެކަމުގެ ގެއްލުމާއި ހާނިކަމީ ހަމައެމީހަކަށެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް رَقيب އަކުކަމުގައި - އެބަހީ ކަލޭމެންގެ عمل ތައް ރައްކާތެރިކޮށް ބަލަހައްޓާ ބޭކަލަކުކަމުގައި އަހުރެން ނުވެއެވެ.

(١٠٥) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ حجّة ތަކާއި دليل ތައް ގޮތްގޮތަށް ތަފާތުކޮށް بيان ކުރައްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. (އެބަހީ މިސޫރަތުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ حجّة ތަކާއި دليل ތައް ތަފާތުކޮށް بيان ކުރައްވާފަދައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمر އާއި ނަހީގެބާވަތުން ކަލޭމެންނަށް ނޫނީ ކަންތައްތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ بيان ކުރައްވަމެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނު أهل كتاب ންގެ ގާތުން ކިޔެވީ ވިދާޅުވާކަމުގައި އެމީހުން ބުނުމަށެވެ. އަދި حقّ އެއީ حقّ ކަން ދަންނަ ބަޔަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ بيان ކުރެއްވުމަށެވެ.

(١٠٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ން ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި وحى އަށް ކަލޭގެފާނު تبع ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އެކަލާނގެ ފިޔަވައި حقّ إله އަކު ނުވެއެވެ. އަދި مشرك ންގެ ކިބައިން އެނބުރި ދުރުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!

(١٠٧) އަދި الله އެދިވޮޑިގެންނެވިނަމަ އެމީހުން شريك ނުކުރީހެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ عمل ތައް ބަލަހައްޓާ ރައްކާތެރިކުރައްވާ ބޭކަލަކުކަމުގައި ކަލޭގެފާނު ނުލައްވަމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ކަންތައްތައް حوال ވެވޭނޭ ބޭކަލަކުކަމުގައި ކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ.

وَلَا تَسُبُّوا۟ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ فَيَسُبُّوا۟ ٱللَّهَ عَدْوًۢا بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ كَذَٰلِكَ زَيَّنَّا لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلَهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِم مَّرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٠٨﴾ وَأَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ لَئِن جَآءَتْهُمْ ءَايَةٌ لَّيُؤْمِنُنَّ بِهَا ۚ قُلْ إِنَّمَا ٱلْـَٔايَٰتُ عِندَ ٱللَّهِ ۖ وَمَا يُشْعِرُكُمْ أَنَّهَآ إِذَا جَآءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠٩﴾ وَنُقَلِّبُ أَفْـِٔدَتَهُمْ وَأَبْصَٰرَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا۟ بِهِۦٓ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرُهُمْ فِى طُغْيَٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١١٠﴾

ތަރުޖަމާ

وَلَا تَسُبُّوا = (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ކަލޭމެން ހުތުރު އަރުވައި ނުބުނާށެވެ! ۞ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ = اللّٰه ދޫކޮށް އެމީހުންގޮވާ دعاء ކުރާކަލާނގެތަކަށް (مشرك ންގެ إله ންނަށް)۞ فَيَسُبُّوا اللَّهَ = ފަހެ ހުތުރުން އެމީހުން اللّٰه އަށް ހުތުރު އަރުވައި ނުބުނާނެއެވެ.۞ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ = އެއްވެސް ޢިލްމެއްނެތި އަނިޔާވެރިކަމުން.۞ كَذَٰلِكَ زَيَّنَّا = އެފަދައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނީމެވެ.۞ لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلَهُمْ = ކޮންމެ أمّة އަކަށްވެސް އެބައެއްގެ عمل .۞ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ = ދެން އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައެވެ.۞ مَرْجِعُهُمْ = އެމީހުން އެނބުރި رجوع ވާ ތަންވަނީ.۞ فَيُنَبِّئُهُمْ = ދެން އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް خبر ދެއްވާނެއެވެ.۞ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٠٨﴾ = އެމީހުންކުރާ ކަމުގައިވީކަންތަކުގެ.۞ وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ = އަދި އެމީހުން اللّٰه ގަންދީ ހުވައިކުރިއެވެ.۞ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ = އެމީހުންގެ ގަދަ ހުވައިން.۞ لَئِن جَاءَتْهُمْ آيَةٌ = އެމީހުންނަށް آية އެއް / دليل އެއް ކަނޑައެޅިގެން އަތުވެއްޖެއްޔާ.۞ لَيُؤْمِنُنَّ بِهَا = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެ دليل އަށް އީމާންވާނެކަމުގައި.۞ قُلْ = ކަލޭގަނޑު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِندَ اللَّهِ = دليل ތައް ވާނީހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ގެ حضرة ގައެވެ.۞ وَمَا يُشْعِرُكُمْ = އަދި ކަލޭމެނަށް އެނގޭނީ ކިހިނެތްހެއްޔެވެ؟۞ أَنَّهَا إِذَا جَاءَتْ = ހަމަކަށަވަރުން އެއާޔަތް / އެ دليل އަތުވެއްޖެއްޔާ.۞ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠٩﴾ = އެމީހުން އީމާންނުވާނެއެވެ. / ނުވާނެ އެމީހުން އީމާންނުވާނެކަން.۞ وَنُقَلِّبُ أَفْئِدَتَهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިތްތައް ފުރޮޅުއްވާ އަނބުރުއްވާނެއެވެ.۞ وَأَبْصَارَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ލޮލުތައް.۞ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا = އެމީހުން އީމާންނުވީފަދައިން.۞ بِهِ = އެއަށް ނުވަތަ އެކަލާނގެއަށް۞ أَوَّلَ مَرَّةٍ = ފުރަތަމަ ފަހަރު.۞ وَنَذَرُهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވާނެއެވެ.۞ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١١٠﴾ = އެމީހުންގެ ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގައި ދުވުންއެޅިގެން ތިބުމަށް.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٨) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) الله ފިޔަވައި އެމީހުން دعاء ކުރާ ތަކެތިކަމަށް (އެބަހީ مشرك ންގެ إله ން ތަކަށް) ކަލޭމެން ހުތުރު އެއްޗެހިނުކިޔާށެވެ! ފަހެ، އޭރުން – އެބަހީ ހުތުރުއެއްޗެހި ކިޔައިފިނަމަ އެމީހުން އެއްވެސް علم އެއް އެނގުމެއްނެތި ، ޢަދުއްވުވެރިކަމުން الله އަށް ހުތުރުއެއްޗެހި ކިޔާނެތެވެ. އަދި ކޮންމެ أمّة އަކަށްވެސް އެބައިމީހުންގެ عَمَلُ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޒީނަތްތެރިކޮށްދެއްވީމެވެ. (އެއީ މިދުނިޔެއަށްވެސް ބަލައިގަތުމަށްޓަކައި شيطانާއި ހިތްވަރުދިނުމުގެ ޒީނަތްތެރިކޮށްދެއްވީމެވެ.) ދެން އެމީހުން އެނބުރި رجوع ވުން ނުވަތަ رجوع ވާންވާނީ އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައެވެ. ދެން އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ކުރިކަމުގައިވީ ކަންތައްތަކުގެ خبر އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވާނެއެވެ.

(١٠٩) އަދި الله ގަންޏާ ގަދަހުވައިން ހުވައިކޮށް އެމީހުން ބުނެއެވެ. އެހެނީ އެމީހުންގެ ގާތަށްވެސް އާޔަތެއް އަތުވެއްޖެއްޔާ (އެބަހީ محمّد ގެފާނުންގެ رسول ކަން އެއީ ތެދު رسول ކަމެއްކަމަށް دليل ކުރާ دليل އެއް حجّة އެއް އަތުވެއްޖެއްޔާ) ހަމަކަށަވަރުންވެސް އެމީހުން އެއަށް އެބަހީ އެއާޔަތަށް އީމާންވާނެކަން ކަށަވަރެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އާޔަތަކީ دليل އެއް معجزة އެއް ގެންނެވުން ވާކަންކަށަވަރު الله ގެ حضرة ންނެވެ. (އެއީ އަހުރެންގެ ކަމެއްނޫނެވެ.) އަދި އޭ مؤمن ންނޭވެ! އެ دليل އެއް - معجزة އެއް އައިސް އެމީހުން އީމާންވާނެކަން ކަލޭމެންނަށް إحسان ކުރެވޭނީ ކޮންކަމަކުންހެއްޔެވެ؟ (ނުވަތަ އަންނަ قراءة ގައިވާގޮތުން އެ دليل އެއް އެ معجزة އެއް އަތުވެއްޖެއްޔާ އެއަށް ކަލޭމެން (މިބައި مشرك ން) އީމާންނުވާނެއެވެ. އަދި މިއޮތް ގޮތުގެމަތިންވެސް މިއާޔަތުގެ މާނަ ކިޔެވިދާނެއެވެ. والله أعلم)

(١١٠) އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކާއި އެމީހުންގެ ލޮލަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފުރަތަމައާ ބަދަލުކުރައްވާ ތަފާތު ކުރައްވާމެވެ. އީމާންކަމާއި ދުރުގެ ހުރަސްއަޅުއްވާމެވެ. އެއީ އެމީހުން ފުރަތަމަވެސް އެކަލޭގެފާނަށް އީމާންނުވި ފަދައިންނެވެ. އޭ رسول الله އެވެ. އެމީހުންގެ އެ ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގައި ދުރުދުރުން އެބުރިގަނެވުމަށް ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ!

۞ وَلَوْ أَنَّنَا نَزَّلْنَآ إِلَيْهِمُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةَ وَكَلَّمَهُمُ ٱلْمَوْتَىٰ وَحَشَرْنَا عَلَيْهِمْ كُلَّ شَىْءٍ قُبُلًا مَّا كَانُوا۟ لِيُؤْمِنُوٓا۟ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ يَجْهَلُونَ ﴿١١١﴾ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِىٍّ عَدُوًّا شَيَـٰطِينَ ٱلْإِنسِ وَٱلْجِنِّ يُوحِى بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرُفَ ٱلْقَوْلِ غُرُورًا ۚ وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ ۖ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴿١١٢﴾ وَلِتَصْغَىٰٓ إِلَيْهِ أَفْـِٔدَةُ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْـَٔاخِرَةِ وَلِيَرْضَوْهُ وَلِيَقْتَرِفُوا۟ مَا هُم مُّقْتَرِفُونَ ﴿١١٣﴾ أَفَغَيْرَ ٱللَّهِ أَبْتَغِى حَكَمًا وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ إِلَيْكُمُ ٱلْكِتَـٰبَ مُفَصَّلًا ۚ وَٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَـٰهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ يَعْلَمُونَ أَنَّهُۥ مُنَزَّلٌ مِّن رَّبِّكَ بِٱلْحَقِّ ۖ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُمْتَرِينَ ﴿١١٤﴾

ލަފުޒީ މާނަ

۞ وَلَوْ أَنَّنَا نَزَّلْنَآ إِلَيْهِمُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވިނަމަ.۞ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةَ = މަލާއިކަތް ބާވައިލުން.۞ وَكَلَّمَهُمُ ٱلْمَوْتَىٰ = އަދި އެމީހުންނާއި މަރުވި މީސްތަކުން ވާހަކަދެއްކިނަމަވެސް.۞ وَحَشَرْنَا عَلَيْهِمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ محشر ކުރެއްވިނަމަވެސް (އެއްކުރެއްވިނަމަވެސް)۞ كُلَّ شَىْءٍ قُبُلًا = ހުރިހާ އެއްޗެއް ހަމަ ކުރިމައްޗަށް (ހަމަފާޅުގައި) ނުވަތަ قبيلة قبيلة އަށް.۞ مَّا كَانُوا۟ لِيُؤْمِنُوا۟ = އެމީހުންނަކީ އީމާންވާނޭ ބަޔަކުކަމުގައި ނުވެއެވެ.۞ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ = الله އިރާދަކުރެއްވުމާ ދެނުވީ.۞ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ = އަދި އެއުރެންގެތެރެއިން އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންނަކީ۞ تَجْهَلُونَ ﴿١١١﴾ = އެމީހުންނަކީ އެކަން ނޭނގޭއުރެވެ.۞ وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިން.۞ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِىٍّ = ކޮންމެ نبى އަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލައްވައިފީމެވެ.۞ عَدُوًّا = عَدُوّ އަކު. (عَدُوّ ން)۞ شَيَـٰطِينَ ٱلْإِنسِ وَٱلْجِنِّ = އެއީ އިންސާނުންނާއި ޖިންނީންގެ شيطان ންނަށެވެ.۞ يُوحِى بَعْضُهُمْ = އޭގެ ބައެއްމީހުން ވަސްވާސްދެއެވެ.۞ إِلَىٰ بَعْضٍ = އަނެއްބަޔަކަށް.۞ زُخْرُفَ ٱلْقَوْلِ = ޒީނަތްތެރި ބަސްތަކެއް.۞ غُرُورًا = ހެއްލުވުމުގެ ގޮތުން.۞ وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އިރާދަކުރެއްވިނަމަ.۞ مَا فَعَلُوهُ = އެމީހުން އެކަން ނުކުރީހެވެ.۞ فَذَرْهُمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ.۞ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴿١١٢﴾ = އަދި އެމީހުން އުފައްދާ ދޮގުތަކާއެކުގައި.۞ وَلِتَصْغَىٰٓ إِلَيْهِ = އަދި އެއާއި ދިމާލަށް ޖެހިލުމަށްޓަކައެވެ.۞ أَفْـِٔدَةُ ٱلَّذِينَ = އެމީހުންގެ ހިތްތައް۞ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْـَٔاخِرَةِ = އެމީހުން آخرة ދުވަހަށް އީމާންނުވާ.۞ وَلِيَرْضَوْهُ = އަދި އެމީހުން އެކަމަށް ރުހުމަށްޓަކައެވެ.۞ وَلِيَقْتَرِفُوا۟ = އަދި އެމީހުން عمل ކުރުމަށްޓަކައެވެ. (ނުބައި عمل ކުރުމަށްޓަކައެވެ.)۞ مَا هُم مُّقْتَرِفُونَ ﴿١١٣﴾ = އެމީހުން އެކުރާ ނުބައި ހަމަކުރާކަމުގައިވާ.۞ أَفَغَيْرَ ٱللَّهِ = ފަހެ ގައިރު الله ނޫން އެހެން ފަރާތެއް ހޯދާނީތޯ؟ (އަހަރެން ފަރާތެއް ހޯދާނީތޯ.)۞ أَبْتَغِى حَكَمًا = حكم ކުރާ ފަރާތެއްކަމުގައި އަހަރެން އެދޭނީތޯ.۞ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.۞ أَنزَلَ إِلَيْكُمُ ٱلْكِتَـٰبَ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފޮތް ބާވައިލެއްވީ.۞ مُفَصَّلًا = تفصيل ކޮށް بيان ކޮށްދީ حال .۞ وَٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَـٰهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ = އަދި އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތް ދެއްވި މީހުން.۞ يَعْلَمُونَ = އެމީހުންނަށް އެނގެއެވެ.۞ أَنَّهُۥ مُنَزَّلٌ =

ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ބާވައިލެއްވިގެންވާ ފޮތެއްކަން. ❁ مِّن رَّبِّكَ بِٱلْحَقِّ = ހަމަ حقّ ގޮތުގައި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ން ❁ فَلَا تَكُونَنَّ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ! ❁ مِنَ ٱلْمُمْتَرِينَ (١١٤) = ޝައްކުކުރާމީހުންގެ ތެރެއިން. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١١١) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ގާތަށް (مشرك ންގެ ގާތަށް) މަލާއިކަތުބޭކަލުން ފޮނުއްވިނަމަވެސް އަދި ނުވަތަ މަރުވެފައިވާ މީހުން ދިރިގެން ތެދުވެ އެމީހުންނާއި ވާހަކަދައްކާނަމަވެސް އަދި ނުވަތަ ހުރިހާއެއްޗެއް ހަމަ ފެނުމުގައި قبيلة قبيلة އަށް ބައިބައިން ޖަމާކުރައްވާ محشر ކުރެއްވިނަމަވެސް الله އެދިވޮޑިގެންނެވުމަކާ ނުލައި އެމީހުން އީމާންނުވާނެއެވެ. އަދި އެކަމަކު އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންނަކީ އެކަން ނުދަންނަމީހުންނެވެ.

(١١٢) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނަށް އިންސީންނާއި ޖިންނީންގެ شيطان ން ދުޝްމަނުންކަމުގައި ލެއްވިހެން ކޮންމެ نبى ބޭކަލަކަށްވެސް އިންސާނުންނާއި ޖިންނީންގެ ތެރެއިން މިމުޝްރިކުންނާގެ شيطان ން ލެއްވީމެވެ. އެއީ އެބޭކަލުންގެ عدوُّ ންނެވެ. އެބައިމީހުން އެއްބައި އަނެއްބަޔަކަށް ޒީނަތްތެރިކޮށް ހިތްގައިމު ބަސްތައް ވަސްވާސްކޮށް ދެއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އެދިވޮޑިގެންނެވިނަމަ އެމީހުން އެކަން ނުކުރާނެއެވެ. ފަހެ އެމީހުންނާއި އެމީހުން އުފައްދާ ދޮގުތަކާއި ދޫކޮށްލައްވާށެވެ.

(١١٣) އަދި آخرة ދުވަހަށް އީމާންނުވާ މީހުންގެ ހިތްތައް އެކަމަށް ލެނބުމަށްޓަކައެވެ. (އެބަހީ شيطانُ ންގެ އެ ޒީނަތްތެރި ބަސްތަކަށް) ލެނބުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އެމީހުން އެކަމަށް ރުހުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އެމީހުން އެކުރާ ނުބައި عمل ތައް އެމީހުން ކުރުމަށްޓަކައެވެ.

(١١٤) އަދި حكم ކުރާ ފަރާތެއްގެ ގޮތުން الله ނޫން އެހެންފަރާތެއް އަހުރެން އެދެންވީހެއްޔެވެ؟ އެކަލާނގެއީ ކަލޭގެފާނުމެންނަށް تفصيل ކޮށް بيان ކޮށްދީ حال ގައި ފޮތް ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް މިމުޝްރިކުންނަށް ފޮތް ދެއްވިމީހުން އެބަހީ يهود ން يعنى އެބައިމީހުން قرآن އަކީ ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ން ހަމަ حقّ ގޮތުގައި ބާވައިލައްވާފައިވާ ފޮތެއްކަން ހަމަކަށަވަރުން ދަނެއެވެ. ފަހެ ޝައްކުކުރާމީހުންގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ.

وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا ۚ لَّا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ ۚ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١١٥﴾ وَإِن تُطِعْ أَكْثَرَ مَن فِي الْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ ۚ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿١١٦﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ مَن يَضِلُّ عَن سَبِيلِهِ ۖ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿١١٧﴾ فَكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِن كُنتُم بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾ وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُم مَّا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ إِلَيْهِ ۗ وَإِنَّ كَثِيرًا لَّيُضِلُّونَ بِأَهْوَائِهِم بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ ﴿١١٩﴾ وَذَرُوا ظَاهِرَ الْإِثْمِ وَبَاطِنَهُ ۚ إِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ الْإِثْمَ سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ ﴿١٢٠﴾

ލަފުޒީ މާނަ

وَتَمَّتْ = އަދި ފުރިހަމަވެއްޖެއެވެ. ۞ كَلِمَتُ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުންގެ رَبّ ގެ كلمة ތުގެ. ۞ صِدْقًا وَعَدْلًا = ތެދުވެރިކަމާއި عدل ވެރިކަމުގެ ގޮތުން. ۞ لَّا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ = އެކަލާނގެ كلمة ތުގެތައް ބަދަލުކުރާނޭމީހަކު ނުވެއެވެ. ۞ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١١٥﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَإِن تُطِعْ = އަދި ކަލޭގެފާނު ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގެންފިއްޔާ. ۞ أَكْثَرَ مَن فِي الْأَرْضِ = ބިންމަތީގައިވާ ގިނަމީހުންނަށް. ۞ يُضِلُّوكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނު މަގުފުރައްދަވައިލާނެއެވެ. ۞ عَن سَبِيلِ اللَّهِ = الله ގެމަގުން. ۞ إِن يَتَّبِعُونَ = އެމީހުން تبع ވާކަމުގައި ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا الظَّنَّ = ހީއަށްމެނުވީ. ۞ وَإِنْ هُمْ = އަދި އެމީހުން ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿١١٦﴾ = ހަދަހިޔާރު ދޮގުހެދުމާ ބަހައްޓާކަށްމެނުވީ. ۞ إِنَّ رَبَّكَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުންގެ رَبّ. ۞ هُوَ أَعْلَمُ = އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ ބޭފުޅެވެ. ۞ مَن يَضِلُّ عَن سَبِيلِهِ = އެކަލާނގެ މަގުން ފުރެދޭމީހުން. ۞ وَهُوَ أَعْلَمُ = އަދި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ ބޭފުޅެވެ. ۞ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿١١٧﴾ = ތެދުމަގު ލިބިގެންވާ މީހުން. ۞ فَكُلُوا = ފަހެ ކަލޭމެން ކާށެވެ. ۞ مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ = އެއެއްޗެއްގެމައްޗަށް الله ގެ ނަންފުޅު ގަނެވުނު އެއްޗަކުން. (صحّ މަގުން ކަތިލެވުން އެއްޗަކުން.) ۞ إِن كُنتُم = ކަލޭމެން ވާނަމަ. ۞ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾ = އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް އީމާންވާބަޔަކު ކަމުގައި. ۞ وَمَا لَكُمْ = ކަލޭމެން ކޮންއެއްޗެއްވީ؟ ۞ أَلَّا تَأْكُلُوا = ކަލޭމެން ނުކައިފި. ۞ مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ = އެއެއްޗެއްގެމައްޗަށް الله ގެ ނަންފުޅު ގަނެވިފައިވާ ތަކެތިން. ۞ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُم = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް تفصيل ކޮށް بيان ކޮށްދެއްވައިފިއެވެ. ۞ مَّا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެމައްޗަށް އެކަލާނގެ حرام ކުރެއްވިތަކެތި. ۞ إِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ إِلَيْهِ = އެއެއްޗަކަށް މަޖުބޫރުވެގެން ކާންޖެހިގެން ބޭނުންވާ އެއްޗެއްމެނުވީ. ۞ وَإِنَّ كَثِيرًا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ގިނަމީހުން. ۞ لَّيُضِلُّونَ = ކަނޑައެޅިގެން (މީސްތަކުން މަގުފުރައްދައެވެ. ۞ بِأَهْوَائِهِم = އެމީހުންގެ ހަވާއާ އެދުމުން. ۞ بِغَيْرِ عِلْمٍ = އެއްވެސް އެނގުމަކާނުލައި / علم

އެނގެނީ. ۞ إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ. ۞ هُوَ أَعْلَمُ = ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ
އެކަލާނގެއެވެ.۞ بِٱلْمُعْتَدِينَ ﴿١١٩﴾ = حَدُّ ފަހަނަޅައިގެންދާމީހުންނާއިމެދު.۞ وَذَرُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން
ދޫކޮށްލާށެވެ.۞ ظَٰهِرَ ٱلْإِثْمِ وَبَاطِنَهُۥٓ = ފާޅުގައިވާ ފާފައާ އަދި ފޮރުވިގެން ސިއްރުގައިވާ ފާފަ.۞ إِنَّ
ٱلَّذِينَ يَكْسِبُونَ ٱلْإِثْمَ = ހަމަކަށަވަރުން ފާފަތައް ހޯދާމީހުން. (ކުރާމީހުން.)۞ سَيُجْزَوْنَ = ހިނގަންނުރު
އެމީހުންނަށް ޖަޒާދެވޭނެއެވެ.۞ بِمَا كَانُوا۟ يَقْتَرِفُونَ ﴿١٢٠﴾ = އެމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތަކުގެ ސަބަބުން. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١١٥) އަދި عدل ފުރިހަމަވުމާއި ތެދުފުރިހަމަވުމުގެ ގޮތުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ كلمة ފުޅު ފުރިހަމަވެއްޖެއެވެ. (ކީރިތި قرآن އަކީ އެގޮތަށް ފުރިހަމަވީ كلمة ފުޅެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ كلمة ފުޅު ބަދަލުކުރާނެ އެއްވެސް ނުވެއެވެ.

(١١٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) ބިންމަތީގައިވާ ގިނަމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގެންފިއްޔާ އެމީހުން الله ގެމަގުން ކަލޭގެފާނު ފުރައްދާނެއެވެ. އަދި ހަމަ ހީއަށް ވުރެބޮޑަށް އެމީހުން تبع ވާކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި ދޮގުހަދާ خيال ކުރުމަށްވުރެ ބޮޑަށް އެމީހުން ނުކުރެއެވެ.

(١١٧) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ، އެކަލާނގެ މަގުން ފުރެދިގެންދާ މީހަކު ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ތެދުމަގުގައިވާ މީހުން މީހަކު ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.

(١١٨) ފަހެ ކަލޭމެން الله ގެ ނަންފުޅު ކިޔުމާއި ގޮވައިގެން ކަތިލާ ތަކެތިން ކާށެވެ. (އެބަހީ: بسم ކިޔައިގެން صحّ ގޮތުގެމަތިން ކަތިލާ ތަކެތި މަސް ކާށެވެ.) ކަލޭމެން އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް އީމާންވާމީހުން ކަމުގައިވާނަމަ ތެދުކުރާތިއެވެ. އެއީ ހެޔޮކަންތަކެވެ.

(١١٩) އަދި އެއްވެސްކަމަކުން ކަލޭމެން الله ގެ ނަންފުޅު ކިޔުމާއި ގޮވައިގެން ކަތިލެވޭ ތަކެތިން ނުކައި ހުރީ ކީއްވެގޮތެއް؟ ކޮންކަމެއްތޯ ކަލޭމެން ހަރާމްކުރަނީ؟ ނުކެވިދާނެ ގޮތުގައި ބަދަލުކުރެވޭނެ حال ގޮތްތަކުން ކަލޭމެންނަށް ކާން ހުއްދަވާ ފަރާތް ފިޔަވައި ކަލޭމެންނަށް حرام ކުރެއްވި ތަކެތި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް تفصيل ކޮށް بيان ކޮށްދެއްވައިފިއެވެ. އަދި ގިނަމީހުން ހަމަ ފާފަ ކުރުމުގައި އެމީހުންގެ علم އެއްނެތި އެމީހުންގެ هوى نفس އަށް ތަބާވެގެން މީސްތަކުން މަގުފުރައްދާކަށް ބޮޑަށް މަސައްކަތް ކުރަމުގެއެވެ. (އެފަދަ صحّ دليل އެއްނެތި މީހުންގެ ނަފުސުގެ ބާޠިލް فتوى ދިނުމުގެ ސަބަބުން ކަލޭމެން ތަބާނުވާށެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ހައްދުފަހަނަޅައިގެން حدّ ދާމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.

(١٢٠) ފާޅުގައިވާ ފާފައާ އަދި ފޮރުވިގެން ސިއްރުގައިވާ ފާފަ ދޫކޮށްލާށެވެ. (ނުވަތަ ބިނާ އަދި ޒިނޭ ފަދަ ފާފަތައް ދޫކޮށްލާށެވެ.....) ހަމަކަށަވަރުން ފާފަތައް ކުރާ މީހުން އެމީހުން އެކުރާ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް ޖަޒާދެވޭނެއެވެ.

وَلَا تَأْكُلُوا۟ مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ ٱسْمُ ٱللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُۥ لَفِسْقٌ ۗ وَإِنَّ ٱلشَّيَـٰطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰٓ أَوْلِيَآئِهِمْ لِيُجَـٰدِلُوكُمْ ۖ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ ﴿١٢١﴾ أَوَمَن كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَـٰهُ وَجَعَلْنَا لَهُۥ نُورًا يَمْشِى بِهِۦ فِى ٱلنَّاسِ كَمَن مَّثَلُهُۥ فِى ٱلظُّلُمَـٰتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِّنْهَا ۚ كَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِلْكَـٰفِرِينَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٢٢﴾ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا فِى كُلِّ قَرْيَةٍ أَكَـٰبِرَ مُجْرِمِيهَا لِيَمْكُرُوا۟ فِيهَا ۖ وَمَا يَمْكُرُونَ إِلَّا بِأَنفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿١٢٣﴾

ލުޣަތު

وَلَا تَأْكُلُوا = އަދި ކައިނުލާށެވެ! ✲ مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ = އެ އެއްޗެއްގެ މައްޗަށް اللّه ގެ ނަންފުޅު ނުގަނެވޭ އެއްޗެހިން. ✲ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން فاسقُ ކަމެކެވެ. އުޅުއްވުމެވެ. ✲ وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން شيطان ތަކުން. ✲ لَيُوحُونَ = ކަނޑައެޅިގެން އަންގަވައި خبر ދެއެވެ. ✲ إِلَى أَوْلِيَائِهِمْ = އެމީހުންގެ ސަހަރޯވެރިންނަށް، އެމީހުންގެ وَلي ންނަށް. ✲ لِيُجَادِلُوكُمْ = އެމީހުން ކަށޫވެނާ ޖަދަލުކުރުމަށް. ✲ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ = އަދި ކަށޫވެން އެމީހުންނާ ކިޔަމަންވެއްޖެއްނަމަ. ✲ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ ﴿١٢١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަށޫވެންނަރި مشرك ންނެވެ. ✲ أَوَمَن كَانَ مَيْتًا = މަރުވެގެންވާ މީހަކު ކަލޭގައިމީހަކު ކުރެއްވީމުތޯ؟ ✲ فَأَحْيَيْنَاهُ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހަކު ދިރުއްވީމު. ✲ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا = އަދި އެމީހަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ نور އެއްލެއްވީމު / އަލިކަމެއްލެއްވީމު. ✲ يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ = އެއާ އެއްކިބައިގެ މީހުންގެތެރޭގައި ގުޅުގެދިޔަ. ✲ كَمَن مَّثَلُهُ = އެމީހެއްގެ މިސާލުގެ މީހާއެކުތޯ؟ ✲ فِي الظُّلُمَاتِ = އަނދިރިކަމުގެ ތެރޭގައި. ✲ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِّنْهَا = އޭގެ އެއްކިބައިގައި ނުނިކުންނަ ކަމުގައިވާ. ✲ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން. ✲ زُيِّنَ لِلْكَافِرِينَ = ކާފިރުންނަށް ޒީނަތްތެރިވެ ލެއްވިއެވެ. ✲ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢٢﴾ = އެމީހުން ކުރި ކަމުގައިވި ކަންތައްތައް. ✲ وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިން. (ކާފިރުންނަށް އެމީހުންގެ عمل ތައް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނީ ފަދައިން) ✲ جَعَلْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ = ކޮންމެ ރަށެއްގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލައްވައިފީމެވެ. ✲ أَكَابِرَ مُجْرِمِيهَا = އެރަށެއްގެ ބޮޑެތި މީހުން އޭގެ އެރަށުގެ مُجْرِمِ ންކަމުގައި. ✲ لِيَمْكُرُوا فِيهَا = އެމީހުން އެރަށުގައި ނުބައިގޮތްތެރިވުމަށް (دين އަދި نبي ގެ އަނބުރާއިގެ ނުކުންނަ ބޮޑުކުރުމަށް) ✲ وَمَا يَمْكُرُونَ = އަދި އެމީހުން مَكْرُ ހަދާކަމުގައި ނުވެއެވެ. / ކޮށާކަމުގައި ނުވެއެވެ. ✲ إِلَّا بِأَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ نفس ތަކާމެދުގައި. (އެގޮތުގެ ނުބައިކަން ޖެހޭނީ އެމީހުންނަށެވެ.) ✲ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿١٢٣﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް އެކަން إحساس ވެސް ނުވެއެވެ. ✲

إجْمَالِي މާނަ

(١٢١) އަދި އެއްޗެއްގެ މައްޗަށް اللّه ގެ ނަންފުޅު ނުގަނެވި ކަތިލެވިފައިވާ އެއްޗެހިން ކަލޭމެން ނުކާށެވެ! (އެބަހީ: މަސްކަށްއުން ޙަލާލު ވުމަށް بسم ކިޔުމަކީ صحّ ވުމުގެ ޝަރުޠެއް ކަމުގައިވާތީ ނުކާށެވެ.) އެއީ ހަމަކަށަވަރުން فاسق ކަމެކެވެ. އެބަހީ ފާފައެކެވެ./ ނުވަތަ ހަލާލުން ބޭރުވުން ކަމުގައިވާ ކަންތައްތަކެވެ. އަދި شيطان ނާ އެކުވެރިންގެ ولي ންނަށް (ސަހަރާވެރިންނަށް) خبر ދެއްވާ އަށަގައި ހަމަ ކަލޭމެން ތަބާވާ މީހުންނަކީ مؤمن ންނާ جدل ކުރުމަށް ފޮނުވާތީއެވެ. އަދި ކަލޭމެން އުޅުއްވާ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ވާނީ مشرك ންނެވެ.

• ތަފްސީރެއް: މިއާއިބެހޭ މިވާ شيطان ނަށް އެއީ فَارِس ކައިރީގެމީހުންނަށް ނުނިވާ ވަހީ އެއާ ބެހޭގޮތުން مجوسي ންގެ އެކުވެރިންނެވެ. ދެން އެމީހުންގެ ولي ންނަށް ވަޙީކޮށް މަޝްރިކުންނާ مكّة ގެ قريش ގެ ބޮޑެތި مشرك ންނެވެ. އެމީހުން جدل ކުރިކަމުގެ ވާހަކައެވެ. ތިބާ އެކަންތައް މަރުވާ ދުވަސް އަދި މިކަންތަކުގެ ތަފްސީރުގައިވާ ފަދައެވެ. މިއާއިބެހޭ تفسير ގައި ބަޔާންކުރެވިފައެވެ. واللّه أعلم - = تفسير طبرى ބަލާށެވެ. =

(١٢٢) މަރުވެފައިވާ މީހަކު ދިރުވައި ދެއްވައި ފަހެ ރަނގަޅު މަގުދައްކަވައި ދެއްވައި އަދި އޭނާއަށް ނޫރެއް އަލިކުރައްވައި އޭގެ نور ގެ ބަލައިގައި މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި ހިނގާބިނގާވެއުޅޭ މީހާއާ އަނދިރިތަކުގެތެރޭގައި އޮތް އެއިން ނުކުމެވުނު ނުކުމެވެނިވި ތިބޭ މީހަކު އެއްފަދަވާނެތޯ؟ ކާފިރުން އެމީހުންކުރާ ނުބައި عمل ތައް އެމީހުންނަށް ހިތްގައިމުކޮށް ދައްކަވައިދީފައިވާނެއެވެ.

• ތަފްސީރެއް! މިއީ مؤمن އިމާންތެރިމީހާއި ކާފިރުގެ މިސާލެވެ. مؤمن މީހާއަށް اللّه هداية ދެއްވާތީ އޭނާ ނޫރާނީ ވެގެންދެއެވެ. އަނެއް ކާފިރުމީހާ އަނދިރިކަމުގައި ހުރެއެވެ. ކާފިރުކަމުގެ ތެރެއިން ނުކުމެވޭނެ ގޮތެއް ނެތެވެ. އެހެނީ އޭނާއަށް ނުފެނެއެވެ.

(١٢٣) އަދި ހަމައެފަދައިން ކާފިރުންނަށް އެމީހުންނަށް ނުބައި عمل ތައް ހިތްގައިމުކޮށްދިން ފަދައިން މީސްތަކުންގެ ކޮންމެ ރަށެއްގައިވާ ބޮޑެތިމީހުން އެރަށެއްގެ مُجْرِم ނުބައިމީހުން ލެއްވީމެވެ. (އެއީ އެމީހުން އެމީހުންގެ إختيار ކުރިގޮތެވެ.) ދެން އެމީހުން އެރަށުގައިވާ مَكْرُ ތައް ހަދައެވެ. (اللّه ގެ دين އާއި دين ގެ أهل ންނާ ދެކޮޅަށް ބޮޑެތި ކުށްތައް ހަދައެވެ. مشروع ނޫން ކަންތައް ކުރައެވެ. ބޮޑުބޮޑުން ترقّي އާއި ކުރިއެރުމަށް ހުރަސްއަޅައެވެ. إسلامى دين ހަލާކު ކުރުމަށެވެ.) އަދި އެކަމަކު އެމީހުން އެހަދާ مَكْرُ ތަކުގެ ނުބައިކަން ހަމައެކަނި އޮންނާނީ އެމީހުންނަށެވެ. އެކަން އެމީހުންނަށް ނޭނގެއެވެ. إحساس ނުކުރެވެއެވެ.

وَإِذَا جَآءَتْهُمْ ءَايَةٌ قَالُوا۟ لَن نُّؤْمِنَ حَتَّىٰ نُؤْتَىٰ مِثْلَ مَآ أُوتِىَ رُسُلُ ٱللَّهِ ۘ ٱللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُۥ ۗ سَيُصِيبُ ٱلَّذِينَ أَجْرَمُوا۟ صَغَارٌ عِندَ ٱللَّهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌۢ بِمَا كَانُوا۟ يَمْكُرُونَ ﴿١٢٤﴾ فَمَن يُرِدِ ٱللَّهُ أَن يَهْدِيَهُۥ يَشْرَحْ صَدْرَهُۥ لِلْإِسْلَٰمِ ۖ وَمَن يُرِدْ أَن يُضِلَّهُۥ يَجْعَلْ صَدْرَهُۥ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِى ٱلسَّمَآءِ ۚ كَذَٰلِكَ يَجْعَلُ ٱللَّهُ ٱلرِّجْسَ عَلَى ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٢٥﴾ وَهَٰذَا صِرَٰطُ رَبِّكَ مُسْتَقِيمًا ۗ قَدْ فَصَّلْنَا ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٢٦﴾ ۞ لَهُمْ دَارُ ٱلسَّلَٰمِ عِندَ رَبِّهِمْ ۖ وَهُوَ وَلِيُّهُم بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٢٧﴾

ލަފުޒުމާނަ

وَإِذَا جَآءَتْهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ގާތަށް އަތުވެއްޖެއްޔާ.۞ ءَايَةٌ = އެއްވެސް دليل އެއް. حجّة އެއް. ۞ قَالُوٓا = އެމީހުންބުނެއެވެ. / ބުނާނެއެވެ.۞ لَن نُّؤْمِنَ = އަހުރެމެން އީމާންނުވާނަމެވެ. ۞ حَتَّىٰ نُؤْتَىٰ = އަހުރެމެންނަށް ގެނެސްދިނުމަކަށްދާންދެން. ۞ مِثْلَ مَآ أُوتِىَ رُسُلُ ٱللَّهِ = الله ގެ رسول ންނަށް ދެއްވި ފަދައެއްޗެއް. (معجزة އެއް.) ۞ ٱللَّهُ أَعْلَمُ = الله ދެނެވޮޑިގެންވުން ބޮޑުވެ.۞ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُۥ = އެކަލާނގެ رسول ކަން ދެއްވާން (މީހެއް-) ކަމެއް. ۞ سَيُصِيبُ ٱلَّذِينَ أَجْرَمُوٓا = ނިކަންހުރި ފާފަކަމެއްކުރިމީހުންނަށް ޖެހޭނެއެވެ.۞ صَغَارٌ عِندَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ން ދެރަކަމާއި ނިކަމެތިކަން.۞ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ = އަދި ގަދަވެގެންވާ عذاب އާއި. ۞ بِمَا كَانُوا يَمْكُرُونَ ﴿١٢٤﴾ = އެމީހުން ނުބައިގޮތުގައި ކުރާ مَكْرُ ގެ ހަރަކާތުގެ ސަބަބުން.۞ فَمَن يُرِدِ ٱللَّهُ = ވީ الله އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ (ވަންޏާއެވެ.) ۞ أَن يَهْدِيَهُۥ = އެމީހަކަށް އެކަލާނގެ ތެދުމަގު ދެއްކެވުމަށް۞ يَشْرَحْ صَدْرَهُۥ = އެކަލާނގެ އެމީހެއްގެ ހިތް (މޭމަތި) ތަނަވަސްކުރައްވައި ފުޅާކޮށްދެއްވައެވެ.۞ لِلْإِسْلَامِ = އިސްލާމްދީނަށް. ۞ وَمَن يُرِدْ أَن يُضِلَّهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހަކު މަގުފުރެއްދެވުމަށް އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ (ވަންޏާއެވެ.) ۞ يَجْعَلْ صَدْرَهُۥ = އެކަލާނގެ އެމީހާގެ ހިތް ހައްދަވައެވެ. ۞ ضَيِّقًا حَرَجًا = (އީމާންކަމަށް ތަދުވެގެން) ދުވި އަދި ދަތިވެ އެއްކޮޅަށް ވެގެން. ۞ كَأَنَّمَا = އެމީހާ ކޮންފަދައެއްތޯ؟ ۞ يَصَّعَّدُ فِى ٱلسَّمَآءِ = މައްޗަށް އަރައިގެންދާ ފަދައެވެ. (އުނދަގޫވެގެން ވައިގަދަކުރާ ސަބަބުން ނޭވާލެވޭނުވެގެން ފަދައެވެ.) ۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން.۞ يَجْعَلُ ٱللَّهُ ٱلرِّجْسَ = ހެދިދެއްވައެވެ ނުވަތަ عذاب الله ލައްވައެވެ.۞ عَلَى ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٢٥﴾ = އީމާންނުވާމީހުންގެ މައްޗަށް. ۞ وَهَٰذَا صِرَٰطُ رَبِّكَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) މިއީ ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ މަގެވެ.۞ مُسْتَقِيمًا = ސީދާވެގެންވާ حال ۞. قَدْ فَصَّلْنَا ٱلْءَايَٰتِ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ دليل ތަށް تفصيل ކޮށް بيان ކޮށްދެއްވީމެވެ. ۞

لِقَوۡمٍ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٢٦﴾ = نصيحة ލިބި وعظ ނެ عبرة ލިބިގަންނަ ބަޔަކަށް.۞ لَهُمۡ دَارُ ٱلسَّلَٰمِ =
އެމީހުންނަށް دارالسّلام يعني: ސަލާމަތުގެ ގެދޮރު އެބައި ސުވަރުގެވެއެވެ.۞ عِندَ رَبِّهِمۡ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة
ގައި.۞ وَهُوَ وَلِيُّهُم = އަދި އެކަލާނގެ އެއީ އެމީހުންގެ ސަހަރާތްތެރިޔާއެވެ. ۞ بِمَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ﴿١٢٧﴾ =
އެމީހުން عمل ކުރާކަމުގައިވީ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٢٤) އަދި އެމީހުންނާއަށް (އެބައި: مشرك ންގެ ބޮޑުން) – نبى الله صلّى الله عليه وسلّم ގެނެސްދެވި دين އެއީ صحّ އަދި حقيقة އެއްކަން އަންގައިދޭ) ކަހަލަ دليل އެއް حجّة އެއް އަތުވެއްޖެއްޔާވެސް އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. الله ފޮނުއްވި ދެއްވިފަދަ رسول ބޭކަލުންނަށް އައިކަހަލަ معجزة އެއް (موسى عليه السّلام ގެ އަސާދަނޑުކަހަލަ – صالح عليه السلاّم ގެ ޖަމަލުން جمل ނުކުތްކަހަލަ معجزة އެއް) އަޅުގަނޑުމެންނަށް ގެނެސްދެވިއްޖައުމަށްދާނދެން އަޅުގަނޑުން އީމާންނުވާހުށީމެވެ. (އޭގެ جواب ގައި الله އަށް އަންގަވަނީ) الله އެކަލާނގެ رسول ކަން ޙަވާލުކުރައްވާނީ އަދި ދެއްވާނީ ކޮންބޭކަލެއްގެ ވެރިކަމަށް ކަމެއް ވާނާވެ. (އަދި معجزة އެއް ދެއްވާނީ ކޮންފަރާތަކަށް ކަމާއި ކޮންއިރަކު ކަމެއް ދެއްވާނީ ކަމާ އެކަލާނގެއެވެ.) އަދި ފާފަކުރި ނުބައި ކުދިކަމެއް ކުރާމީހުންނަކީ الله ގެ حضرة ގައި ނިކަމެތިވެ ދެރަވާނެ ހިތާމައެއްގެ ތެރޭގައި ވާނެވެ. އަދި އެމީހުން مكر ކުރުމުގެ ސަބަބުން ބޮޑުވެގެން ދިޔަ ކަމާއި ގުޅޭގޮތުން ވެވޭ ސަބަބުން ގަދަވެގެންވާ عذاب އެމީހުންނަށް ލިބޭނެއެވެ.

(١٢٥) ފަހެ الله تعالى އެމީހަކަށް ތެދުމަގަށް ލައްވައިދެއްވާން އިރާދަކުރައްވާފާއި ރަނގަޅުވެ ހުރިމީހާ. ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހެއްގެ މޭމަތި އެބައި ހިތް އިސްލާމްދީނަށް ފުޅާކޮށްދެއްވައެވެ. އަދި ގުމުރާހީވުމަށް އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް އެމީހެއްގެ މޭމަތި އެބައި ހިތް (އިސްލާމްދީނަށް) ތަނުގޮތްކޮށް ދަތިކޮށް ދެއްވާނެއެވެ. އެކަލާނގެ އެއީ ޚަލާއަށް އަރަން ފުރިހަމަވާ މީހެއް ފަދަ ގޮތެކެވެ. (ވަޑައިގެން ހުސްވަނީ އެބައި ސިކުޑި ގޮސް) ޔަޤީން ގޮތުން ޚަލާއެއް ލިބޭކަންތައް ގައިކަމަށް ގޮސް ދަތިތަކެއް ލިބިގަނެއެވެ.) އީމާންނުވާ މީހުންގެ މައްޗަށް الله تعالى ހަދައިދެއްވަނީ ނުބައި ޢަޛާބު ގެއްލުންވާ ފަދަ عذاب ގަބޫލުކުރާމީހުންނަށެވެ.

(١٢٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ތިޔަތަނަށް ގެނެސްދިން ދީނެއް (ހުރި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ ސީދާ ތެދުމަގެވެ. ތެދުވެވެ. نصيحة ލިބި وعظ ނެ عبرة ލިބިގަންނަބަޔަކަށް ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަގޮތަށް ގެނެސްދެއްވީ / – دليل ތަކާއި تفصيل ގޮތް بيان ކޮށްދެއްވައިފީމުއެވެ.

(١٢٧) އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި دَارُ السّلام ވެއެވެ. އެއީ ސަލާމަތުގެ ގެދޮރެވެ. ސުވަރުގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެއީ އެމީހުންގެ ސަހަރާތްތެރިޔާއެވެ. އެއީ އެމީހުން ކުރާކަމުގައިވީ (ހެޔޮ) عمل ތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ.

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا يَـٰمَعْشَرَ ٱلْجِنِّ قَدِ ٱسْتَكْثَرْتُم مِّنَ ٱلْإِنسِ ۖ وَقَالَ أَوْلِيَآؤُهُم مِّنَ ٱلْإِنسِ رَبَّنَا ٱسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ وَبَلَغْنَآ أَجَلَنَا ٱلَّذِىٓ أَجَّلْتَ لَنَا ۚ قَالَ ٱلنَّارُ مَثْوَىٰكُمْ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ ۗ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿١٢٨﴾ وَكَذَٰلِكَ نُوَلِّى بَعْضَ ٱلظَّـٰلِمِينَ بَعْضًۢا بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿١٢٩﴾ يَـٰمَعْشَرَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ ءَايَـٰتِى وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَـٰذَا ۚ قَالُوا۟ شَهِدْنَا عَلَىٰٓ أَنفُسِنَا ۖ وَغَرَّتْهُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا وَشَهِدُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا۟ كَـٰفِرِينَ ﴿١٣٠﴾

ލުޣަތު

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންمحشر ކުރައްވާ ދުވަހުން.❁ جَمِيعًا = އެ އެންމެން އެކީ (مشرك
ންނާ އެމީހުން އަޅުކަންކުރިމަކުރާއެއްޗާ އަދި شيطان ފަދަ) ❁ يَـٰمَعْشَرَ ٱلْجِنِّ = (އެކަލާނގެ وحى ކުރައްވާހުއްޓެވެ.)
އޭ جنّ ންގެ جماعة އެވެ. ❁ قَدِ ٱسْتَكْثَرْتُم = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ގިނަކޮށްފީއެވެ.❁ مِّنَ ٱلْإِنسِ =
އިންސާނުންގެ ކިބައިން (އިންސާނުން މަގުފުރައްދުވުން)❁ وَقَالَ أَوْلِيَآؤُهُم = އަދި އެމީހުންގެ ސަހަރާތުވެރިން
ބުނާނެއެވެ. ދަންނަވާނެއެވެ.❁ مِّنَ ٱلْإِنسِ = އިންސާނުންގެ ތެރެއިން.❁ رَبَّنَا = އޭ އަޅަމެންގެ رَبّ އެވެ! ❁
ٱسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ = އަޅަމެންގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކުގެ ކިބައިން އަރާމު ލިބިގަނެފިއެވެ.❁ وَبَلَغْنَآ
أَجَلَنَا = އަދި އަޅަމެން އަޅަމެންގެ أجل އާއި ހަމައަށް / وقت އާއި ހަމައަށް ފޯރައްޖައީމުއެވެ.❁ ٱلَّذِىٓ أَجَّلْتَ
لَنَا ۚ = އެ أجل އިބަރަސްކަލާނގެ އަޅަމެންނަށް ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ.❁ قَالَ = އެކަލާނގެ وحى ކުރައްވައެވެ.
(وحى ކުރައްވާނެއެވެ.) ❁ ٱلنَّارُ مَثْوَىٰكُمْ = ކަލޭމެންގެ ޖާގައަކީ ނަރަކައެވެ.❁ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ = އެއާ ކަލޭމެން
ދެމިތިބޭހުށްޓެވެ. ❁ إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ ۗ = الله އިރާދަކުރެއްވި (ވަގުތެއްގައި ފިޔަވާ)❁ إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން
ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަކީ.❁ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿١٢٨﴾ = حكمة ވަންތަ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَكَذَٰلِكَ = އަދި
އެފަދައިން. ❁ نُوَلِّى = ރަހުމަތްތެރިކަލާނގެ ހައްދަވަމެވެ. وَلِيُّ ންކަމުގައި ހައްދަވަމެވެ. ❁ بَعْضَ ٱلظَّـٰلِمِينَ =
އަނިޔާވެރިންކުރެ އެއްބަޔަކު.❁ بَعْضًا = އަނެއްބަޔަކަށް.❁ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٢٩﴾ = އެމީހުންކުރާ ކަމުގައިވީ
ކަންތައްތަކުން (ޢަމަލުތަކުގެ ސަބަބުން).❁ يَـٰمَعْشَرَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ = އޭ ޖިންނިންނާއި އިންސާނުންގެ ދެ
جماعة އެވެ. ❁ أَلَمْ يَأْتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ނައިއްސެއްޔެވެ؟ ❁ رُسُلٌ مِّنكُمْ = ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން رسول
ބޭކަލުން.❁ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ ءَايَـٰتِى = އެބޭކަލުން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް
ކިޔައިދެއްވަމުން.❁ وَيُنذِرُونَكُمْ = އަދި އެބޭކަލުން ކަލޭމެންނަށް އިންޒާރުދެއްވާނެ، ބިރުގެންނެވުން.❁ لِقَآءَ
يَوْمِكُمْ هَـٰذَا ۚ = ކަލޭމެންގެ މިދުވަހާއި ބައްދަލުވާންކަމުގެ.❁ قَالُوا = އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ.❁ شَهِدْنَا =
އަޅަމެން ހެކިވެއްޖައީމުއެވެ.❁ عَلَىٰٓ أَنفُسِنَا ۖ = އަޅަމެންގެ نفس ތަކުގެމައްޗަށް. ❁ وَغَرَّتْهُمُ = އަދި އެމީހުން

ހެއްލެވިއެވެ.۞ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة - (ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން)۞ وَشَهِدُوا۟ = އަދި އެމީހުން ހެކިވެއްޖެއެވެ.۞ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ نفس ތަކުގެމައްޗަށް.۞ أَنَّهُمْ كَانُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވީކަމަށް.۞ كَٰفِرِينَ (١٣٠) = ކާފަރުންކަމުގައި.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٢٨) އަދި އެކަލާނގެ އެންމެން ކުރައްވާދުވަހު محشر (مشرك ންނާއި އެމީހުން އަޅުކަންކުރި ބުދުތަކާއި އަދި شيطان ންނާއި މުޅިހުރިހާތަކާއި އެއްކުރައްވާ محشر ގެ ميدان އަށް ޖަމާކުރައްވާ ދުވަހުން) އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވާނެއެވެ. އޭ ޖިންނީންގެ جماعة އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނުން މަގުފުރައްދާ ގިނަޢަދަދެއް ކަލޭމެން ދިނަކަށްޕިވެ. އަދި އިންސާނުންގެތެރެއިން އެމީހުންގެ ސަރަޙައްދުވެރިން ދަންނަވާނެއެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ رَبّ އެވެ. އަހަރެމެން އަހަރެމެންގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކުން އާރާމުލިބިގަތީމެވެ. (ޖިންނީންގެ ބަޔަކުން އިންސާނުން އާރާމުލިބިގަތުމަކީ الله ފިޔަވައި ޖިންނީންގެ ބައެއްގެން ސަލާމަތްވުމަށް އާރާމުލިބިގަތުމެވެ. އަދި އިންސާނުންގެ ބައެއްގެން ޖިންނީން އާރާމުލިބިގަތުމަކީ އިންސާނުން ޖިންނީންނަށް މާތްކޮށްހަދާ ބޮޑާކަމާ މަތިވެރިކުރުމެވެ.) ދެންފަހު އިންސާނުން الله އަށް ދަންނަވާނެއެވެ. މިއަދު މިއީ ދިބެހެއްސެވިގެން އަހަރެމެންނަށް ކަނޑައަޅުއްވައިދެއްވި أجل އެވެ. يعني: حياة ގެ މުއްދަތު ނިންމާލެއްވެވެ. ކަލޭމެން ކުރައްވާނެއެވެ. އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވާނެއެވެ. ކަލޭމެން قائم ވެތިބޭނެތަނަކީ ނަރަކައެވެ. الله ދެއްވާ ކަމަކާމެދު ދޮގުހެދުމަށް އެތަނުގައި ދެމިތިބޭނެމެއެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އީ حكمة ވަންތަ ދަންނަވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٢٩) އަދި އަނިޔާވެރިން އެއްބަޔަކު އެހެންބަޔަކަށް ولِيُّ ންކަމުގައި އެބަޔަށް ސަރަޙައްދުންކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލައްވާ ވޭތުވެދިޔައެވެ. އެމީހުންކުރާ ކަމުގައިވާ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(١٣٠) އޭ ޖިންނީންނާއި އިންސާނުންނާއި ދެ جماعة ގެމީހުންނޭވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކަލޭމެންނަށް ކިޔައި އަދި ކަލޭމެން މިދުވަހާއި ބައްދަލުވާނެކަމުގެ إنذار ކުރައްވާމަށް މިދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވުމަށް ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ން ވަޑައިނުގެންނެވިއެވެ؟ އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އަހަރެން ތިމާގެ ނަފްސުތަކާމެދު އަހަރެމެންގެ نفس ތަކަށް ހެކިވެއްޖައީމެވެ. (رسول ން ވަޑައިގެން إنذار ކުރެއްވިއެވެ.) ދެން އެމީހުންނަށް ދުނިޔޭގެ حياة ހެއްލުންތެރިކުރުވިއެވެ. (އެގޮތް ހިތްވަރުގަދަވި ދުނިޔޭގެ ޒީނަތްތަކުގައި مَشْغُول ވެ ކާފަރުންގެ ގޮތުގައި ނިކަމެތިވެގެން ހިތްވަރުގެ ފިޔަވަޅު މާތްކަން އަދި މާތްތިރީ ކަންތައްތަކުގައި ހެއްލުންތެރިވެ آخرة ހަނދާންނެތިވިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވީ ކާފަރުންކަމުގައެވެ.

ذَٰلِكَ أَن لَّمْ يَكُن رَّبُّكَ مُهْلِكَ ٱلْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا غَٰفِلُونَ ﴿١٣١﴾ وَلِكُلٍّ دَرَجَٰتٌ مِّمَّا عَمِلُوا۟ ۚ وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٢﴾ وَرَبُّكَ ٱلْغَنِىُّ ذُو ٱلرَّحْمَةِ ۚ إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَسْتَخْلِفْ مِنۢ بَعْدِكُم مَّا يَشَآءُ كَمَآ أَنشَأَكُم مِّن ذُرِّيَّةِ قَوْمٍ ءَاخَرِينَ ﴿١٣٣﴾ إِنَّ مَا تُوعَدُونَ لَءَاتٍ ۖ وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ ﴿١٣٤﴾ قُلْ يَٰقَوْمِ ٱعْمَلُوا۟ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّى عَامِلٌ ۖ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَن تَكُونُ لَهُۥ عَٰقِبَةُ ٱلدَّارِ ۗ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿١٣٥﴾

ލުޣަވީ

ذَٰلِكَ = އެގޮތަކީ (رسول ން ފޮނުއްވައި خبر ދޭ އަންގަވާނީ) ❁ أَن لَّمْ يَكُن رَّبُّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ނުވެވޭކަމެވެ. ❁ مُهْلِكَ ٱلْقُرَىٰ = ރަށްރަށް ހަލާކުކުރައްވާ ކަލާނގެއަކަށްވުމެވެ. ❁ بِظُلْمٍ = އަނިޔާވެރިވުމެއްގެ ސަބަބުން. ❁ وَأَهْلُهَا غَٰفِلُونَ ﴿١٣١﴾ = އެރަށްރަށުގެ أهل ވެރިން غافل ވެގެންވާ حال. ❁ وَلِكُلٍّ دَرَجَٰتٌ = އަދި ކޮންމެބަޔަކަށްމެ ދަރަޖަތަކާއި ހުރެއެވެ (ނުބައި عمل ކުރިމީހާ ގެ ހޫ عمل ކުރިމީހާ) ❁ مِّمَّا عَمِلُوا۟ = އެމީހުން ކުރި عمل ގެ. ❁ وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ غافل ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެއް ނޫނެވެ. ❁ عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٢﴾ = އެމީހުން ކުރަމުންދާ ކަންތަކާމެދު. ❁ وَرَبُّكَ ٱلْغَنِىُّ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އީ އަމިއްލައަށް ފުދިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ ذُو ٱلرَّحْمَةِ = رحمة ގެވެރި. ❁ إِن يَشَأْ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ ❁ يُذْهِبْكُمْ = ކަލޭމެން ގެއްލުވާލައްވާނެއެވެ. ❁ وَيَسْتَخْلِفْ = އަދި އެކަލާނގެ خليفة ވެރިކުރައްވާނެއެވެ. ❁ مِنۢ بَعْدِكُم = ކަލޭމެންގެ ފަހުން. ❁ مَّا يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ބަޔަކު. ❁ كَمَآ أَنشَأَكُم = އެކަލާނގެ ކަލޭމެން އުފައްދަވައިފައިވާ ފަދައިން (أمّة އެއް) ❁ مِّن ذُرِّيَّةِ قَوْمٍ ءَاخَرِينَ ﴿١٣٣﴾ = އެހެން ބަޔެއްގެ ދަރިފަސްކޮޅުން. (އެއީ نُوحُ عَلَيْهِ السلاَم ގެ ނަސްލުންނެވެ.) ❁ إِنَّ مَا تُوعَدُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް وعد ވެވޭ ކަންތައް (عذاب އާއި ބަދަލު ދިނުމާ ގުޅޭ) ❁ لَءَاتٍ = ހަމަކަށަވަރުން އަންނާނެކަމެވެ. ❁ وَمَآ أَنتُم = އަދި ކަލޭމެން ނުވެއެވެ. ❁ بِمُعْجِزِينَ ﴿١٣٤﴾ = (اللّٰه) ނުކުޅެދުއްވާ ބަޔަކަށް. ❁ قُلْ يَٰقَوْمِ = (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! ❁ ٱعْمَلُوا۟ = ކަލޭމެން عمل ކުރާށެވެ! ❁ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ތަނުގައި (ކަލޭމެންގެ ގޮތުގައި) ❁ إِنِّى عَامِلٌ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންވެސް މިއީ عمل ކުރާމީހެކެވެ. ❁

فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ = ފަހުން ނިކަންތުޅެ ކަލޭމެންނަށް އެނގޭނެއެވެ.۞ مَن تَكُونُ لَهُۥ = އެވިހަކަށް ވާނީ ކާކަށްކަން؟ ۞ عَـٰقِبَةُ ٱلدَّارِ = ދޮވިރިގެ ފަހުކޮޅު. (ފަހުކޮޅު كامياب ވުމުލިހަކު)۞ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿١٣٥﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިންނަށް ކާމިޔާބު ނުވާނޭނެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٣١) އެގޮތަކީ އެބަހީ الله رسولُ ން ފޮނުއްވައި މީސްތަކުންނަށް ހުއްޖަތްބަހައި އަންގަވައިދެއްވީ) ކަލާނގެ ފާނުގެ رَبّ އެއީ މީސްތަކުން غافل ވެގެންވާ حال ހަރަހަރަ ހަލާކުކުރައްވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި ނުވާތީއެވެ.

(١٣٢) އަދި ކޮންމެ މީހަކަށްވެސް އަދި ކޮންމެބައެއްކަށްވެސް (ހެޔޮ عمل ކުރިއަށް ނުވަތަ ނުބައި عمل ކުރިއަށް) ދަރަޖަތަކެއްވެއެވެ. (އެ عمل ތަކަށް އެކަލާނގެ جزاء ދެއްވާނުއްޗެވެ.) އަދި އެމީސްތަކުން ކުރަމުންދާ عمل ތަކުން ކަލާނގެ ފާނުގެ رَبّ غافل ވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.

(١٣٣) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލާނގެ ފާނުގެ رَبّ އެއީ ހުރިހާ ތަކެތިން އަމިއްލަ ބޭނުންތެރިކަމުގެ ހާޖަތުން ފުދިވޮޑިގެންވާ رحمة ގެވެރި ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެއްޖެނަމަ ކަލޭމެން ގެންދަވާ ނައިހާކުރައްވާ ކަލޭމެންނަށްފަހު އެހެންބައެއް އެކަލާނގެ ގެންނަވައިދޭނެއެވެ. އެއީ ކަލޭމެންވެސް އެހެންބައެއްގެ ދަރިފަސްކޮޅުން ނެރުއްވިފަދައިން.

(١٣٤) (އޭ މީހަކު ޝަރަން އަޅުކަންކުރާ މީހުންނޭވެ! الله އަށް شريك ކުރާ مشرك ނުންނޭވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް އަންނާނެކަމަށް وعد ވެވިގެންވާ އެއީ يعني: عذاب ކަނޑައެޅިގެން އަންނަހުށްޓެވެ. އަދި އެ عذاب އަތުނުދީ الله ނުކުރެއްވުމަށް ބަލިކަށްކުރުމަށް ކަލޭމެން ނުވެއެވެ.

(١٣٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލާނގެ ވިދާޅުވާށެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم އެވެ. ކަލޭމެންގެ ތަންމަތީ ކަލޭމެން ކުރާގޮތަށް عمل ކުރަމުން ގެންދާށެވެ! އަދި މިމަންޏަކާ ކަލާނގެ ގެންވެސް عمل ކުރާނަމެވެ. ދެންފަހު ފަހުކޮޅު ރަނގަޅުވެގެންވާނީ ކޮންބައެއްކަން ނިކަންތުޅެ ކަލޭމެންނަށް އެނގޭނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިންނަށް ކާމިޔާބު ނުވާނެއެވެ.

وَجَعَلُوا۟ لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ ٱلْحَرْثِ وَٱلْأَنْعَٰمِ نَصِيبًا فَقَالُوا۟ هَٰذَا لِلَّهِ بِزَعْمِهِمْ وَهَٰذَا لِشُرَكَآئِنَا ۖ فَمَا كَانَ لِشُرَكَآئِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى ٱللَّهِ ۖ وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَىٰ شُرَكَآئِهِمْ ۗ سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿١٣٦﴾ وَكَذَٰلِكَ زَيَّنَ لِكَثِيرٍ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ قَتْلَ أَوْلَٰدِهِمْ شُرَكَآؤُهُمْ لِيُرْدُوهُمْ وَلِيَلْبِسُوا۟ عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ ۖ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا فَعَلُوهُ ۖ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴿١٣٧﴾

ލުޣަވީ

وَجَعَلُوا لِلَّهِ = އަދި އެމީހުން اللّٰه އަށް خاصّ ކޮށްދިނެވެ.❁ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ ٱلْحَرْثِ = ދަނޑުން އުފައްދަވާނުގެ
ގެންގުޅި ތަކެތީގެތެރެއިން.❁ وَٱلْأَنْعَامِ = އަދި نَعَمُ ސޫފީގެތެރެއިންނާއި. نَصِيبًا = ބައެއް. ވަކިމިންވަރެއް. ❁
فَقَالُوا = ދެން އެމީހުންބުނުއެވެ.❁ هَٰذَا لِلَّهِ = މިބައި މިއީ اللّٰه އަށް خاصّ ބައެވެ.❁ بِزَعْمِهِمْ =
އެމީހުން ހިތުން / އެމީހުން ހިތުހާރުގޮތުން. ❁ وَهَٰذَا لِشُرَكَآئِنَا = އަދި މިއީ އަހުރެމެންގެ شريك ބު
ތްސަނަމްތަކަށެވެ. ❁ فَمَا كَانَ لِشُرَكَآئِهِمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ شريك ސަނަމަށް خاصّ ވެގެންވާބައި.❁ فَلَا
يَصِلُ إِلَى ٱللَّهِ = ފަހެ ނާދި (އެއިންބައެއްވެސް) اللّٰه އަށް ނުފޯރާނެއެވެ.❁ وَمَا كَانَ لِلَّهِ = އަދި اللّٰه
އަށްވާބައެއް. (އޭގައި)❁ فَهُوَ يَصِلُ = ފަހެ އާދި ފޯރާނެއެވެ. واصل ވާނެއެވެ. ❁ إِلَىٰ شُرَكَآئِهِمْ =
އެމީހުންގެ شريك ސަނަމަށް. ❁ سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿١٣٦﴾ = އެމީހުން އެ حكم ކުރާކަންތައްގެ ނުބައިކަމާއެވެ!.
/ އެ حكم ކުރާގޮތުގެ ނުބައިކަމާއެވެ! ❁ وَكَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ. (އެބައިމީހުންގެ ދަނޑުންނާ
ޖަނަވާރުން اللّٰه އަށް ބައިއެޅުން ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނުފަދައިން)❁ زَيَّنَ لِكَثِيرٍ = އެތައްބަޔަކަށް ޒީނަތްތެރިކޮށް
ދިނެވެ.❁ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ = مشركُ ންގެތެރެއިން.❁ قَتْلَ أَوْلَٰدِهِمْ = އެމީހުންގެ ދަރިންމެރުން.❁
شُرَكَآؤُهُمْ = އެމީހުންގެ شريكُ ންތަކެވެ. ❁ لِيُرْدُوهُمْ = އެމީހުން އެބައި شريكُ ނުމަން – އެމީހުން
ހަލާކުކުރުމަށްޓަކައެވެ.❁ وَلِيَلْبِسُوا عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް މިމީހުން ޚަލްތުކޮށްލުމަށްޓަކައެވެ.❁ دِينَهُمْ =
އެމީހުންގެ دين.❁ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ = އަދި اللّٰه އިރާދަކުރެއްވިނަމަ. مَا فَعَلُوهُ = އެމީހުން އެކަން
ނުކުރީހެވެ.❁ فَذَرْهُمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ.❁ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴿١٣٧﴾ = އަދި
އެމީހުން ދޮގުހަދާކަންތައްތަކާއި.

إجْمَالِي މާނަ

(١٣٦) އަދި ދަނޑުވެރިކަމުގައި اللّه ހައްދަވާފައިވާ ތަކެތީންނާއި އަދި نَعَم ސޫފީގެ ތެރެއިން ބައެއް އެމީހުން اللّه އަށް خاصّ ކުރިއެވެ. ދެން އެމީހުން ބުންޏެވެ. މިބައި މިއީ اللّه އަށެވެ. އަދި މިބައި މިއީ އަހުރެމެންގެ شَرِيْك ންނަށެވެ. މިއީ އެމީހުން ހިތުން ދެކޭގޮތެވެ. އަދި އެމީހުންގެ شَرِيْكُ ންނަށް يعنى ބުދުތަކަށް ވާބައިން اللّه އަށް އެއްޗެއް ނުފޯރާނެއެވެ. اللّه ގެނަމުގައި ޚަރަދުކުރެވެން ނުވާނެއެވެ. އަދި اللّه އަށް خاصّ ވެގެންވާބައިން އެމީހުންގެ شريكُ ންތަކަށް ފޯރާނެއެވެ. އެމީހުން އެ حكم ކުރާގޮތް ނުބައިވެގެންވެއެވެ.

- ދަންނައެވެ. އިސްލާމްދީން އައުމުގެކުރިން مشرك ންގެ މީހުން އެމީހުންގެ ދަނޑުވެރިކަމުން ނުވަތަ ތަކެތީންނާއި އަދި نعم ސޫފީގެތެރެއިން ބައެއް اللّه ގެނަމުގައި ބަހައްޓައެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ބުދުތަކާއި شيطان ންނަށް ބައެއްބަހައްޓައެވެ. އެތަކެތި ހުންނަނީ ބުދުތަކުގެ ބަލަހައްޓާ މީހުންނަށެވެ. سَدَنَة ންނަށެވެ. ދެންފަހު އެމީހުންގެ شريك ންގެބައިން خرد ކޮށް ހުސްވެއްޖެއްޔާ ނުވަތަ އެއިން އެއްޗެއް ކަނޑުވިސްނޭތަކުން މަދުވެއްޖެއްޔާ اللّه އަށް އޮތްބައިން ނަގައި އެބައިން ފުރިހަމަކުރެއެވެ. އަދި ބުނެއެވެ. اللّه އަށް ބޭނުންފުޅެއް ނުގަންނަވާނެއެވެ. އެކަމުގައި ފުރިހަމަގޮތާ ކަމުގައެވެ. އަދި اللّه އަށް خاصّ ކުރިބައިން صدقة ދީގެންނަމަވެސް ނުވަތަ އެއްޗެއް ވެއްޖެގެންނަމަވެސް އެއިން މަދުވެއްޖެއްޔާވެސް އެމީހުންގެ شريك ންގެބައިން اللّه ގެ ބައަކަށް އެއްޗެއް އިތުރު ނުކުރާނެއެވެ. މިއީ ހައްޤާވެސް އެމީހުންގެ خيال ނޫ އެމީހުން ކޮށްގެންދޭ ކަންކަމެވެ. اللّه ގެ އެއްވެސް އެންގެވުމެއް ނެތިއެވެ. މިވާހަކައާމެދު ގިނަ ރިވާޔަތްތަކުން طَبَرِى ގެ تفسير ގައިވެއެވެ. މިއާމިލަސީ އޭގެ خلاصة އެވެ. واللّه أعلم .

(١٣٧) އަދި އެމީހުންގެ ދަރިންނާއި ޖަނަވާރުތަކުން މިގޮތަށް ބައިއަލައިގެން ބުރުން ޝިރުކުތެރިކަމުގެތެރެއިން ފަދައިން مشرك ންގެ ގިނަމީހުންނަށްކަން އެމީހުންގެ ދަރިން މަރާ ގޮތްމަސްވެސް އެމީހުންގެ شريك ންނަށް އެމީހުންނަށް ޝިރުކުތެރިކަމުގެތެރެއިން. އެއީ އެމީހުން ހަލާކުވެގެންދާނެ ގޮތްޖެހިލުމަށާ އަދި އެމީހުންގެ ދީން އެމީހުންގެމައްޗަށް އޮޅުވާލަދޭ ކުރުމަށެވެ. އަދި اللّه އެދިވޮޑިގެންފިނަމަ އެމީހުން އެކަން ނުކުރީހެވެ. (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ދެން އެމީހުންނާއި އެމީހުން އަދުކަންކުރާ ތަކެތި ކަލޭގެފާނު ދޫކޮށްލައްވާށެވެ.

وَقَالُواْ هَـٰذِهِۦٓ أَنۡعَـٰمٞ وَحَرۡثٌ حِجۡرٞ لَّا يَطۡعَمُهَآ إِلَّا مَن نَّشَآءُ بِزَعۡمِهِمۡ وَأَنۡعَـٰمٌ حُرِّمَتۡ ظُهُورُهَا وَأَنۡعَـٰمٞ لَّا يَذۡكُرُونَ ٱسۡمَ ٱللَّهِ عَلَيۡهَا ٱفۡتِرَآءً عَلَيۡهِۚ سَيَجۡزِيهِم بِمَا كَانُواْ يَفۡتَرُونَ ﴿١٣٨﴾ وَقَالُواْ مَا فِي بُطُونِ هَـٰذِهِ ٱلۡأَنۡعَـٰمِ خَالِصَةٞ لِّذُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلَىٰٓ أَزۡوَٰجِنَاۖ وَإِن يَكُن مَّيۡتَةٗ فَهُمۡ فِيهِ شُرَكَآءُۚ سَيَجۡزِيهِمۡ وَصۡفَهُمۡۚ إِنَّهُۥ حَكِيمٌ عَلِيمٞ ﴿١٣٩﴾ قَدۡ خَسِرَ ٱلَّذِينَ قَتَلُوٓاْ أَوۡلَٰدَهُمۡ سَفَهَۢا بِغَيۡرِ عِلۡمٖ وَحَرَّمُواْ مَا رَزَقَهُمُ ٱللَّهُ ٱفۡتِرَآءً عَلَى ٱللَّهِۚ قَدۡ ضَلُّواْ وَمَا كَانُواْ مُهۡتَدِينَ ﴿١٤٠﴾ ۞ وَهُوَ ٱلَّذِيٓ أَنشَأَ جَنَّـٰتٖ مَّعۡرُوشَٰتٖ وَغَيۡرَ مَعۡرُوشَٰتٖ وَٱلنَّخۡلَ وَٱلزَّرۡعَ مُخۡتَلِفًا أُكُلُهُۥ وَٱلزَّيۡتُونَ وَٱلرُّمَّانَ مُتَشَٰبِهٗا وَغَيۡرَ مُتَشَٰبِهٖۚ كُلُواْ مِن ثَمَرِهِۦٓ إِذَآ أَثۡمَرَ وَءَاتُواْ حَقَّهُۥ يَوۡمَ حَصَادِهِۦۖ وَلَا تُسۡرِفُوٓاْ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلۡمُسۡرِفِينَ ﴿١٤١﴾

ލަފުޒީ މާނަ

وَقَالُواْ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. (އެ مشرك ން ބުނެއެވެ.)۞ هَـٰذِهِۦٓ أَنۡعَٰمٞ وَحَرۡثٌ = މިއީ نَعَم ޖަނަވާރެވެ.
އަދި ދަނޑެވެ.۞ حِجۡرٌ = حَرَام ވެފައިވާއެވެ.۞ لَّا يَطۡعَمُهَآ = އެއިން ނުކާނެއެވެ. (ކެއުން
ހުއްދަނުވާނެއެވެ.)۞ إِلَّا مَن نَّشَآءُ = އަހުރެމެން އެދޭބަޔަކަށްމެނުވީ.۞ بِزَعۡمِهِمۡ = އެމީހުން ހީކުރާގޮތުން /
އެމީހުން ދެކޭގޮތުން.۞ وَأَنۡعَٰمٌ = އަދި نَعَم ޖަނަވާރުތަކެވެ.۞ حُرِّمَتۡ ظُهُورُهَا = އެތަކެތީގެ ބުރިކަށިމަތި
حَرَام ވެފައިވާއެވެ. އެއަށް ސަވާރުވުން. حَرَام ވާނެއެވެ.۞ وَأَنۡعَٰمٌ = އަދި نَعَم ޖަނަވާރުތަކެވެ.۞ لَّا يَذۡكُرُونَ =
ނަންނުކިޔާނެއެވެ.۞ ٱسۡمَ ٱللَّهِ = الله ގެނަންކިޔުން۞ عَلَيۡهَا = އެތަކެތީގެ މައްޗަށް (އެއީ ބަދަން ކަތިލާއިރުއެވެ.
އަދި އޭގެމަތީ حجّ އަށްވެސް ނުދެވޭނެއެވެ.)۞ ٱفۡتِرَآءً عَلَيۡهِ = އެކަލާނގެ މައްޗަށް ދޮގުހަދައިގެން ދޮގު بُهْتَان
ހެދުމުގެގޮތުން.۞ سَيَجۡزِيهِم = ނިކަންހުރެ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް جزاء ދެއްވާނެއެވެ.۞ بِمَا كَانُواْ
يَفۡتَرُونَ ﴿١٣٨﴾ = އެމީހުން ދޮގުހަދަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން.۞ وَقَالُواْ = އަދި އެމީހުން
ބުނެއެވެ.۞ مَا فِي بُطُونِ هَـٰذِهِ ٱلۡأَنۡعَٰمِ = މި نعم ޖަނަވާރުގެ ބަނޑުގައިވާ ތަކެތި (ކިރާއި / ބަނޑުގައިހުރި
ދަރި)۞ خَالِصَةٞ لِّذُكُورِنَا = އެއީ ހަމަ އަހުރެމެންގެ ފިރިހެނުންނަށް خاصّ ވެގެންވާ އެއްޗެކެވެ.۞ وَمُحَرَّمٌ
عَلَىٰٓ أَزۡوَٰجِنَا = އަދި އަހުރެމެންގެ އަންހެނުންނަށް حرام ވެގެންވެއެވެ.۞ وَإِن يَكُن مَّيۡتَةٗ = އަދި އޭގެ
މަރުވެފައިވާއެއް ނަމަ. (މުޅިން މަރުވެފައި ވިހާ ދަރިއެއް ނަމަ)۞ فَهُمۡ فِيهِ شُرَكَآءُ = ފަހެ އޭގެން އެމީހުންވެސް އޭގައި
ބައިވެރިވެގެންވެއެވެ.۞ سَيَجۡزِيهِمۡ وَصۡفَهُمۡ = ނިކަންހުރެ އެމީހުން (ދޮގު) ސިފަކުރިކަމަށް އެކަލާނގެ
ޖަޒާދެއްވާނެއެވެ.۞ إِنَّهُۥ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿١٣٩﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ حكمة ވަންތަ ދެނެވޮޑިގެންވާ
ކަލާނގެއެވެ.۞ قَدۡ خَسِرَ = ހަމަކަށަވަރުން ގެއްލުންވެރިވެއްޖެއެވެ.۞ ٱلَّذِينَ قَتَلُوٓاْ أَوۡلَٰدَهُمۡ = އެމީހުން
އެމީހުންގެ ދަރިން ކަތިލި.۞ سَفَهَۢا = ޖާހިލު ކަމާއި ގޯސްކަމުން.۞ بِغَيۡرِ عِلۡمٍ = އެއްވެސް އިލްމެއްނެތި.۞
وَحَرَّمُواْ = އަދި އެމީހުން حرام ކުރި.۞ مَا رَزَقَهُمُ ٱللَّهُ = الله އެމީހުންނަށް ދެއްވި رِزْق ۞ ٱفۡتِرَآءً عَلَى ٱللَّهِ
= الله އަށް ދޮގުހަދައިގެން ދޮގު ހަދާ ގޮތުން.۞ قَدۡ ضَلُّوٓاْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން މަގުފުރެދިއްޖެއެވެ.۞
وَمَا كَانُواْ = އަދި އެމީހުން ނުވެއެވެ.۞ مُهۡتَدِينَ ﴿١٤٠﴾ = ތެދުމަގު ލިބިގަތް ބައެއްކަމުގައި.۞ وَهُوَ ٱلَّذِيٓ
= އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.۞ أَنشَأَ = ހެއްދެވީ. އުފެއްދެވީ.۞ جَنَّٰتٖ مَّعۡرُوشَٰتٖ = އެއްޗެހިގައި އަރުވާފައިވާ

(މާބުސްކަދުރުފަދަ ގަސްގަނޑު ދަނޑުގަ) ފަތްގަނޑު އުފުއްލައިވާ ބަގީޗާތައް. وَغَيْرَ مَعْرُوشَٰتٍ = އަދި ފަތްގަނޑު ނުއުފުއްލާ ބަގީޗާތަކާއި. وَٱلنَّخْلَ وَٱلزَّرْعَ = އަދި ކަދުރު ގަހާއި. އަދި ދަނޑުވެ. مُخْتَلِفًا أُكُلُهُۥ = އޭގެ މޭވާ (ގޮތުގެ ތަފާތު) ތަފާތުވެގެންވާ. وَٱلزَّيْتُونَ وَٱلرُّمَّانَ = އަދި ޒައިތޫނާ އަނާރުގަހާއި. مُتَشَٰبِهًا = (ބޮޑުކުރުގެ ވައްތަރު) އެއްގޮތްވެގެންވާ. وَغَيْرَ مُتَشَٰبِهٍ = އަދި އެއްގޮތްނުވާ. (ރަހަޔާ ކުލައަށްޓަކާ) كُلُوا۟ مِن ثَمَرِهِۦٓ = ކަލޭމެން އެގަސްތަކުގެ މޭވާ ކާށެވެ! إِذَآ أَثْمَرَ = އޭގެ މޭވާ އަލުވެއްޖެއްޔާ. وَءَاتُوا۟ حَقَّهُۥ = އަދި ކަލޭމެން އޭގެ حقّ އަދާކުރާށެވެ! ޖަހައި ނަގާދުވަހު! يَوْمَ حَصَادِهِۦ = ހޮވާންކަނޑާ ދުވަހު. وَلَا تُسْرِفُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން އިސްރާފު ނުކުރާށެވެ! إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ. لَا يُحِبُّ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿١٤١﴾ = އިސްރާފުކުރާމީހުންނަށް ލޯބިވެވަޑައި ނުގަންނަވައެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١٣٨) އަދި އެ مشرك ން ބުނެއެވެ. މި نعم ސޫފިތަކާއި އަދި މިދަނޑުގަޔާއި ދަނޑުވެސް އަހުރެމެން އެދޭބަޔަކަށް ފިޔަވާ حرام ވެގެންވެއެވެ. މަނާވެގެންވެއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ނިޔާއެވެ. އެމީހުން ހިތާހާދުވެއެވެ. (އެއީ ބުދުތަކަށް ޚާއްސަވީމުންނަން ހިތިތަކެއްޗެވެ. އެއީ މަކަރާވެރިކަމެވެ.) އަދި ބައެއް نعم ސޫރި މިވަނީ އެތަކެއްޗެއް ބުރިކަސިތަކުން حرام ވެގެންވެއެވެ. (އެތަކެއްޗަކަށް ސަވާރުވުމާއި ބަރުދަން އުފުލުމެވެ حرام އެވެ. އަދި އަނެއްބައި نعم ސޫރި އެއަށް الله ގެނަންކިޔުމެއްނެތި ކަތިލައެވެ. (އެއީ ބުދަށް ކަތިލުމާ ގުޅުވައިގެން ކުރާ حجّ ގައި ހިނގާފައިވާ ކަމެކެވެ.) (މިހުރިހާ ކަމަކީ ނަސްރާނީ ހަދާ އެމީހުންގެ جاهل ކަމުން خيال ގަނޑު ކުރިކަމެއްވެ.) އެއީ الله ގެ ނަމުގައި ދޮގުހަދާ ބަހާލާ ބުނުންކަމެވެ. (އެހެން އެކަލާނގެ ހުކުމެއް ނޫން حكم އެއް ކުރިމީހުންނެވެ.) އެމީހުން އެދޮގުހެދުމާ ކަންތައްތަކަށް ނިކަންނުހުރެ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް جزاء ދެއްވާނެއެވެ. (١٣٩) އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. މި نعم ސޫރީގެ ބަނޑުގައިވާ ތަކެތި އަހުރެމެންގެ ފިރިހެނުންނަށް خاصّ ވެގެންވާ އެއްޗެކެވެ. އަދި އަހުރެމެންގެ އަންހެނުންނަށް حرام ވެގެންވެއެވެ. (ބަނޑުގައިވާ ތަކެއްޗަކީ މުޑުދަރި ކިޔާއި ދަރި ބަނޑުއެތީ ދަރިއެވެ. ފެންފަށް ކެއުމަށް ބާރުނާޅާ ދަރި ކަމަށްވެ. މިއީ جاهلية ޒަމާނުގައި مشرك ން އެމީހުންގެ ބުދުތަކައި ފެންފަށް طاغوت އަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ ޖަނަވާރުގެ ވައްތަރުތަކެވެ. އޭގެ ކިރުފުރުން އެހެންމީހުންނަށް ހުއްދަނުކުރެއެވެ. އެއީ بَحِيْرَة އާ ކިޔާ ވައްތަރެވެ. އޭތި ފިޔަގަނޑުތަކުން ކަންފަތްކުރުނުކުރެ ތޮށުގެ ފަހެވެ.) ދެންފަހެ އެބަނޑުގައި އޮތީ މަރުވެފައިވާކަމަށްވާނަމަ އެންމެންވެސް شريك ވެއެވެ. ބައިވެރިވެއެވެ. ނިކަންނުހުރެ އެމީހުންގެ އެދޮގު ސިފަކުރުންތަކަށް الله ޖަޒާދެއްވާނެއެވެ. (١٤٠) އެއްވެސް އެނގުމެއް علم އެއްނެތި جاهل ކަމުގައި މާރައިގެ ސަބަބުން ދަރިފުޅުން މަރާލި މީހުން ގެއްލިއްޖެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް الله ދެއްވި حلال ރިޒުގު ، الله އަށް ދޮގުހަދައިގެން حرام ކުރިމީހުން ހަމަކަށަވަރުން ގެއްލުން ހާސިލްވެއްޖެއެވެ. (އެމީހުން الله ދެއްވި ރިޒުގު حرام ކުރުމަށްވުރެ އެމީހުން ޖަނަވާރުތަކަށް އެކި ނަންނަންދީ އެކިގޮތްގޮތުން حرام ކުރެއެވެ. އަދިވެސް އެއާވާހަކަ ބަޔާން ކުރެވުނެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެގޮތުން އެމީހުން މަގުފުރެދުނީއެވެ. އަދި ތެދުމަގު ލިބުނު ބަޔަކަށް އެމީހުން ނުވިއެވެ. (١٤١) ދަނޑުވާރާ މޭވާގަސްތަކާއިން މާބުސްކަދުރު ފަތްގަނޑު ދުރުކުރުވާ ފަތްގަނޑު އުފުއްލާވާ ބަގީޗާތަކާއި އަދި އެގޮތަށް ފަތް އުފުއްލާނުވާ ބަގީޗާތައްވެސް ހެއްދެވީ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި އޭގެ މޭވާއާއި ތަފާތު ރަހަ ތަފާތުވެގެންވާ ކަދުރުގަހާއި އެކިބާވަތުގެ ދަނޑުބާވާއި އަދި ޒައިތޫނާއި އަނާރުގަސްވެސް ހެއްދެވީ އެކަލާނގެއެވެ. އެގަސްތަކުގެ ބައެއް މޭވާއާއި ސިފައާ ގޮތް އެއްގޮތެވެ. ބައެއް މޭވާއާ ސިފަ ތަފާތުވެއެވެ. އަދި ރަހައާ ކުލަ ސިފައެއްގައި ސިފަ އެއްގޮތްވާ ގޮތް ނުވާ ސިފަވެސްވެއެވެ. މިހުރިހާ ބާވަތްތައް މޭވާ ގަސްތަކުގެ ވައްތަރު ތަފާތެވެ. އެމޭވާތަކުން ކަލޭމެން ކައިބޮއި ހަދާށެވެ! އަދި މޭވާއާ ދަނޑުގެ ދަނޑުވެރިކަމުން އޭގެ حقّ

އަދާކުރާށެވެ! (އެބަހީ: އެއިން ޒަކާތްދޭންޖެހޭ އެއްޗަކުން ޒަކާތްދޭށެވެ! އެއީ ފަސް وَسْقُ ނުވަތަ ތިންސަތޭކަ صَاع ގެ މިންވަރަށް ހުރުމުންނާ ޒަކާތަށް ދިޔަހައިރުގައި އެއްޗެހި ނުވަތަ ދިޔަހައިރުގެ އެއްޗެއްގެ ދިހަބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. މިގެ تفصيل فقه ފޮތްތަކުގައި ބަޔާންކުރެވިފައެވެ.) އަދި إسراف ނުކުރާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން إسراف ކުރާމީހުންނަށް اللّه ލޯބިވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.

وَمِنَ ٱلْأَنْعَٰمِ حَمُولَةً وَفَرْشًا ۚ كُلُوا۟ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ وَلَا تَتَّبِعُوا۟ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَٰنِ ۚ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿١٤٢﴾ ثَمَٰنِيَةَ أَزْوَٰجٍ ۖ مِّنَ ٱلضَّأْنِ ٱثْنَيْنِ وَمِنَ ٱلْمَعْزِ ٱثْنَيْنِ ۗ قُلْ ءَآلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ ٱلْأُنثَيَيْنِ أَمَّا ٱشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ ٱلْأُنثَيَيْنِ ۖ نَبِّـُٔونِى بِعِلْمٍ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١٤٣﴾ وَمِنَ ٱلْإِبِلِ ٱثْنَيْنِ وَمِنَ ٱلْبَقَرِ ٱثْنَيْنِ ۗ قُلْ ءَآلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ ٱلْأُنثَيَيْنِ أَمَّا ٱشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ ٱلْأُنثَيَيْنِ ۖ أَمْ كُنتُمْ شُهَدَآءَ إِذْ وَصَّىٰكُمُ ٱللَّهُ بِهَٰذَا ۚ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا لِّيُضِلَّ ٱلنَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٤٤﴾

މުފުރަދާ

وَمِنَ ٱلْأَنْعَٰمِ = އަދި نَعَم ސޫފީގައިވެއެވެ. ❁ حَمُولَةً وَفَرْشًا = ބުރައުފުލާ ބޮޑެތި ޖަނަވާރާއި ކުޑަ ޖަނަވާރު. ❁ كُلُوا۟ = ކަލޭމެން ކައިހަދާށެވެ.! مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ = اللّه ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި ރިޒުގުން. ❁ وَلَا تَتَّبِعُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން تبع ނުވާށެވެ.! خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَٰنِ = شيطان ގެ ފިޔަވަޅުތަކަށް. ❁ إِنَّهُۥ لَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އެއީ ކަލޭމެންނަށް. ❁ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿١٤٢﴾ = عداوة ތެރިޔަކު بيان ވެގެންވާ عداوة ތެރިއެކެވެ. ❁ ثَمَٰنِيَةَ أَزْوَٰجٍ = އަށްޖޯޑު (ޖަނަވާރުގެ ހެއްދެވިއެވެ.) ❁ مِّنَ ٱلضَّأْنِ ٱثْنَيْنِ = ضَأْنُ ބަކަރީގެ ދޭއް. (ދެއްފިރިހެނާ ކަންނެއްކަކަކަށް زَوجُ އެކެވެ.) (ފިރިހެން އެއްޗާއި އަންހެންއެއްޗި އެއް ދެ زوج އެވެ.) ❁ وَمِنَ ٱلْمَعْزِ ٱثْنَيْنِ = އަދި مَعْزُ ބަކަރީގެ ދޭއް (ޖަނަވާރުގެ ހެއްދެވިއެވެ.) ކަންނެއްކަކަކަށް زوج އެކެވެ. ❁ قُلْ = (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ ءَآلذَّكَرَيْنِ = ފިރިހެން ދޭއްތޯއެވެ؟ ❁ حَرَّمَ = އެކަލާނގެ حرام ކުރެއްވީ. ❁ أَمِ ٱلْأُنثَيَيْنِ = ނުވަތަ އަންހެންދޭއްތޯއެވެ؟ (حرام ކުރެއްވީ) ❁ أَمَّا ٱشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ = ނުވަތަ އެ ހުރެފައިވާ ތަކެތިތޯއެވެ؟ ❁ أَرْحَامُ ٱلْأُنثَيَيْنِ = އަންހެންދޭއްގެ رَحِمُ ގައި. ❁ نَبِّـُٔونِى بِعِلْمٍ = ކަލޭމެން ނިކަން ދެނެގަނެގެން ހުރިނަމަ خَبَرُ ދީބާށެވެ! ❁ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١٤٣﴾ = ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ. ❁ وَمِنَ ٱلْإِبِلِ ٱثْنَيْنِ = އަދި جَمَلُ ގެ ތެރެއިން ދޭއް. ❁ وَمِنَ ٱلْبَقَرِ ٱثْنَيْنِ = އަދި ގެރިގެތެރެއިން ދޭއް. ❁ قُلْ = ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ ءَآلذَّكَرَيْنِ = ފިރިހެންދޭއްތޯއެވެ؟ ❁ حَرَّمَ = އެކަލާނގެ حرام ކުރެއްވީ. ❁ أَمِ ٱلْأُنثَيَيْنِ = ނުވަތަ އަންހެންދޭއްތޯއެވެ؟ ❁ أَمَّا ٱشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ = ނުވަތަ އެ ހުރެފައިވާ ތަކެތިތޯއެވެ؟ ❁ أَرْحَامُ ٱلْأُنثَيَيْنِ = އަންހެން ދޭއްގެ رَحِمُ ގައި. ❁ أَمْ كُنتُمْ

شُهَدَآءَ = ނުވަތަ ކަލޭމެން حَاضِرُ ވެ ހުރިވަންތިބީހެއްޔެވެ؟ ❁ إِذْ وَصَّىٰكُمُ ٱللَّهُ بِهَـٰذَا = الله ކަލޭމެނަށް އެގޮތަށް وصيّة ކުރެއްވީހީތޯ / أمر ކުރެއްވީހީތޯ. ❁ فَمَنْ أَظْلَمُ = އަނިޔާވެރިކަން ބޮޑީ ކޮންކާކުހެއްޔެވެ؟ ❁ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ = الله ގެމައްޗަށް ދޮގުހައްދައިގަތްމީހާއަށްވުރެ. ❁ كَذِبًا = ދޮގެއް. (އެއަށްވުރެބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު ނުވެއެވެ.)❁ لِّيُضِلَّ ٱلنَّاسَ = މީސްތަކުން މަގުފުރެއްދުމަށް.❁ بِغَيْرِ عِلْمٍ = އެއްވެސް އިލްމެއްނެތި.❁ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى = ހަމަކަށަވަރުން الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.❁ ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ (١٤٤) = އަނިޔާވެރި ބަޔަކަށް.

إِجْمَالِي މާނަ

(١٤٢) އަދި نَعَم ޖަނަވާރުތަކުގެ ތެރޭގައި ބުރަ އުފުލާ ބޮޑެތި އެއްޗެހި، އެއްޗެހި ނުފުލާ ކުޑަ އެއްޗެހިވެސް އެވެ. (ބަކަރިފަދަ ބޮޑުނޫން ތަކެތި ވިސްނާލެވޭ، ގޮތް ވަރަށް ތަފާތެވެ. ކުޑަތަކެތި ބަކަރިއެވެ. ފަހެ الله ކަލޭމެނަށް ދެއްވި ރިޒުގުން ކައިބޮށެވެ! އަދި شيطان ގެ ފިޔަވަޅުތަކަށް تبع ނުވާށެވެ! (އެބަލާ އެއީ ކަލޭމެންނަށް ޢަދާވާތްތެރިއެކެވެ. (ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ކަލޭމެންނަށް ހުރި عداوة ފާޅުކުރާ ބަޔާންވެގެންވާ عدوّ އެކެވެ.

(١٤٣) ދެންފަހެ (މި ބަކަރިފަދަ ޖަނަވާރާއި ކުޑަ ޖަނަވާރުގެ) އަށް ބާވަތެއް އުފެއްދެވީއެވެ. އެއީ ضَأن ބަކަރީގެ ދެއްޗެވެ. (އަންހެން އެއްޗާއި ފިރިހެން އެއްޗެވެ. ކޮންމެ އެއްޗަކީ زوج އެކެވެ. އަންހެން އެއްޗާއި ފިރިހެން އެއްޗާއި ދެމީ އެއީ ދެޒުވެ. ދެ زوج އެވެ.) އަދި مَعْز ބަކަރީގެ ދެއްޗެއް އުފެއްދެވީއެވެ. އެއީ زوجين އެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު (އެބައިމީހުން مشرك ންނަށް) ވިދާޅުވާށެވެ! الله حرام ކުރެއްވީ މިދެ ފިރިހެން އެއްޗެހީތޯ؟ ނުވަތަ އެދެބާވަތުގެ حرام ކުރެއްވީ ދެއަންހެން އެއްޗެހީތޯ؟ ނުވަތަ އެދެބާވަތުގެ حرام ކުރެއްވީ ދެއަންހެންއެއްޗެހީގެ رَحِمُ ގައިވާ އެއްޗެހީތޯ؟ ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ ނިކަން އިލްމީ ބަސްގެން މިއަށްކަލޭގެފާނަށް ޖަވާބުދީ خبر ދީބަލާށެވެ. އެމީހުން ކޮންމެ ޖަވާބަކަށް ގޮވާބުދިނަސް އެމީހުންގެ ބަސް ދޮގުވާނެއެވެ. الله حرام ނުކުރައްވާ ބާވަތްތަކުގެ ބަހެއްމީހުން ބައެއްމީހުނަށް ބައެއްޗެހި އެމީހުން حرام ކަމުގައި ނިންމި ޙިއްސާތައް ހުށަހެޅުއެވެ. އަދި الله حرام ކުރެއްވިއޭ ބުނެމީހުން އެމީހުން ބައެއްޗެހި ކައިހަދައިނީ ޙިއްސާ އަށާހުއެވެ. ދޮގުވާނަށްވެސް އެމީހުންގެ دعوى باطل އެވެ.

(١٤٤) އަދި جمل ގެތެރެއިން ދެއްޗެއް (ފިރިހެން އެއްޗާއި އަންހެން އެއްޗެއް) އުފެއްދެވީއެވެ. އަދި ގެރިގެތެރެއިންވެސް ދެއްޗެއް އުފެއްދެވީއެވެ. ކޮންމެ ވައްތަރަކުން ދެ زوج އެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެދެބާވަތުގެ حرام ކުރެއްވީ ފިރިހެން ދެއްޗެހީތޯ؟ ނުވަތަ އެދެބާވަތުގެ حرام ކުރެއްވީ އަންހެން ދެއްޗެހީތޯ؟ ނުވަތަ އެދެބާވަތުގެ حرام ކުރެއްވީ އަންހެންދެއްޗެހީގެ رَحِمُ ގައި އުޅެނިވީގެންވާ ތަކެތީހެއްޔެވެ؟ އެބަލާ ބައެއްޗެހި ބަނޑުގައި އޮތްތަކެތީހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ الله އެކަމަށް ކަލޭމެނަށް أمر ކުރައްވާ وصيّة ކުރެއްވިއިރު ކަލޭމެން އެތާ حاضر ވެ ހުރިވަންތިބީހެއްޔެވެ؟ (މިހެން އެއްވެސްކަމެއްވެސް ނުވެއެވެ. ހަމަ ހުސްދޮގެކެވެ. ފަހެ މީސްތަކުން މަގުފުރެއްދުމަށް ދޮގުހަދައިގެން الله ގެމައްޗަށް ދޮގުހަދައިގަނެ ފުރިހަމަކޮށްދެ ވުރެން އަނިޔާވެރިކަން ބޮޑުކާކުހެއްޔެވެ؟ (އެއަށްވުރެ ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު ނުވެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިބަޔަކަށް الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.

قُل لَّآ أَجِدُ فِي مَآ أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَىٰ طَاعِمٍ يَطْعَمُهُۥٓ إِلَّآ أَن يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَّسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خِنزِيرٍ فَإِنَّهُۥ رِجْسٌ أَوْ فِسْقًا أُهِلَّ لِغَيْرِ ٱللَّهِ بِهِۦ ۚ فَمَنِ ٱضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤٥﴾ وَعَلَى ٱلَّذِينَ هَادُوا۟ حَرَّمْنَا كُلَّ ذِى ظُفُرٍ ۖ وَمِنَ ٱلْبَقَرِ وَٱلْغَنَمِ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ شُحُومَهُمَآ إِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُورُهُمَآ أَوِ ٱلْحَوَايَآ أَوْ مَا ٱخْتَلَطَ بِعَظْمٍ ۚ ذَٰلِكَ جَزَيْنَٰهُم بِبَغْيِهِمْ ۖ وَإِنَّا لَصَٰدِقُونَ ﴿١٤٦﴾ فَإِن كَذَّبُوكَ فَقُل رَّبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَٰسِعَةٍ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُهُۥ عَنِ ٱلْقَوْمِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿١٤٧﴾

ތަރުޖަމާ

قُل = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ لَّآ أَجِدُ = ތިމަންކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަމެވެ.
۞ فِي مَآ أُوحِيَ إِلَيَّ = ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އިއްވެވޭ وحي ގެތެރެއިން. ۞ مُحَرَّمًا = حرام ކުރެވިފައިވާ އެއްޗެއް (نعم
ސޫފީގެތެރެއިން حرام ކުރެވިގެންވާ އެއްޗެއް)۞ عَلَىٰ طَاعِمٍ يَطْعَمُهُۥٓ = ކާމީހަކު ކައުމަށް. ۞ إِلَّآ أَن
يَكُونَ = އެއްޗެއް ވެއްޖެއްޔާމެނުވީ. ۞ مَيْتَةً = މަރުވެފައިވާ އެއްޗަކަށްވުމަށް. (އެބަހީ شريعة ގައި ވަސްކުރެއްވި حرام
ގޮތަކަށް މަރުވެފައިވާ އެއްޗި)۞ أَوْ دَمًا مَّسْفُوحًا = ނުވަތަ އޮހޮރިދާ ލޭ. (ވެސް) ۞ أَوْ لَحْمَ خِنزِيرٍ = ނުވަތަ
އޫރުމަސް (ވެސް)۞ فَإِنَّهُۥ رِجْسٌ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ނަޖިހެވެ. (مَعْنَوِى ގޮތުން ނަޖިހެވެ.) ۞ أَوْ
فِسْقًا = ނުވަތަ فِسْق ކަމުގައިވާ ތަކެއްޗެވެ. ۞ أُهِلَّ لِغَيْرِ ٱللَّهِ بِهِۦ = އެއްޗެއްގައި الله ނޫން ފަރާތަކަށް
ކަމުދުވުން. ۞ فَمَنِ ٱضْطُرَّ = ފަހެ (ބަނޑުހައިވެ) ކާންނުލިބިގެން ނިކަމެތިވެގެން. ۞ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ =
ދެކޮޅުވެރިކަމެއްނެތި عداوة ތެރިކަމެއްނެތި. (އެއީ މުސްލިމުންނާ ބަޣާވާތްކުރާ ފަރާތްތަކުން ނަމަ ހަދައި
ލޯބިވެރިކަން އޮތިކޮށް ކަމުގެ ފަހަރެއް. އެކަމުގެ ވަހަކައް. އެކަށީގެންވާ މިންވަރަށް. އެއީ ހުއްދަކަމެއްކަމެވެ.)۞ فَإِنَّ
رَبَّكَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އެވީ.۞ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤٥﴾ = ފާފަފުއްސަވާ ރަޙްމަތްތެރި
رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَعَلَى ٱلَّذِينَ هَادُوا۟ = އަދި يهودى ވީމީހުންގެމައްޗަށް.۞ حَرَّمْنَا
= ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَرَام ކުރެއްވީމެވެ.۞ كُلَّ ذِى ظُفُرٍ = ނިޔަފަތިވާ ކޮންމެ ޖަނަވާރެއް. އެއީ جمل
އާއި نَعَامَة ފަދަ ޖަނަވާރެވެ.۞ وَمِنَ ٱلْبَقَرِ وَٱلْغَنَمِ = އަދި ގެރިއާއި ބަކަރީގެ ތެރެއިން.۞ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ =
ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް حرام ކުރެއްވީމެވެ.۞ شُحُومَهُمَآ = އެދޭތިގެ ސަރުބީ.۞ إِلَّا مَا
حَمَلَتْ = އުފުލި = ظُهُورُهُمَآ = އެދޭތިގެ ބުރިކަށި (އެބަހީ ބުރިކަށީގައި ހުންނަ ސަރުބީ
ސަރުބީގެންވާ.)۞ أَوِ ٱلْحَوَايَآ = ނުވަތަ ގޮހޮރުގަނޑުގައި (ނުވަތަ އެތެރެހަށީގެ ސަރުބީ.)۞ أَوْ مَا
ٱخْتَلَطَ بِعَظْمٍ = ނުވަތަ ކަށިގައި އުނގުޅިފައިވާ (ސަރުބީވެސް)۞ ذَٰلِكَ جَزَيْنَٰهُم = އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ
އެމީހުންނަށް ދިނީމެވެ.۞ بِبَغْيِهِمْ = އެމީހުންގެ ދެކޮޅުވެރިކަމުގެސަބަބުން. ۞ وَإِنَّا لَصَٰدِقُونَ ﴿١٤٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން
ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ ތެދުވެރި ރަސްކަލާނގެއެވެ.۞ فَإِن كَذَّبُوكَ = ފަހެ އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިއްޔާ.۞ فَقُل

ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ رَبُّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبّ އެވީ.❁ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ = ފުޅާވަސް رحمة ގެ ވެރިކަލާނގެއެވެ. ❁ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ ކޯފާބާރުގައި عذاب އަނބުރާ ރައްދުނުކުރެވޭ ހުއްޓެވެ.❁ عَنِ ٱلْقَوْمِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿١٤٧﴾ = مُجْرِمُ ންގެ ބަޔަކުން ނުބައިންނަކާ ފާފަވެރިންގެ ބަޔަކުން. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١٤٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ދުވަހަކުވެސް ކޮންމެ ފޮތެއް ކުރެއްވިއްޔާމުގައި (މަސްކެއުން حلال އެއްޗެހީގެ މަސް) ކާމީހަކު ކެއުމަށް حَرَام ވެގެންވާ ޒާތެއް މިކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައި ނުގަންނަވަމެވެ. (ކަލޭމެން مشرك ން ޙަލާލުކޮށް ހުރި ކަނޑައެޅި حرام ކުރި بَحِيْرَة އާއި سَائِبَة އާއި وصيلة އާއި ޙާމް ފަދަ ބާވަތްތަކުގެ ނަމުގައި ކަނޑައެޅި ބަޔަކު ވަކިކުރާ އެއްޗެހި އެކަލޭގެފާނަށް ވަޙީކުރަމުން ފޯނުކުރެއްވިއެވެ) وحي ގެއްލުނުކަމެއް حرام ވެގެންވާ ޒާތެއް މިކަލޭގެފާނަށް ނުދެކެވެއެވެ. ފަހެ އެހެންނަމަވެސް މިދުވަހަށް ގެނައެވެ. ކުރެއްވިއްޔާމުގައި ކަލޭމަސް ހަމަ
رِجْسُ އެވެ. ނަޖިހެވެ. އަދި الله ގެ ނަންނުގޮ ނޫނަސް ބަދަލެއް ނުވަތަ އެހެން ކަނޑައެޅިފައިވާ ފިލާމަތަކަށް ކަލިލޮލިފޮތިބާ
ތަކެތިވެސް حرام އެވެ. ފަހެ ދަރަ (މަޖުބޫރުވެގެން ނޫނީ) مَجْبُورُ ވެއްޖެ ގޮތަށް އެތަކެތިން އެހެން الله حرام ކުރައްވާ ތަކެތިން
ކިއަކު ފުދޭވަރަށް ބަނޑުދަށުކުރާލެވޭނެ މިއްސަރުވެ ކެއުމަށް ވުރެ ގިނަނުކޮށް ކާހުށްޓަވާލާފައި ނުވާނަމަ ގުނަހެއް ނުވާނެއެވެ. (އަދި ތަކުރާރުކޮށް ކާ ޙާލަތުގައި ނުވާނަމަ އެވެ. (އެކަމު ޖެއްސުމެއް ވެއްޖެ ނަމަވެސް الله عفوء ކުރައްވާނެ أمّيد ކުރެވޭއެވެ.) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން
ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އެވީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ވެރިވެ ދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٤٦) އަދި ނިޔަފަތިޖަހި ކެންދީއްލާ މީހަކަށް ދެގުނަކަމެއް ހުއްޓައި مشرك ންގެ يهودی ންނަށް ތަކެއް حرام ކުރެއްވީމެވެ. (އެއިން
މުދާދުކުރުވިއި جمل އާއި نَعَامَة ފަދަ يعنى ކިސިއާއަށްވިޔަސް ވަކިވަކި مفسّر ން ވިދާޅުވެއެވެ.) އަދި
ގެރިބަކަރީގެ މަހުއިންވެސް އެތަކެއްޗާއި ބުރިކަށިގެ އަނގަމަށް ގުރުސްކެނބޭގަނޑާއި އަދި ކަށިބާއި އެކުވެފައިވާ ސަރުބީލިނުވާ
ސަރުބީވެސް މިބުންތަކުގެ އެހެންނަށް ގުޅުނެކުމުގެ ހުރިގޮތް ކަނޑައެޅުމުގެ حرام ކުރެއްވީމެވެ. އެ جزاء އެހެންނަށް މިބުންތަކުގެ
ދެއްވީ އެހެންގެ ދަރާނިވިލާއިގެ ނުހަމަނުސާފުކަމުންނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިބުންތަކަށްޓެވެނީ ވިދާ خبر
ތެދުގައި ޝަރުޢީވީޓޯކާނާ ކަލަޔާގެވެ.

(١٤٧) (އޭ رسول الله އެވެ!) އެހެންނަށް ކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިޔަށްދާނަމަ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެންގެ رب އެވީ
ފުޅާވަސް رحمة ގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކޯފާއި عَذَاب ނުބައި مجرم ކުށްވެރިންގެ ބަޔަކުން
އަނބުރާ ރައްދު ނުކުރެވޭނެއެވެ.

سَيَقُولُ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ لَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَآ أَشْرَكْنَا وَلَآ ءَابَآؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِن شَىْءٍ ۚ كَذَٰلِكَ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ حَتَّىٰ ذَاقُوا۟ بَأْسَنَا ۗ قُلْ هَلْ عِندَكُم مِّنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَآ ۖ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَإِنْ أَنتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ ﴿١٤٨﴾ قُلْ فَلِلَّهِ ٱلْحُجَّةُ ٱلْبَٰلِغَةُ ۖ فَلَوْ شَآءَ لَهَدَىٰكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٤٩﴾ قُلْ هَلُمَّ شُهَدَآءَكُمُ ٱلَّذِينَ يَشْهَدُونَ أَنَّ ٱللَّهَ حَرَّمَ هَٰذَا ۖ فَإِن شَهِدُوا۟ فَلَا تَشْهَدْ مَعَهُمْ ۚ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ وَهُم بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ﴿١٥٠﴾ ۞ قُلْ تَعَالَوْا۟ أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ ۖ أَلَّا تُشْرِكُوا۟ بِهِۦ شَيْـًٔا ۖ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًا ۖ وَلَا تَقْتُلُوٓا۟ أَوْلَٰدَكُم مِّنْ إِمْلَٰقٍ ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ ۖ وَلَا تَقْرَبُوا۟ ٱلْفَوَٰحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ ۖ وَلَا تَقْتُلُوا۟ ٱلنَّفْسَ ٱلَّتِى حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلْحَقِّ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّىٰكُم بِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٥١﴾

މުފްރަދާ

سَيَقُولُ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ = شريك ކުރި މީހުން ނިކަންތުރާ ބުނާނެއެވެ.❁ لَوْ شَآءَ ٱللَّهُ = اللّه
އިރާދަފުޅުކުރެއްވިނަމަ. ❁ مَآ أَشْرَكْنَا وَلَآ ءَابَآؤُنَا = އަހުރެމެންނާއި އަދި އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިންނެއްވެސް
شريك ނުކުރީމެވެ.❁ وَلَا حَرَّمْنَا مِن شَىْءٍ = އަދި އަހުރެމެން އެއްވެސްއެއްޗެއް حرام ނުކުރީމެވެ.❁
كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ.❁ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = އެމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުންވެސް ދޮގުކުރީ. ❁
حَتَّىٰ ذَاقُوا۟ = އެމީހުން ރަހަބަލައިގެންދާންދެން.❁ بَأْسَنَا = މިއަޅުގަނޑުމެންގެ ޢަޛާބު. ❁ قُلْ = (އޭ
رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ هَلْ عِندَكُم مِّنْ عِلْمٍ = ކަލޭމެންގެ އަތުގައި އެއްވެސް علم
އެބައޮތްތޯއެވެ؟ އެބަހީ ކަލޭމެންނަށް شريك ކުރުމާއި ތަކެތި حرام ކުރުން ހުއްދަވާނޭކަމުގެ އެއްވެސް دليل
އެބައޮތްތޯއެވެ؟❁ فَتُخْرِجُوهُ لَنَآ = ފަހެ އެއްޗެއް (އެދަލީލު) ކަލޭމެން އަހުރެމެންނަށް ނެރެދޭށެވެ. ❁ إِن
تَتَّبِعُونَ = ކަލޭމެން تبع ވާކަމެއް ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا ٱلظَّنَّ = ހަމަ ހިއެކަން މެނުވީ.❁ وَإِنْ أَنتُمْ = އަދި
ކަލޭމެން ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا تَخْرُصُونَ ﴿١٤٨﴾ = خيال ކޮށް ދޮގުހަދާ ހިލޭ ބަހަނާކުރާމީހުން މެނުވީ. ❁ قُلْ
ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ فَلِلَّهِ ٱلْحُجَّةُ ٱلْبَٰلِغَةُ = مُراد އަށް ފުރިހަމަވާ ބާރުގަދަ دليل ވާނީ ހަމަ اللّه އަށެވެ.❁
فَلَوْ شَآءَ = ފަހެ އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުކުރެއްވިނަމަ. ❁ لَهَدَىٰكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٤٩﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން
އެންމެންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައިފީމުހެވެ. ❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! هَلُمَّ شُهَدَآءَكُمُ = ކަލޭމެންގެ ހެކިން
ގެނެސްދޭށެވެ! ❁ ٱلَّذِينَ يَشْهَدُونَ = އެމީހުން ހެކިދޭނޭ. ❁ أَنَّ ٱللَّهَ حَرَّمَ هَٰذَا = ހަމަކަށަވަރުން
(ކަލޭމެން ބުނާ ތަކެތި) އެއްޗެހި حرام ކުރެއްވީ اللّه ކަމުގައި. ❁ فَإِن شَهِدُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން ހެކިދީފިނަމަ. ❁ فَلَا
تَشْهَدْ مَعَهُمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާއެކު ހެކިވެދެއްވައި ނުދެއްވާށެވެ! ❁ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَ = އަދި
އެމީހުންގެ އެދުމަތަކާއި تبع ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! ❁ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا = އެމީހުން
މިއަޅުގަނޑުމެންގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި. ❁ وَٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ = އަދި އެމީހުން إيمان ނުވާ. ❁ بِٱلْءَاخِرَةِ =
آخرة ދުވަހަށް. ❁ وَهُم = އަދި އެމީހުންވާ حال. ❁ بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ﴿١٥٠﴾ = އެމީހުންގެ رَبّ އާ شريك
ކުރާކަމުގައި. ❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ تَعَالَوْا۟ = ކަލޭމެން އަންނާށެވެ! ❁ أَتْلُ =
މިއަޅުގަނޑު ކިޔަވައިދޭނަމެވެ. ❁ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ ربّ ކަލޭމެންނަށް حرام

ކުރެއްވިކަމެވެ.۞ أَلَّا تُشْرِكُوا۟ بِهِۦ شَيْـًٔا = އެކަލާނގެ އާއި އެކަލާނގަކާ ވެސް ކަލޭމެން شريك ނުކުރާށެވެ.!
وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَـٰنًا = އަދި މައިންބަފައިންނަށް إحسان ތެރިވާށެވެ.! وَلَا تَقْتُلُوٓا۟ أَوْلَـٰدَكُم = އަދި ކަލޭމެން
ކަލޭމެންގެ ދަރިން ނުމަރާށެވެ! (ދަރިފަސްކޮޅު މަރުވެސް ނުމަރާށެވެ!)۞ مِّنْ إِمْلَـٰقٍ = فقير ވެދާނެކަމަށް.۞ نَّحْنُ
نَرْزُقُكُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ރިޒްޤު ދެއްވާހުށީމެވެ.۞ وَإِيَّاهُمْ = އަދި އެކުދިންނަށް.۞ وَلَا
تَقْرَبُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ގާތްނުވާށެވެ! ٱلْفَوَٰحِشَ = فاحش ކަންތައްތަކާއި.۞ مَا ظَهَرَ مِنْهَا =
އޭގެތެރެއިން ފާޅުވާކަންތައްތަކާ.۞ وَمَا بَطَنَ = އަދި ފޮރުވިގެންވާ ވަންހަނާވެގެންވާ ކަންތައްތަކާއި ۞ وَلَا تَقْتُلُوا۟
ٱلنَّفْسَ = އަދި ކަލޭމެން މަރުނުކުރާށެވެ! (އެއްވެސް نفس އެއް ނުމަރާށެވެ!)۞ ٱلَّتِى حَرَّمَ ٱللَّهُ = އެ نفس
އެއް الله حرمة ތެރިކުރެއްވި.۞ إِلَّا بِٱلْحَقِّ = حقّ ނޫންގޮތުގެ. (حقّ އަކާއި ޚިލާފަށް ގޮތުގެ) ۞ ذَٰلِكُمْ وَصَّىٰكُم
بِهِۦ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އަމުރުކުރައްވައި އުފައްދަވައިފިއެވެ.۞ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٥١﴾ = ކަލޭމެން ބުއްދިފާރަ
ވިސްނާނުމުގެ أمّيد ގައި.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٤٨) (އަދި) شريك ކުރިމީހުން ނިކަންހުރެ ބުނާނެއެވެ. الله އިރާދަފުޅުވީނަމަ އަހުރެމެންވެސް އަދި އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިންވެސް الله އާއި شريك ނުކުރީމުއެވެ. އަދި އެއްވެސް އެއްޗެއް حرام ވެސް ނުކުރީމެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) މި قريش ންގެ ކުރީގެ އިސްވެދިޔަ އުއްމަތްތަކުގެ މީހުންވެސް ދޮގުކުރީ އެފަދައިންނެވެ. (އެމީހުން ނިކަމެތިކަންތެރިވެ ދޮގުހެދުމުގެ ސަބަބުން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކާތާ އެބަހީ عذاب އެމީހުންނަށް އަޅުވައިލައްވަންދެންނެވެ. ކަލޭގެފާނު ނިކަން ވިދާޅުވާ ބައްޔަށްވާށެވެ! (ކަލޭމެން މިއަދަ شريك ކުރާކަމުގައި ތެދާއި حرام ކުރާހުރުމުގެ) އެއްވެސް دليل އެއް حجّة އެއް ކަލޭމެންގެ އަތުގައި އެބައުޅޭތޯއެވެ؟. އެހެންވެއްޖެއްޔާ دليل އެއް އެ حجّة އެއް ނިކަން އަހުރެމެންނަށް ދެއްކާށެވެ! ނުކުރެވޭ ބަޔާނެއް! (އެފަދަ دليل އެއް ނެތްކަމެވެ.) ކަލޭމެންނި ހަމަ ހުސް ހިއްކަން تبع ވާބަޔަކުކަމުގައި ދޮގުވިސްނުމެވެ. އަދި ހަމަ ޚަޔާލަށް ދޮގުހިތުވެއްޖެ ކަލޭގެފާނު ކަލާކުގައި ދޮގުހިދޭނެވެ. (١٤٩) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ބާރުގަދަ ފުރިހަމަ ހުއްޖަތުގެ ތެދު دليل ވަނީ ހަމަ الله ގެ حضرة ގައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވީނަމަ ކަލޭމެން އެންމެންނަށް އެކަލާނގެ ތެދުމަގު ދައްކަވައިދެއްވާނެވެ. (ތެދުމަގަށް واصل ވުމުގެ توفيق އެކަލާނގެ ދެއްވައިދެއްވާނެވެ.) (١٥٠) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! (ކަލޭމެން މިއަދަ حرام ކަމުގައި މިއަދަ ހަމަޖެއްސުމުގެ) އެތަކެތި حرام ކުރެއްވީ الله ކަމުގައި ޝަހާދަތްދޭނެ ކަލޭމެންގެ ހެކިވެރިން ޖަމާކޮށް ގެނެސްދޭށެވެ! ފަހެ އެމީހުންގެ ހެކިވެރިންވެސް ހެކިދިނަސް ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާއެކު އެކަމުގައި ހެކިނުދެއްވާށެވެ! އަދި (އެމީހުންގެ هوى نفس އާއި އެބަޔަ އެމީހުންގެ އަމިއްލަ ދޮގުވުމުގެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރާ މީހުންގެ ކަމުގައި ކަލޭގެފާނު تبع ނުވާށެވެ! އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ربّ އާއި އެހެނިހެން ތަކެތި شريك ކުރާ حال آخرة ދުވަހަށް އީމާންނުވާ މީހުންގެ އަމިއްލަ ދޮގުވުމަށް تبع ނުވާށެވެ!
(١٥١) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން އަންނާށެވެ! އެބަޔަ މިއީ ބުނަން އަހުރެން ކަލޭމެނަށް ގެނެސްދިނީމެ ކަލޭމެނާ جمل ގޮތުގައި ބަޔާންކޮށްދިނުމަށް الله حرام ކުރެއްވި ކަންތައް ކިޔައިދޭނަމެވެ! ކަލޭމެން އަންނާށެވެ!
ކަލޭމެންގެ رَبّ ކަލޭމެންނަށް حرام ކުރެއްވި ކަންތައް ތިޔައިދެއްވާނެ ކަލޭމެންނަށް ކިޔައިދެއްވާހުށީ މިއެވެ. އެއީ (١) ކަލޭމެން

އެއްޗަކާއިވެސް الله އާއި شريك ނުކުރާށެވެ! (އެއީ حرام ކަމެކެވެ.) (٢) އަދި މައިންބަފައިންނަށް ގާތްކޮށް ހިތައި إحسان ކުރާށެވެ! (މައިންބަފައިންނަށް ނުބައިކޮށް ހިތުން حرام ވެގެންވެއެވެ.) (٣) ދަރިންނަށް ކާންދޭން ނުލިބި ކަމުގެން فقير ވެދާނެތީ ކަމުގެންގެ ދަރިން ނުމަރާށެވެ! (ދަރިން މެރުމަކީ حرام ކަމެކެވެ.) ކަލޭމެނަށާއި އަދި އެދަރިންނަށް މިޔަޤީންކޮށް رِزْق ދެއްވާހުށީމެވެ. (٤) އަދި فاحش ކަންތައްތަކާއި ކަލޭމެން ގާތްނުވާށެވެ! (އެއީ حرام ކަމެކެވެ.) އެގޮތުގައިވިޔަސް ބާޠިލް ކަމެއްގެ ފާޅުގައިވިޔަސް އަދި ސިއްރުގައިވިޔަސް ކަންތައްތަކެވެ. (ބައެއް ބޭބަލުން ވިދާޅުވަނީ އެއީ ސިއްރުން ޒިނޭކުރުމާއި ފާޅުގައި إعلان ކޮށްގެން ޒިނާކުރުމަށެވެ.) އަދި އެކަންކަމުގެ ދަށުގައިވެސް ހިމެނިގެންވެއެވެ. والله أعلم بالصّواب (٥) އަދި الله ހުރުމަތް ކުރައްވާ އެއްވެސް ނަފްސެއް ޙައްޤަކާއި ނުލާ ކަލޭމެން ނުމަރާށެވެ! (ޙައްޤަކާ ނުލާ މަރުމަކީ حرام ކަމެކެވެ.) الله ކަލޭމެނަށް އަމުރުކުރައްވާ ވަޞިއްޔަތް ކުރެއްވީ އެއީ ކަލޭމެން ވިސްނުމަށްޓަކައި ކުރުކޮށް ބުނެވުނު ތެރެއިން ވަޞިއްޔަތްތަކެވެ.

✿✿✿

وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ ۖ وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ ۖ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ۖ وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ ۖ وَبِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٢﴾ وَأَنَّ هَٰذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٥٣﴾ ثُمَّ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ تَمَامًا عَلَى الَّذِي أَحْسَنَ وَتَفْصِيلًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَعَلَّهُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٤﴾

މުފްރަދާތު

وَلَا تَقْرَبُوا = އަދި ކަލޭމެން ގާތްނުވާށެވެ.، مَالَ الْيَتِيمِ = يتيم ކުދިންގެ މުދަލާއި. ۞ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ = އެންމެ ރަނގަޅު ގޮތްތަކާ ގޮތުގައި މެނުވީ. ۞ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ = އޭނާ بالغ ވެ تصرّف ކުރެވެންދެން. ۞ وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ = އަދި މިންވަރާއި ބަރުދަން ފުރިހަމަކޮށް ހަމަހަމަކުރާށެވެ.، بِالْقِسْطِ عدل ވެރިކޮށް. ۞ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا = އަހުރެމެން نفس އަކަށް މަސައްކަތެއްގެ ބުރަ ނުޖައްސަވަމެވެ. ۞ إِلَّا وُسْعَهَا = އެ نفس އަކަށް ތަޙައްމަލު ކުރެވޭހާވަރަކަށް މެނުވީ. ۞ وَإِذَا قُلْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ބަސް ބުނެފިނަމަ. حكم އެއް ކުރާނަމަ. ۞ فَاعْدِلُوا = ފަހެ ކަލޭމެން عدل ވެރިވާށެވެ.، وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ = (އެ حكم އަދި) ގާތްތިމާގެ މީހަކަށްވާ حكم އެއް ކަމުގައިވިޔަސް. ۞ وَبِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا = އަދި الله ގެ عهد ފުއްދަވާށެވެ.، ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް އަމުރުކުރައްވައި ވަޞިއްޔަތްކުރެއްވިކަމެވެ. ۞ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٢﴾ = ކަލޭމެން ذِكْر ކޮށް نصيحة ލިބިގަތުމަށް. ۞ وَأَنَّ هَٰذَا صِرَاطِي = އަދި މިއީ ތިމަންނަވަރުގެ މަގެވެ. ۞ مُسْتَقِيمًا = ސީދާވެގެންވާ حال . ۞ فَاتَّبِعُوهُ = ފަހެ އެމަގަށް ކަލޭމެން تبع ވާށެވެ! ۞ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ = އަދި ކަލޭމެން (އެހެން) މަގުތަކަށް تبع ނުވާށެވެ! ۞ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ = ފަހެ އެކުން ކަލޭމެން ނަގައިގެން އެކަލާނގެ މަގުން ވަކިވެ ބެދިގެން ދާނެއެވެ. ۞ ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް އަމުރުކުރައްވައި ވަޞިއްޔަތްކުރެއްވިކަމެވެ. ۞ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٥٣﴾ = ކަލޭމެން ބިރުވެތިވުމަށް، تقوى ވެރިވުމަށް. ۞ ثُمَّ = ދެން

(އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.)۞ ءَاتَيۡنَا مُوسَى ٱلۡكِتَٰبَ = موسى (عليه السّلام) އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތްދެއްވީމެވެ. (توراة ދެއްވީމެވެ.)۞ تَمَامًا = ހަމަ ފުރިހަމަކޮށް (نعمة ފުރިހަމަކުރެއްވުމަށް)۞ عَلَى ٱلَّذِىٓ أَحۡسَنَ = އެކަލޭގެފާނު ހެޔޮއަމަލު ކުރެއްވި ހެޔޮކަންތައްތަކުގެ ދަރުމަށް.۞ وَتَفۡصِيلٗا لِّكُلِّ شَيۡءٖ = އަދި ހުރިހާއެއްޗެއް تفصيل ކޮށްދެއްވުމަށް.۞ وَهُدٗى وَرَحۡمَةٗ = އަދި ތެދުމަގާއި رحمة އެއްގޮތުގައެވެ.۞ لَّعَلَّهُم بِلِقَآءِ رَبِّهِمۡ يُؤۡمِنُونَ ﴿١٥٤﴾ = އެމީހުން އެމީހުންގެ ربّ އާއި ބައްދަލުވުމުގެ أُمّيد ގައެވެ. ތެދުކުރުމަށެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٥٢) އަދި (٦) يتيم ންގެ މުދަލާއި ކައިރިވެސް ނުވާށެވެ. އެންމެ ރަނގަޅުގޮތަކަށް މެނުވީއެވެ. (ރަނގަޅުގޮތެއްގެ މާނަ އެމުދަލާއި ގެއްލުމެއް ނުވާގޮތަށް ބަލަހައްޓައިދީ ވިޔަފާރިކޮށް ބޮޑުކޮށްދިނުމެވެ. އަދި ބަލަހައްޓާ މީހާއަކީ މުއްސަނދިއެއްނަމަ އެމުދަލުން ބޭނުން ނުކުރާށެވެ. فقير އެއްނަމަ ޢާންމު މަސައްކަތެއްގެ އުޖޫރައަކަށް ހިސާބުވާވަރުގެ މަދުއެއްޗެއް ކާއެއްގެން ބޭނުން ނުކުރާށެވެ. ދެން އެއްވެސް ގޮތަކުން އެމުދަލާއި ގާތް ނުވާށެވެ.) އެއީ އެކުދިން بالغ ވެ ބުއްދި ރަނގަޅުވަންދެނެވެ. (٧) އަދި މިނުވަރާއި ބަރުދަން عدل ވެރިކަމާއި ފުރިހަމަކޮށް ބަރާބަރަށްދޭށެވެ. (އެއާއި ޚިލާފުވުމަކީ حرام ކަމެކެވެ.) އަދި އެއްވެސް نفس އަކަށް ނުކުރެވޭވަރުގެ تكليف އެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުޖައްސަވަމެވެ. (މި عبارة ގެ މާނަކުރުމުގައި مفسّر ން ވިދާޅުވަނީ މިނުވަރުކުރުމުގައި ތިމާއަށް ބެލެންއޮތްވަރަކަށް ބަލައިގެންކަމަށް ދެނެވުނު ކުށެއް ނުވަތަ ކުޑަކުޑަ ތަފާތަކަށް ބަލައިގެން ކުށެއް އުނިވެގެން ހުރިނަމަވެސް އެކަމެއް عفو ވެދާނެކަމެވެ. ނަމަ إختيار ން ހިންގާކަމެއް ކަމުގައިވާނަމަ ބުރަބާރުގަވެސް ބަދަލުވެސް އެދިޙكم އެއްކުރަންޖެހޭނެއެވެ.) (٨) ތިޔަބައިމީހުން ބުނާބަސް ބުނާއިރުވެސް ޢަދުލުވެރިކަމާއެކު ބުނާށެވެ. ތިޔަބަސްބުނަނީ ތިމާގެ ގާތްތިމާގެ އެކުހުރިމީހަކަށް ނަމަވެސް عدل ވެރިވާށެވެ! (٩) އަދި اللّه ގެ عهد ތަކާވެސް ފުއްދާށެވެ! (މިކަންކަމާ خلاف ވުމަކީ حرام ކަންކަމެވެ.) އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަމުރުކުރައްވަނީ އެގޮތަށެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުން ذِكر ކޮށް وعظ އާއި نصيحة ލިބިގަތުމަށެވެ.

(١٥٣) އަދި (١٠) ހަމަކަށަވަރުން މިއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސީދާމަގެވެ. (ތިމަންކަލާނގެ ފާހަގަކުރައްވާ ސީދާމަގެވެ. މިބައިގައި އެންމެ ރަނގަޅުކަމާމެދު ވިސްނާލެވޭތޯއެވެ. والله أعلم) ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އެމަގަށް تبع ވާށެވެ! އަދި އެހެން މަގުތަކަށް تبع ނުވާށެވެ! ފަހެ ދެކުދި (އެހެން އެހެން މަގުތަކަށް تبع ވެއްޖެއްޔާ) އެކަލާނގެ މަގުން ތިޔަބައިމީހުން ވަކިވަކިކޮށް ބައިބައި ކުރާނެއެވެ. އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަމުރުކުރައްވަނީ އެގޮތަށެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުން تقوى ވެރިވުމަށެވެ. ބިރުވެތިވުމަށެވެ.

(١٥٤) ދެން وَحِي ކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى (عليه السّلام) އަށް ފޮތްދެއްވީމެވެ. توراة ދެއްވީމެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ نعمة ފުރިހަމަކުރެއްވުމަށެވެ. އެކަލޭގެފާނު ކުރެއްވި ހެޔޮކަންތައްތަކުގެ ދަރުމަކަށް ދެއްވި ފޮތެކެވެ. (ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑު ބަލަހައްޓައިދެއްވި ހެޔޮ ކަންތައްތަކުގެ ފުރިހަމަކުރެއްވުމަށެވެ. / ނުވަތަ إحسان ތެރިންނަށް نعمة ފުރިހަމަކުރެއްވުމަށެވެ. މިހެންވެސް ތަރުޖަމާކުރެވޭ މި عبارة ގެ މާނަކުރުމުގައިވެއެވެ. والله أعلم بالصّواب) ދެން އަމަންކުރަނީ އަޅުގަނޑު ބަލަހައްޓައިދެއްވި ހުރިހާކަމެއްގެ تفصيل ގެންގުޅުއްވުމަށެވެ. دينى ހުރިހާކަމެއްގެ تفصيل ކޮށްދެއްވުމަށާއި އަދި ތެދުމަގުގެ އެއްގޮތުގައެވެ. އަދި رحمة އެއްގޮތުގައެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ربّ އާއި އެމީހުން ބައްދަލުވުމަށް ތެދުކޮށް އީމާންވުމަށެވެ.

وَهَـٰذَا كِتَـٰبٌ أَنزَلْنَـٰهُ مُبَارَكٌ فَٱتَّبِعُوهُ وَٱتَّقُوا۟ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٥٥﴾ أَن تَقُولُوٓا۟ إِنَّمَآ أُنزِلَ ٱلْكِتَـٰبُ عَلَىٰ طَآئِفَتَيْنِ مِن قَبْلِنَا وَإِن كُنَّا عَن دِرَاسَتِهِمْ لَغَـٰفِلِينَ ﴿١٥٦﴾ أَوْ تَقُولُوا۟ لَوْ أَنَّآ أُنزِلَ عَلَيْنَا ٱلْكِتَـٰبُ لَكُنَّآ أَهْدَىٰ مِنْهُمْ ۚ فَقَدْ جَآءَكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ ۚ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن كَذَّبَ بِـَٔايَـٰتِ ٱللَّهِ وَصَدَفَ عَنْهَا ۗ سَنَجْزِى ٱلَّذِينَ يَصْدِفُونَ عَنْ ءَايَـٰتِنَا سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ بِمَا كَانُوا۟ يَصْدِفُونَ ﴿١٥٧﴾ هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن تَأْتِيَهُمُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ أَوْ يَأْتِىَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِىَ بَعْضُ ءَايَـٰتِ رَبِّكَ ۗ يَوْمَ يَأْتِى بَعْضُ ءَايَـٰتِ رَبِّكَ لَا يَنفَعُ نَفْسًا إِيمَـٰنُهَا لَمْ تَكُنْ ءَامَنَتْ مِن قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِىٓ إِيمَـٰنِهَا خَيْرًا ۗ قُلِ ٱنتَظِرُوٓا۟ إِنَّا مُنتَظِرُونَ ﴿١٥٨﴾

ލުޣަތު

وَهَـٰذَا كِتَـٰبٌ = އަދި މިއީ (މިކިޔަނީ قرآن އަށް) ފޮތެކެވެ.❁ أَنزَلْنَـٰهُ = މިފޮތް ބާވައިލެއްވީ އަހުރެމެން
ބާވައިލެއްވީމެވެ.❁ مُبَارَكٌ = بركاة ލެއްވިގެންވާ.❁ فَاتَّبِعُوهُ = ފަހެ ކަލޭމެން އެފޮތަށް تبع ވާށެވެ! ❁ وَاتَّقُوا = އަދި
ބިރުވެތިވާށެވެ! تقوى ލިބިގަތުމަށް ❁ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٥٥﴾ = ކަލޭމެނަށް رحمة ލައްވައިފާނެ.❁ أَن تَقُولُوا =
އެއީ ކަލޭމެން ނުބުނުމަށްޓަކައެވެ. (އެބަހީ قرآن ބާވައިލެއްވީ ކަލޭމެން ނުބުނުމަށްޓަކައެވެ.)❁ إِنَّمَا أُنزِلَ الْكِتَابُ =
ފޮތް ބާވައިލެއްވުނީ ހަމައެކަނި.❁ عَلَىٰ طَائِفَتَيْنِ = ދެ جماعة އަކަށެވެ. (އެއީ يهودى ންނާ نصارى
ންނެވެ.)❁ مِن قَبْلِنَا = އަހުރެމެންގެ ކުރީގައި.❁ وَإِن كُنَّا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންވީމު.❁ عَنْ
دِرَاسَتِهِمْ = އެމީހުންގެ (އެފޮތް) ކިޔެވުމުން / ކިޔަވައިދިނުމުން.❁ لَغَافِلِينَ ﴿١٥٦﴾ = ކަންނޭނގޭމީހުން غافل
ވެގެންނެވެ.❁ أَوْ تَقُولُوا = ނުވަތަ ކަލޭމެން ނުބުނުމަށްޓަކައެވެ.❁ لَوْ أَنَّا أُنزِلَ عَلَيْنَا = ހަމަކަށަވަރުން
އަހުރެމެންނަށް ބާވައިލެއްވިނަމަ.❁ الْكِتَابُ = ފޮތް.❁ لَكُنَّا أَهْدَىٰ مِنْهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން
އެމީހުންނަށްވުރެ ތެދުމަގުގައި ހުންނާނެއެވެ.❁ فَقَدْ جَاءَكُم بَيِّنَةٌ = ފަހެ
ކަލޭމެންނަށް ފާޅުވެގެންވާ دليل އައެވެ. (عرب ބަހުން ފޮތް ބާވައިލެއްވުނުކަމުގެ دليل ވެއެވެ.)❁ مِّن رَّبِّكُمْ
= ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން.❁ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ = އަދި އެއީ ތެދުމަގާއި رحمة އެއްގެ ގޮތުގައެވެ.❁ فَمَنْ
أَظْلَمُ = ފަހެ އަނިޔާވެރިވެގެންވާ ބޮޑު މީހަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟❁ مِمَّن كَذَّبَ بِآيَاتِ اللَّهِ = اللّٰه ގެ އާޔަތްތަކަށް
ދޮގުކުރިމީހަކަށްވުރެ.❁ وَصَدَفَ عَنْهَا = އަދި އެއާއި ދުރަށް އެނބުރިގިޔަ ❁ سَنَجْزِي الَّذِينَ يَصْدِفُونَ =
ހަމަކަށަވަރުން އެނބުރި ދުރަށްދާ މީހުންނަށް ދެއްވާހުށީމެވެ.❁ عَنْ آيَاتِنَا
= އަހުރެމެންގެ އާޔަތްތަކާއި.❁ سُوءَ الْعَذَابِ = عذاب ގެ ނުބައިކަމުގެ / ނުވަތަ ނުބައި عذاب ގެ.❁
بِمَا كَانُوا يَصْدِفُونَ ﴿١٥٧﴾ = އެމީހުން އެނބުރި ދުރަށްދިޔަކަމުގެ ސަބަބުން.❁ هَلْ يَنظُرُونَ = އެމީހުން
ކުރަނީ إنتظار އެހެއްޔެވެ؟❁ إِلَّا أَن تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ = އެމީހުންގެ ގާތަށް މަލާއިކަތުން ވަޑައިގެންނެވުން
(މަރުގެ ވަގުތުގައި)❁ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ވަޑައިގެންނެވުން ޤިޔާމަތުގައި (ހުކުމްކުރެއްވުމަށް) ❁ أَوْ
يَأْتِيَ = ނުވަތަ އައުމުން (ޤިޔާމަތް)❁ بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ ބައެއް އާޔަތް (ޤިޔާމަތުގެ ފާހަގަތައް)

ހިކުމްކުރުމަށްޓަ) އައުމަށްމެނުވީ. ✿ يَوْمَ يَأْتِي = އަންނަދުވަހުން. ✿ بَعْضُ ءَايَٰتِ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ ބައެއް އާޔަތް / ބައެއް دليل އަންނަދުވަހު. ✿ لَا يَنفَعُ نَفْسًا = އެއްވެސް نفس އަކަށް منفع ނުކުރާނެއެވެ. ✿ إِيمَـٰنُهَا = އެ نفس އެއް އާވާ إيمان ކަމުގެ. ✿ لَمْ تَكُنْ ءَامَنَتْ مِن قَبْلُ = ކުރީކޮޅުން އީމާންވެގެންނުވާ. ✿ أَوْ كَسَبَتْ فِيٓ إِيمَـٰنِهَا خَيْرًا = ނުވަތަ އެހެނީ އީމާންކަމުގައި (އީމާންވެގެން) ހެޔޮކަންތަކެއްކޮށް ނުވާ. ✿ قُلِ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ✿ انتَظِرُوٓا = ކަލޭމެން إنتظار ކުރާށެވެ! ✿ إِنَّا مُنتَظِرُونَ ﴿١٥٨﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ إنتظار ކުރާމީހުންނެވެ. ✿

إِجْمَالِي މާނަ

(١٥٥) އަދި މިފޮތަކީ، އެބަހީ މިޔާރީ قرآن އަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި ބަރަކާތްތެރި ފޮތެކެވެ. ފަހެ އެހެންވީ ކަލޭމެން އެފޮތަށް تبع ވާށެވެ! (އެފޮތުގައިވާގޮތަށް عمل ކުރާށެވެ!) ކަލޭމެންނަށް رحمة ލެއްވުމުގެ أمّيد ގައެވެ. رحمة ލެއްވުމަށްޓަކައެވެ.

(١٥٦) (އޭ مُحَمَّدُ ގެ ޤައުމުގެ މުޝްރިކުން !) (މިބަރަކާތްތެރި ޒިކުރީ قرآن ކަލޭމެންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީ) ކަލޭމެން ބުނެފާނެތީއެވެ. ނުވަތަ ނުބުނުމަށްޓަކައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ފޮތް ބާވައިލައްވައިފައިވަނީ އަހުރެމެން ކުރީގައި (قريش ނޫން ކުރީގައި) އެހެންގެ جماعة ދެބައިމީހުންނަށެވެ. (އެއީ يهودى ންނާއި نصارى ންނެވެ. އަހުރެމެން قريش ންގެ މައްޗަކަށް ނޫނެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ވީ އެފޮތް ކިޔުމާއި دِرَاسة ކުރުމާދޭތެރޭ غافل ވެގެންނެވެ. (އެނބުރި އެފޮތުގެ ވާހަކަ އަހުރެމެންނަށް ބަހަކުން ނޭނގޭނެވެ.)

(١٥٧) ނުވަތަ (މި قرآن މިބާވައިލެއްވީ) ކަލޭމެން މިފަދައިން ނުބުނުމަށްޓަކައެވެ. އެބަސް "އަހުރެމެންނަށް ފޮތެއް ބާވައިލައްވާނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށްވުރެ ބޮޑަށް ތެދުމަގުގައިވާ ބައެއްކަމުގައި އަހުރެމެން ވީހެވެ." އޭގެ ޖަވާބުގައި الله وحى ކުރައްވައެވެ. މިއަދު ދެން ކަލޭމެންނަށް މިވަނީ ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން ކަލޭމެންނަށް دليل އައިސްފައެވެ. (އެއީ عرب ބަހުންވާ ފޮތެއް ބާވައިލެއްވުމުންނެވެ. ދެން މިއަދު ހުއްޖަތެއްނެތެވެ.) އަދި އެފޮތަކީ ބާވައިލެއްވީ ހިދާޔަތާއި رحمة އެއްގެ ގޮތުގައެވެ. ފަހެ اللّه ގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކޮށް އެ އާޔަތްތަކުން ފުރަގަސްދީ އެއިން އެނބުރިގަތް ބަޔަކަށްވުރެ އަނިޔާވެރިކަމުގައި ބޮޑީ ކާކު؟ ކޮންބައެއްހެއްޔެވެ؟ އެއްވެސް އަނިޔާވެރިކަމުގައި ބޮޑެއް ނުވެއެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކުން ފުރަގަސްދޭ އެއުރެންނަށް ބޮޑު ކަމެއް ހުރިހާ عذاب ގެ ނުބައިކަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްކަވާނެއެވެ. އެއީ އެމީހުން އާޔަތްތަކުން ފުރަގަސްދޭ ހިނދު ބޮޑުކުރަމުން ގެންދިޔަ ސަބަބުންނެވެ.

(١٥٨) އެމީހުން ބަލަނީ ملائكة ފޮނުވުން (މަރުވުމަށް ރޫޙު ނެގުމަށް) ނުވަތަ ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ވަޑައިގަތުމަށް محشر ގެ މައިދާނަށް ޤިޔާމަތް ދުވަހު ނުވަތަ ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ ބައެއް އާޔަތް އަންނަދުވަހު (އެބަހީ ހުޅަނގުން އިރު އެރުމަށް) އެމީހުން އޮތީ إنتظار ކުރަނީހެއްޔެވެ؟ އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ ބައެއް އާޔަތް އައިސްފިނަމަ އެބަހީ ހުޅަނގުން އިރުއެރުމުން ކުރީކޮޅުން އީމާންވެގެން ނުވާ ނުވަތަ عمل ކުރިމަތިކޮށްފައިނުވާ އެއްވެސް نفس އަކަށް އެދުވަހުން إيمانވުމުން منفع ނުކުރާނެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން إنتظار ކުރާށެވެ! އަހުރެމެންވެސް إنتظار ކުރަމުއެވެ.

إِنَّ ٱلَّذِينَ فَرَّقُواْ دِينَهُمْ وَكَانُواْ شِيَعًا لَّسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍۚ إِنَّمَآ أَمْرُهُمْ إِلَى ٱللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُواْ يَفْعَلُونَ ﴿١٥٩﴾ مَن جَآءَ بِٱلْحَسَنَةِ فَلَهُۥ عَشْرُ أَمْثَالِهَاۖ وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَىٰٓ إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦٠﴾ قُلْ إِنَّنِي هَدَىٰنِي رَبِّيٓ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ دِينًا قِيَمًا مِّلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًاۚ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٦١﴾ قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦٢﴾

ތަފްސީރު

إِنَّ ٱلَّذِينَ فَرَّقُواْ دِينَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެމީހުންގެ دين ބައިބައިކޮށް ވަކި ވަކި ކުރި މީހުން.۞ وَكَانُواْ شِيَعًا = އެމީހުންވީ އެތައްބައިބައިކަމަކަށްވެ. ބައިބައިވެރިވެ.۞ لَّسْتَ مِنْهُمْ = ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެތެރެއިން ނުވެއެވެ.۞ فِي شَيْءٍۚ = އެއްވެސްކަމެއްގައި.۞ إِنَّمَآ أَمْرُهُمْ إِلَى ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ކަންތައްވަނީ الله ގެ حضرة އަށެވެ.۞ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم = ދެން އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް خبر ދެއްވާނެއެވެ.۞ بِمَا كَانُواْ يَفْعَلُونَ ﴿١٥٩﴾ = އެމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތަކެއް.۞ مَن جَآءَ بِٱلْحَسَنَةِ = ހެޔޮކަމާއިގެން އައިމީހާ ދަންނައެވެ!۞ فَلَهُۥ عَشْرُ أَمْثَالِهَاۖ = ފަހެ އޭނާއަށް އެފަދަ ދިހަގުނަވެއެވެ. (އެފަދަ ދިހަބައިގެ ޘަވާބުލިބޭނެއެވެ.) وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ = އަދި ނުބައިކަމަކާއިގެން އައިމީހާ (ދަންނައެވެ!)۞ فَلَا يُجْزَىٰٓ = ފަހެ އޭނާއަށް جزاء ނުދެވޭނެއެވެ.۞ إِلَّا مِثْلَهَا = އެފަދައަކުން މެނުވީ.۞ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦٠﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް އަނިޔާއެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ.۞ قُلْ (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ إِنَّنِي هَدَىٰنِي رَبِّيٓ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައިދެއްވީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެވެ.۞ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ = ސީދާވެގެންވާ މަގަކަށް.۞ دِينًا قِيَمًا = ސީދާވެގެންވާ ދީނެއްގެ ގޮތުން.۞ مِّلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ = އެބަހީ إبراهيم عليه السّلام ގެ دين އެވެ.۞ حَنِيفًاۚ = شرك އާއި ދުރުން ތިބި ފަރާތަކަށް. (توحيد އަށް ސީދާ)۞ وَمَا كَانَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިނުގަންނަވައެވެ.۞ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٦١﴾ = مُشرك ންގެ ތެރެއިން.۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ނަމާދާއި އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ذَبَح ކުރުމާއި، އެބަހީ: ކަތިލުމާއި ۞ وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުން ދިރިހުރުމާއި ތިމަންކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވުމާއި (މަރުވުމާއި)۞ لِلَّهِ = الله އަށް خاصّ ވެގެންވެއެވެ.۞ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦٢﴾ = އެބަހީ عالم ތަކަށް ހުރިހާ ޚަލްޤުތަކަށް تربيّة ދެއްވާ ކަލާނގެ އެއްކައުވެ رَبّ އެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٥٩) ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުންގެ دين ބައިބައިކޮށް ވަކިވަކިކޮޅުތަކަށްވީމުން އެބައެއްބަޔަކަށްވެ. (އެއީ يهودى ންނާއި نصارى ންނާއި ދެންވެސް މި أمّة ގެ بِدْعَة ވެރިންނަކީ އެންމެންނެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނުން އެމީހުންގެ އެކަންކަމުގައި مسؤل ވެގެން ނުވެއެވެ. / ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު އެ بِدْعَة ވެރިންގެ ކަންކަމުގެ އެއްވެސްކަމެއްގައި ނުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ކަންތައްވަނީ اللّه ގެ حضرة ގައެވެ. (އެކަލާނގެ فيصلة ކުރައްވާނެއެވެ.) ދެން އެމީހުން ކުރަމުން ގެންދިޔަ ކަންތަކުގެ خبر އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވާނެއެވެ.

(١٦٠) ހެޔޮކަމަކާއިގެން އައިމާ / ހެޔޮކަމެއްކުރިމާ (ތަންނަށްވާ) ގެ ދިހަގުނަ ހެޔޮކަމުގެ ދިނުމަކަށް ثواب ލިބިއްޖެވެ. އަދި ނުބައިކަމަކާއިގެން އައިމާ (ތަންނަށްވާ) ވެސް އެ ނުބައިކަމާއި އެއްވަރު ޖަޒާދިނުމެވެ ބާއަނ ނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އަނިޔާއެއްނުވާނެއެވެ. (اللّه އެއްވެސް މީހަކަށް އަނިޔާ ވެރިވެ ވޮޑިގެންނުވާނެއެވެ.)

(١٦١) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގު ދައްކަވައިފިއެވެ. އެއީ ސީދާވެގެންވާ دين އެއްކަމުގައިވާ إبراهيم عليه السّلام ގެ دين އެވެ. އެއީ شرك އާއި ދުރު އަދި توحيد ތަށް ތެދުވެގެންވާ ދީނެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު يعنى: إبراهيم عليه السّلام مشرك ންގެތެރެއިން ނުވެއެވެ.

(١٦٢) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ނަމާދާއި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ކަތިލުމާއި – (ذَبَح ކުރުމާއި) އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ދިރިހުރުމާއި އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ މަރުވުމާއި މިހުރިހާކަމެއް خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ اللّه އަށެވެ. އެއީ عالم ތަކުގެ ހައްދަވާ އުފެއްދެވި ބަލަހައްޓަވާ تربيّة ކުރައްވާ އުފެއްދެވި رَبّ އެވެ.

لَا شَرِيكَ لَهُۥ ۖ وَبِذَٰلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا۠ أَوَّلُ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿١٦٣﴾ قُلْ أَغَيْرَ ٱللَّهِ أَبْغِي رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ ۚ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا ۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۚ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُم مَّرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿١٦٤﴾ وَهُوَ ٱلَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَٰٓئِفَ ٱلْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَٰتٍ لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَآ ءَاتَىٰكُمْ ۗ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ ٱلْعِقَابِ وَإِنَّهُۥ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٦٥﴾

މުފުރަދާތު

لَا شَرِيكَ لَهُۥ ۖ = އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް شريك އެއްނުވެއެވެ. ބައިވެރިއެއްނުވެއެވެ.۞ وَبِذَٰلِكَ أُمِرْتُ = އަދި
މިފަދައިން ކަލޭގެފާނަށް امر ވެވުނީ އެގޮތަށެވެ.۞ وَأَنَا۠ أَوَّلُ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿١٦٣﴾ = އަދި މިފަދައިން ކަލޭގެފާނީ (މި أمّة ގެ) އެންމެ
ފުރަތަމައަށް ބޯލަނބައި ކިޔަމަންތެރިވި މީހާއެވެ. އެންމެ ފުރަތަމަ مسلم އެވެ. ۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!
أَغَيْرَ ٱللَّهِ = الله ނޫން އެހެން ފަރާތެއް ހޯދާނީތޯއެވެ؟ ۞ أَبْغِي رَبًّا = ربّ އެއްގެ ގޮތުން ހޯދުން އެދިގަންނަނީ.
(ހޯދުން إختيار ކުރުމީ)۞ وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ ۚ = އަދި އެއީ ހުރިހާ ތަކެއްޗެއްގެ ربّ އެވެ.۞ وَلَا تَكْسِبُ
كُلُّ نَفْسٍ = އަދި އެއްވެސް نفس އެއް ހޯދައެއް ނުހޯދައެވެ.۞ إِلَّا عَلَيْهَا ۚ = އެ نفس އެއްގެމައްޗަށް މެނުވީ.
۞ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ = އަދި ހޯދައިގެ ބުރަ އުފުލާމީހާ ބުރަނުއުފުލައެވެ. ۞ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۚ = އެހެން نفس އެއްގެ
ބުރައެވެ.۞ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ = ދެން ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة އަށެވެ.۞ مَّرْجِعُكُمْ = ކަލޭމެން އެނބުރި رجوع
ވުންވަނީ.۞ فَيُنَبِّئُكُم = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް خبر ދެއްވާހުށްޓެވެ.۞ بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿١٦٤﴾ =
އެކަމުގައިވާ ކަލޭމެން إختلاف ވެ ދެބަސްވާކަމުގައިވީ ކަންތައްގެ.۞ وَهُوَ ٱلَّذِي = އަދި ހަމައެކަލާނގެއެވެ.۞
جَعَلَكُمْ خَلَٰٓئِفَ ٱلْأَرْضِ = ބިމުގެ خليفة ންކަމުގައި ކަލޭމެންލެއްވީ.۞ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ = އަދި ކަލޭމެން
ކުދި އެއްބަޔަކު އެކަލާނގެ އުފުއްލެވިއެވެ. ۞ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَٰتٍ = އަނެއްބައެއްގެމައްޗަށް ދަރަޖަތަކަށް. ۞
لِّيَبْلُوَكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެން إمتحان ކުރެއްވުމަށެވެ. ۞ فِي مَآ ءَاتَىٰكُمْ ۗ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް
ދެއްވި ތަކެއްޗާއި ގޮތުން.۞ إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެވެ. ۞ سَرِيعُ ٱلْعِقَابِ = عقوبة
އަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَإِنَّهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ. لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٦٥﴾ =
ކަނޑައެޅިގެން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ދެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٦٣) އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް شريك އަކު ނުވެއެވެ. ބައިވެރިއަކު ނުވެއެވެ. އަދި ތިމަންކަލާނގެ ވާނަން އަމުރުވެވިގެންވަނީ އެފަދައިންނެވެ. އަދި ތިމަންކަލާނގެއީ މި أمّة ގެ އެންމެފުރަތަމަ ކިޔަމަންތެރިވާ اللّه އަށް خُضُوعَة ތެރިވެވިމީހާއެވެ. އެންމެފުރަތަމަ مسلم އެވެ.

(١٦٤) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! رَبّ އެއްގެގޮތުގައި އަހުރެން إختيار ކޮށް އަޅުކަމުގެ اللّه ނޫން އެހެންފަރާތެއް ހޯދާނަމުހެއްޔެވެ؟ އަދި އެކަލާނގެއީ ހުރިހާތަކެއްޗެއްގެ رَبّ އެވެ. (ހުރިހާތަކެތި ހައްދަވާ ބަލަހައްޓަވާ އެތަކެތި تربيّة ކުރައްވާ އެތަކެތީގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއެވެ.) އަދި އެއްވެސް نفس އެއް އެހެންމީހެއްގެ ފާފައިގެ ބުރަ ހަމަ އެ نفس އެއްގެމައްޗަށް މެނުވީ ނުވެއެވެ. އަދި (قيامة ދުވަހުން) ތިޔަބައިގެ ބަރު އުފުލާނީ އެހެން މީހެއްގެ ބަރެއް ނޫނެވެ. ދެން ކަލޭމެން އެނބުރި ދާންވާނީ ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة އަށެވެ. ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ދެކޮޅުވެ إختلاف ވެގެން ހުރިކަންތައްގެ خبر އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވާނެއެވެ.

(١٦٥) އަދި ކަލޭމެން ބިމުގެ خليفة ންކަމުގައި ލެއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންކުރެ އެއްބައެއް އެހެން ބައެއްގެމަތީގައި ދަރަޖަތަކުން އުފުއްލެވީއެވެ. އެއީ މިކަންތަކުން ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި ތަކެއްޗާއި ކަލޭމެން إمتحان ކުރުމަށްޓަކައެވެ. (އެތަކެތީގެ حقّ ރައްކާތެރިވާގޮތާ މިކަންތައް ކަލާނގެ ދެއްވާ ކަލޭމެންނަށް ދައްކުވައިދިނުމަށެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އެއީ عقوبة އަވަސްވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ގަދަފަދަ ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި رحمة ލެއްވުންވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.